ECATERINA GEORGESCU

JOC AL FANTEZIEI ȘI INTELIGENȚEI

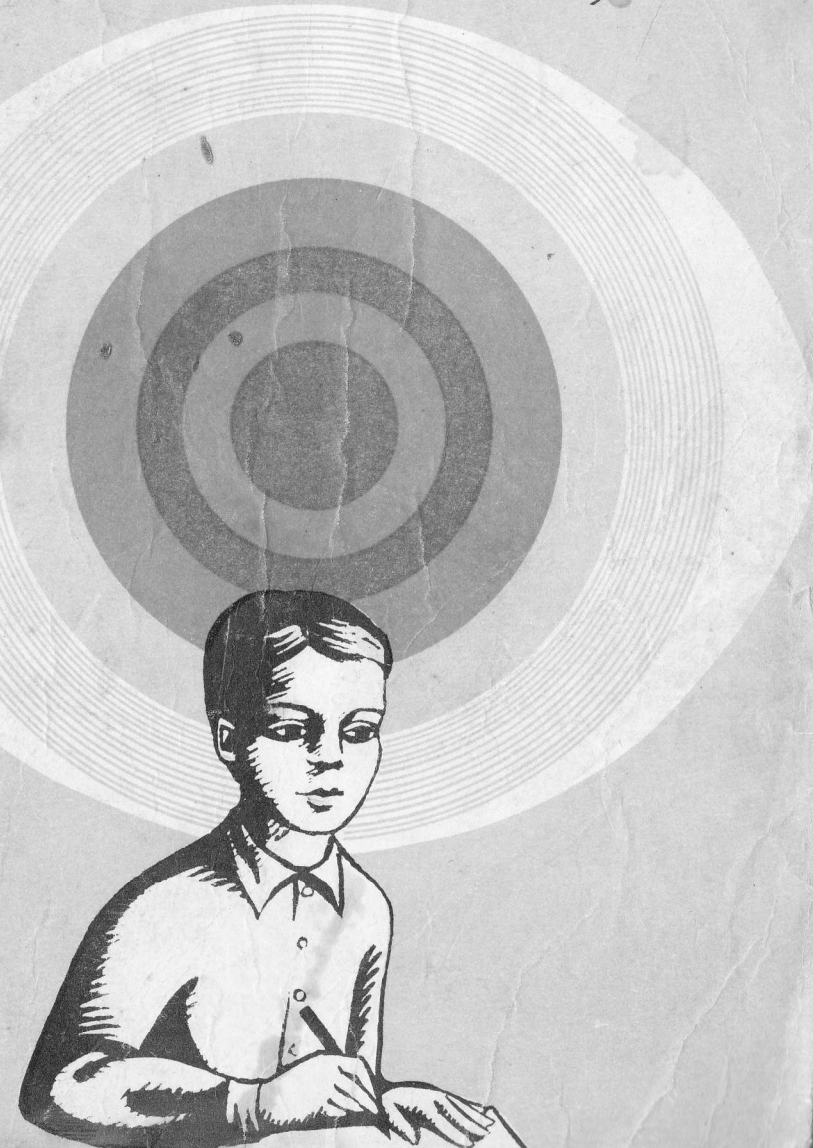

ECATERINA GEORGESCU

JOC AL FANTEZIEI ȘI INTELIGENȚEI

Sugestii și îndrumări
pentru elaborarea compunerilor
la clasele V—VIII

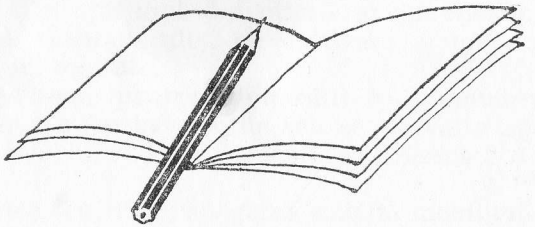

EDITURA DIDACTICĂ ȘI PEDAGOGICĂ

Referenți: prof. **GEORGE ȘOVU**
prof. **VASILE TEODORESCU**

Redactor: prof. **VERONICA GHEORGHIU**
Tehnoredactor: **ILINCA PROSAN**
Copertă și desene: **DOINA MICU**

„Tot ce omul e capabil să-și închipuie cu fantezia alții vor ști să traducă în viață."

JULES VERNE

Punem în fața voastră, dragi elevi, o culegere de planuri pentru compoziția liberă, asemănătoare întrucîtva cu cea de matematică, fiindcă veți avea de rezolvat „probleme cu mai multe necunoscute", cu deosebirea că, dacă la o problemă de matematică toți elevii trebuie să ajungă la același rezultat, în cazul unei compuneri literare — și încă libere — varietatea în tratarea aceluiași subiect devine o prețioasă calitate.

Culegerea de față este o invitație adresată inteligenței iscoditoare, fanteziei năvalnice, curiozității jucăușe, un pretext fie de a deveni „erou", fie de a vă purta personajele la capătul pământului, pe fundul oceanelor adînci sau zburînd spre planetele risipite în univers, fie de a vă îmbarca pe Mașina Timpului ca să străbateți în goană Trecutul, Prezentul sau Viitorul.

Cartea aceasta este un îndemn de a vă exprima patriotismul fierbinte, dragostea de pace și libertate, un impuls spre a vă valorifica zborul înalt al imaginației cu aripile larg deschise spre orizontul cunoașterii.

Concepută ca un ajutor suplimentar față de manual, un ghid la îndemîna elevilor și a tuturor acelora care caută informații, sugestii privind tehnica elaborării unei compoziții libere, lucrarea oferă o tematică variată în sprijinul dezvoltării imaginației, exerciții utile de îmbogățire a vocabularului, de cultivare a unei exprimări sugestive, personale, colorate.

Culegerea de teme pentru compoziții își propune să stimuleze interese care abia au prins contur sau să dezvolte aptitudini speciale, dorința de a scrie lucrări capabile să trezească o emoție estetică.

Prin varietatea tematică, culegerea solicită mobilitate în folosirea cunoștințelor dobîndite în școală și în afara ei, oferă prilejul proiectării unor aspirații de viitor, exersarea capacității de adaptare la situații noi, formarea unei inteligențe flexibile și a unor reacții rapide impuse de civilizația modernă.

Compozițiile propuse răspund educației multilaterale: morale, intelectuale, estetice. Unele teme au o nouă dominantă: dezbat o pro-

blemă etică *(O întîmplare ciudată)*, patriotică *(Însemnele puterii)*, atitudinea conștientă față de învățătură *(Spune-mi cum muncești ca să-ți spun cine ești)*, prețuirea realizărilor economiei socialiste *(Construim)*. Altele au ca temă munca din atelierul școlii *(Rebutul)*, din clasă *(Banca povestește)* sau sînt legate de casa părintească *(Țara — în casa mea)*, de aspecte din viața socială *(Prietenii adevărului)*. Pe lîngă acestea, plantele, viețuitoarele, oamenii cu întîmplările lor cotidiene pot constitui sursa vie, obiectul unor observații permanente.

Culegerea de teme urmărește să vină în ajutorul tuturor școlarilor, atît al celor care au unele greutăți în exprimarea scrisă și orală, cît și al celor cu talent deja conturat.

STRUCTURA CULEGERII

Orînduită pe cicluri tematice, lucrarea este alcătuită din două părți distincte, corespunzînd la două etape de lucru. Prima parte o formează planurile dezvoltate, precedate de un text de introducere în temă (pentru o mai bună precizare a intenției, a scopului compoziției), urmat de explicații și îndrumări. Această parte este alcătuită din opt cicluri tematice a cîte cinci-șase compoziții fiecare. Ciclul *Expediții* solicită inventivitatea, prilejuiește bucuria de a învinge greutăți neînchipuite, mîndria de a fi contribuit la realizările spectaculoase ale patriei socialiste; ciclul *Cartea de aur a neamului* e un imn închinat străbunilor, înflăcăratei lor iubiri față de țară; întoarcerea la basmul copilăriei va fi posibilă prin ciclul *Feerii*, iar atitudinea în diferite aspecte ale vieții cotidiene va fi exprimată în ciclul *Pionierul cetățean*.

În partea a doua a culegerii se renunță la planul de idei, numărul explicațiilor scade, considerîndu-se că au fost însușite principalele reguli privind elaborarea compunerii și că acum este necesară o mai mare libertate de mișcare. De aceea, în această etapă se adoptă alte modalități de stimulare a imaginației:

a) compoziții pornind de la un scurt conținut *(Comoara, Sărbătoarea națională)*;

b) compoziții pe baza unui vocabular dat și a unor imagini-foto *(Construim, Explozia)*;

c) compoziții realizate prin sugestiile oferite de unele cuvinte-cheie *(Naufragiu, Tehnicitate)*;

d) compoziții libere creatoare ca rezultat al observațiilor personale, atente, directe, repetate, asupra unor aspecte din viața cotidiană. În această etapă de lucru, se sugerează numai tema, lăsîndu-se întreaga libertate în pregătirea planului individual, în studierea bibliografiei și în selectarea datelor necesare, precum și în aplicarea noțiunilor de teorie literară.

Culegerea cuprinde teme care pot trezi interesul fie prin aceea că se referă la aspecte din viața plantelor, animalelor, obiectelor, fie pentru că tratează subiecte de pură fantezie: *Aventurile lui Pinocchio în anul 1993*, *Vrăjitorul*, fie că pot captiva prin aventura cosmică sau prin expedițiile terestre, la care invită pe elev.

Interesul poate să apară și ca urmare a faptului că fiecare școlar poate fi pe rînd: comandantul navei în *Ocolul pămîntului sub pavilion românesc*, constructorul în *Orașul plutitor*, ori marele descoperitor într-o expediție în peșteră, de pildă. Alteori, este solicitată întreaga putere inventivă, curajul de a imagina soluții noi, interesul de a găsi idei aplicabile tehnic, chiar dacă sînt pentru moment doar simple fantezii, în compoziții ca: *Zbor în Trecut*, *Fructele albastre*.

Alte teme se pot bucura de adeziunea tuturor elevilor din clasele V—VIII, fiind strîns legate de experiența lor de școlari. Numai cine nu s-a prezentat în clasă măcar o dată cu lecția nepregătită și n-a fost în situația dificilă să fie ascultat *tocmai atunci* n-o va înțelege pe *Uituca* și nu va putea scrie o compunere „din toată inima".

Experiența ne-a arătat că unele subiecte, aparent absurde, au avut drept rezultat admirabile compoziții prin crearea unui univers în care elevii au inclus cele mai îndrăznețe date ale fanteziei și tehnicii: *Cineclubul nostru*, *Ce aș dori să am dacă aș fi un automobil*.

Temele sînt utile — iată un alt aspect al acestor compoziții. Ele constituie un exercițiu pentru: formarea deprinderilor de a construi propoziții, fraze ample, dar clare ca sens, lucrări armonioase ca structură, deprinderea de a pune și a rezolva probleme importante.

Indicații metodice. Pentru orientarea generală, recomandăm să se lucreze în ordinea stabilită de carte.

Ciclurile *În lumea tăcerii*, *Din viața celor care nu cuvîntă* se potrivesc foarte bine elevilor din clasa a V-a. Plantele, animalele, obiectele devin subiecte atrăgătoare pentru compuneri, iar procedeul artistic, care s-ar putea folosi, acela de a însufleți natura în scopul exprimării unor idei și sentimente este *personificarea* cunoscută încă din basmele copilăriei. În basm totul este posibil: calul năzdrăvan zboară pînă în nori, dă sfaturi înțelepte lui Făt-Frumos și-l ajută să învingă balaurul.

Elevii de clasa a VI-a pot deveni autori de povești, povestiri științifico-fantastice, lucrînd compoziții din ciclul *Feerii* sau oprindu-se la teme de autocunoaștere din ciclul *Cunoaște-te pe tine însuți.*

Elevii din clasa a VII-a privesc faptele și întîmplările cu mai multă gravitate și cu altă înțelegere. Volumul de cunoștințe le îngăduie să trateze cu argumente convingătoare problema *gravă* a păcii și a războiului sau teme ce impun o privire critică a faptelor aparent bune; lor le recomandăm ciclurile *Pionierul cetățean; Cartea de aur a neamului. Expedițiile* și ciclul *Joc al fanteziei și inteligenței* se adresează cu deosebire clasei a VIII-a. La alcătuirea acestor compoziții sînt necesare cunoștințe din diferite domenii (fizică, chimie, matematică, astronomie), un vocabular bogat și o gîndire tehnică ce va înlesni rezolvarea unor dificultăți de ordin practic.

De reținut: toate aceste indicații sînt generale. Oricărui elev îi este permis să-și aleagă temele care se potrivesc cel mai bine modului său de a gîndi sau de a visa, nivelului propriu de pregătire, sensibilității sale. Aceeași compoziție poate fi tratată atît de elevul clasei a V-a, cît și de cel al clasei superioare — la alt nivel, bineînțeles; necunoașterea unor procedee artistice ca alegoria nu stînjenește realizarea lucrării. Spre exemplu, tema *Ședința pelicanilor*, deși predominant alegorică, poate fi efectuată intuitiv și de elevii care nu cunosc noțiunea de alegorie.

O temă ca *O zi din viața unei frunze* poate inspira o pagină lirică de mare vibrație sau o admirabilă descriere. În același fel, pot fi privite temele *Copacul, Țara — în casa mea.* Toate temele pot fi tratate, după preferință, în proză (schițe, nuvele) sau în versuri (poeme istorice, poezii patriotice, pasteluri etc.).

Aplicarea creatoare a noțiunilor de teorie literară studiate.

În realizarea compunerilor, se mai poate atinge un aspect deosebit de important: cultivarea mijloacelor de expresie artistică. Noțiunile de teorie literară studiate în clasele a V-a — a VIII-a concomitent cu textul literar *trebuie aplicate creator* la fiecare compoziție, în sprijinul realizării unor frumoase descrieri, portrete, a individualizării personajelor. Figurile de stil: epitete, comparații, metafore, hiperbole, repetiții *nu rămîn uitate* odată cu textul studiat, ci vor fi folosite pentru reliefarea unor acțiuni, imagini, idei, sentimente.

Fantezia, îndrăzneala se pot manifesta nu numai în alcătuirea conținutului, prin găsirea unor soluții ingenioase în tratarea unei teme, ci și prin susținerea lor cu ajutorul unei exprimări cît mai personale, nuanțate.

Încă din clasa a VI-a se întîlnesc frecvent substantive însoțite de epitete. În lectura *Ardealul,* Nicolae Bălcescu realizează cu multă migală un tablou de natură impresionant, folosind epitetele menite

să precizeze, să definească, să coloreze sau să personifice noțiunile. Scriitorul își arată încîntarea, mîndria că pe aceste pămînturi de-o rară frumusețe trăiește poporul român:

„Ea seamănă a fi un *măreț* și *întins* palat, capodoperă de arhitectură". Comparația țării cu un palat este subliniată de epitetele *măreț* și *întins* care precizează dimensiunea și frumusețea peisajului transilvan.

Natura este descrisă în culori vii: „lunci *înverzite*", „cîmpii *înflorite*". „Și nu departe de aceste locuri... dai, ca la porțile Romei, peste cîmpii *arse* și *văruite*". Dublul epitet „*vecinică* diademă de *ninsoare*" are rolul de a asigura metaforei strălucire. Alteori epitetul personifică... „fagii *trufași* înalță capul lor spre cer"...

Studiind *Scrisoarea III,* ați remarcat, desigur, că Mihai Eminescu exprimă idei și sentimente prin imagini plastice, sugestive.

În versurile: „Mircea însuși mînă-n luptă vijelia-ngrozitoare"

Care *vine, vine, vine,* calcă totul în picioare"... repetiția verbului *vine* la timpul prezent realizează sugestia revărsării tumultuoase a cavaleriei române, a forței sale de nestăvilit. Folosirea prezentului istoric apropie acțiunea în timp, dîndu-ne senzația că asistăm la desfășurarea ei.

Puterea navală, numărul mare al corăbiilor înspăimîntă marea personificată în versul:

„*Tremura* înspăimîntată marea de-ale lor corăbii"...

Comparațiile:

„Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,
Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată"

ilustrează admirabil ideea zdrobirii totale a armatei dușmane și sentimentul de mîndrie națională, creînd, în același timp, un tablou vizual de o mare forță sugestivă.

În alte versuri, ideea de număr covîrșitor al oștirii turcești este exprimată prin metafora:

„Se mișcau îngrozitoare ca *păduri de lănci și săbii*", obținîndu-se astfel o reprezentare vie a armatei dușmane, prin compararea mulțimii de lănci și săbii cu mulțimea copacilor din păduri.

Tot ideea de număr este exprimată de data aceasta printr-o altă figură de stil, acumulare de hiperbole:

„Cînd văzui a lor mulțime, *cîtă frunză, cîtă iarbă,*
Cu o ură neîmpăcată mi-am șoptit atunci în barbă".

Ați observat cum aceeași idee, ideea de număr, a fost exprimată prin mijloace artistice deosebite sau cum, prin comparație și repetiție, poetul a creat tablouri pline de mișcare, care trezesc imagini vii în reprezentarea cititorului.

Din alte opere, ați învățat valoarea stilistică a unor părți de vorbire: verbele au capacitatea de a sugera mișcarea, acțiunea; substantivele și adjectivele realizează cadrul, culoarea; mai mult, anumite tipuri sau moduri verbale, cum ar fi prezentul istoric, prezentul etern, imperfectul evocării reușesc să sugereze mai plastic diferite nuanțe stilistice; ați învățat despre felurile vorbirii (directă, indirectă), ați remarcat diferențele dintre vorbirea autorului și cea a personajelor în *Vizită* . . . , *D-l Goe* . . . Această trecere în revistă a cunoștințelor, deși sumară, sugerează totuși bogăția de cunoștințe stilistice dobîndite în clasele a V-a — a VIII-a, posibilitatea aplicării lor în condiții optime la compunerea liberă.

Documentarea. După alegerea temei, urmează munca de documentare. Ea constă în căutarea materialului existent în legătură cu tema respectivă. Cele mai multe subiecte sînt în relație directă cu obiectele de învățămînt studiate. În afară de manualele școlare, se poate face apel la lecturile suplimentare, fie din domeniul beletristicii, fie din cel științific, tehnic, publicistic, ca de exemplu: *Geografia distractivă*, revistele „Știință și tehnică", „Cutezătorii" etc., la albume, hărți sau chiar la rezultatele unor vizite la muzee. Documentarea este necesară pentru a consolida cunoștințele într-un anumit domeniu, pentru a găsi sugestii și argumente în sprijinul temei date, pentru a afla și părerea oamenilor de știință în legătură cu o anumită problemă contemporană, de pildă.

Pe de altă parte, activitatea pionierească, experiența personală acumulată în cadrul acestei activități constituie o sursă concretă care oferă un material faptic bogat.

Spre exemplu, la concursul de creație tehnică (în anul 1978) au participat 48 254 de membri. Ei au prezentat mai apoi, în expoziții, lucrări tehnice valoroase care au stîrnit un interes deosebit. De asemenea, după cum știți, echipaje ale expedițiilor „Cutezătorii" își propun în fiecare an să descopere noi „comori" folclorice, etnografice sau să cunoască direct marile construcții ale socialismului.

Asemenea activități constituie o experiență de viață utilă, un material valoros pentru compuneri; astfel vor reieși preocupările care au stimulat spiritul de creație, inventivitatea, se va vedea aplicarea în practică a cunoștințelor teoretice dobîndite în școală. Materialul ajutător, ce va fi studiat pe baza indicațiilor bibliografice sau la liberă alegere, va aduce un plus de informații și o bogăție de impresii și idei, un fond de gîndire, care pot fi folosite creator. Compozițiile cer rezolvarea unor probleme uneori prin observații repetate, alteori prin reflecții îndelungate, prin preocupări susținute, care duc la ruperea inerției, a anchilozei intelectuale, antrenînd gîndirea personală. În tratarea *Expedițiilor* este necesară o pregătire atentă. Pentru a explora cosmosul nu vom alege, pentru „cercetare" la fața locului, o planetă cu o atmosferă foarte densă, unde e tot atît de cald ca într-un furnal cu o presiune mare, fără condiții de existență a vieții. Preocuparea de a fundamenta științific o compoziție de acest gen se poate realiza ușor, întrucît televiziunea, radioul, ziarele, revistele transmit permanent noi date despre performanțele tehnicii spațiale actuale, informații științifice de ansamblu pentru pregătirea unui ulterior salt al omului în cunoașterea Universului. În *Expediții* vor fi necesare indicații de distanță, de altitudine, va fi nevoie de interpretare științifică a unor fenomene, date geografice sau oceanografice. Toate acestea trebuie să fie foarte aproape de știință; exactitatea, argumentul logic vor convinge și vor cuceri ulterior cititorul.

În clasa a VII-a, elevii învață cum trebuie să întocmească diferite feluri de fișe de lectură; fie cu succesiunea ideilor, fișe de caracterizare a personajelor, fișe cu citate. Întrucît temele din această culegere se caracterizează prin interdisciplinaritate, se impun, cu atît mai mult, fișele ca modalitate de lucru pentru a cuprinde și sintetiza informații istorice, geografice, de astronomie, navigație etc. Orînduirea fișelor se face după scopul și locul pe care trebuie să-l ocupe în lucrare, în funcție de plan.

S-ar putea ca unele teme să vi se pară „grele". Dar cine a învins vreodată piedici mari fără efort, deseori, supraomenesc? Scriitorul cunoscut și îndrăgit de toți, Jules Verne, și-a uimit nu numai contemporanii. El cucerește și astăzi admirația noastră atît pentru călătoriile extraordinare întreprinse, cît și pentru munca uriașă depusă la redactarea a zeci de mii de pagini, printre acestea aflîndu-se și cele 20 000 de fișe în care a strîns cu migală date din cele mai deosebite domenii: geografie, biologie, istorie, navigație, iar biblioteca sa arată nu numai preocupări pentru o întinsă lectură literară, ci și grija de a citi tot ce se publica cu privire la descoperirile științifice din acea vreme. Eventualei timidități și neîncrederi în forțele proprii ale unor cititori li se pot opune rezultatele îmbucurătoare obținute în urma unui experiment la Școala generală nr. 56 din București, unde aceste planuri de compoziție au fost verificate în practică. Preponderența compunerilor bune și foarte bune realizate de elevi a constituit, de altfel, un argument pentru publicarea cărții.

Interpretarea planurilor. Un mare număr de compoziții sînt însoțite de un plan de idei și de îndrumări care trebuie preluate creator. Dacă unii elevi vor respecta întocmai indicațiile date, noi sperăm să realizeze lucrări bune; cei ce vor respecta numai o parte a

îndrumărilor vor trebui să le înlocuiască în chip original pe celelalte pe care, în mod voit, le-au ignorat; în sfîrșit, alți elevi se vor putea folosi doar de unele sugestii, rămînînd, în cazul acesta, să-și valorifice talentul, inteligența și cunoștințele proprii.

De altfel, toate recomandările trebuie luate drept sugestii menite să declanșeze imaginația. Important e să se antreneze întreaga capacitate de fabulație, întreaga putere creatoare în realizarea unor narațiuni, fie științifico-fantastice, fie ca subiect de istorie, fie tratînd fapte din contemporaneitate.

Se pune întrebarea dacă, pentru a se perfecționa cineva în tehnica compunerii, este necesar să efectueze toate temele cuprinse în acest volum. Și aici este valabilă atitudinea pe care o puteți avea față de o culegere de probleme de matematică. Cu cît veți realiza mai multe compuneri bine pregătite, cu atît rezultatele dobîndite vor fi mai bune. Marile performanțe — după cum se știe — se ating după o muncă îndelungată și pasionată.

În ce împrejurări pot fi valorificate asemenea lucrări? În cadrul orelor de compoziție programate la fiecare clasă. Elevii din clasa a V-a dispun, în acest scop, trimestrial de cîte o oră pe săptămînă. Celelalte clase pot realiza cel puțin trei, patru compoziții, fie legate de temele sugerate de manual, fie compoziții libere.

Concluzii. După cum s-a mai subliniat, cartea oferă o sumă de sugestii. Important e ca acestea să fie astfel aplicate în practică, încît fiecare elev să aibă satisfacția inventivității, a ingeniozității, specifice copilăriei, să-și descopere interese și aptitudini pe care nu le bănuia. „Există, adesea, în prima copilărie, o prospețime a imaginației, o curiozitate neobosită, un fel de geniu poetic, pe care savanții sau artiștii ajunși la maturitate nu le pot găsi decît cu mare greutate". Această remarcă a unui filozof francez[1] contemporan trebuie să stea în atenția voastră, dragi elevi, ca îndemn pentru valorificarea celor mai de preț însușiri ale vîrstei fragede — copilăria: inventivitatea, căutările pasionate, elanul spre aventură, înfruntarea riscurilor nebănuite.

Cartea năzuiește să constituie un sprijin în formarea unor inteligențe îndrăznețe, care să ajungă capabile să anticipeze intuitiv descoperiri și invenții în toate domeniile științei și tehnicii; în acest sens, ea dorește să ofere o modalitate de lucru, deocamdată unor ucenici cercetători, dintre care unii, fără îndoială, vor deveni remarcabile personalități în viitor.

[1] Gaston Berger, *„L'homme moderne et son éducation"*, Paris, P.U.F., 1967, p. 130.

PARTEA ÎNTÎI

COMPOZIȚII DUPĂ EXPLICAȚII ȘI ÎNDRUMĂRI

ÎNTRE CER ȘI APE

Chiar și păsările,-n viață,
Au o școală unde-nvață,
Fiindcă trudă și răbdare
Cere zborul lor cel mare.

Harta, ele, bunăoară,
O cunosc pe dinafară,
Dar mai tari îmi par să fie
La desen și geometrie.

De-asta, ele, pe-ndelete,
Pe-ale cerului caiete,
Scriu — de joi și pînă-n miercuri —
Unghiuri, romburi, linii, cercuri.

Victor Tulbure, *Școala de păsări*

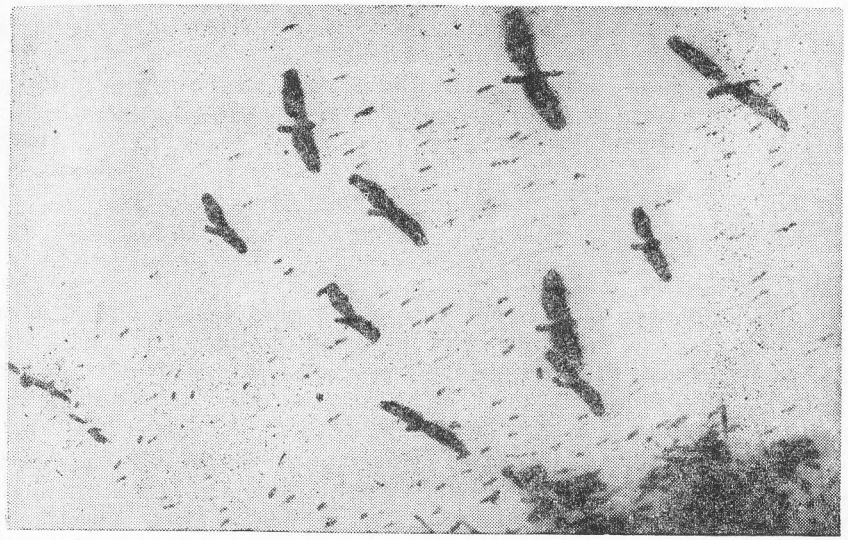

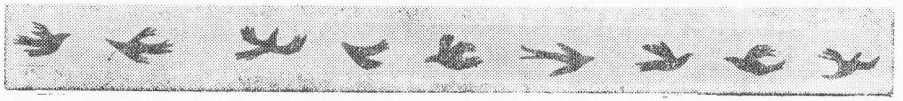

EXPLICAȚII

Din schița *Puiul*, de Ioan Al. Brătescu-Voinești (studiată în clasa a V-a), ați aflat despre întîmplarea nefericită a puiului neascultător.

Știți cît de mult a suferit puiul cel mare, pentru că n-a ținut seama de sfatul prepeliței și a zburat în bătaia puștii vînătorului. Povestirea se încheie cu moartea puiului, lăsînd asupra cititorului un sentiment de profundă tristețe.

Continuați această povestire, admițînd că puiul, după zile de durere, febră, delir, s-a vindecat, totuși. Poate un copil milos l-a găsit, i-a pansat rana și i-a legat osul rupt al aripii.

— Imaginați discuțiile, de dinaintea plecării, dintre prepeliță și puiul abia vindecat.

— Descrieți ultimele pregătiri în vederea drumului lung și greu, pe care-l aveau de străbătut.

— Zugrăviți impresiile acestei familii zburînd spre țările calde, peste mări și oceane, munți și orașe.

— Povestiți întîmplări posibile din timpul zborului:

a) au rătăcit, poate, drumul din cauza nopților întunecoase;
b) ploaia ori furtuna i-a silit să se așeze în locuri neprielnice;
c) puiul cel mare, neantrenat îndeajuns, n-a mai putut rezista călătoriei.

În încheiere, arătați dacă familia de prepelițe a ajuns cu bine la destinație sau dacă eroul nostru a fost din nou neascultător și a plătit de data aceasta cu viața.

ÎNDRUMĂRI

A) Luînd drept model narațiunea *Puiul*, se poate observa că întîmplările povestite de scriitor se desfășoară într-o anumită ordine: sînt descrise mai întîi aspecte obișnuite din viața păsărilor, apoi, gradat, neascultarea împinge puiul spre primejdii din ce în ce mai mari, pînă cînd este rănit de moarte. Aceeași ordine crescîndă va trebui urmărită și în compunerea voastră.

B) Schița *Puiul* nu ar fi fost atît de impresionantă dacă autorul n-ar fi înzestrat păsările cu însușiri omenești. Prepelița-mamă își dojenește fiul: — „Vezi ce va să zică să nu asculți?; organizează

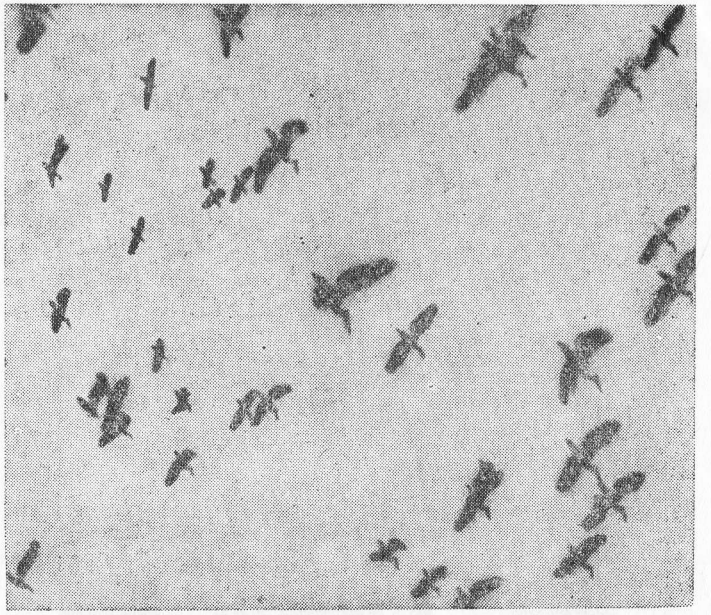

lecțiile de zbor: „Una, două, trei!“, iar cînd puiul este rănit, „În inima bietei prepelițe era o luptă sfîșietoare“.

— Folosind în continuare personificarea, scrieți despre felul cum „gîndesc“ și „vorbesc“ personajele, arătați „sentimentele“ lor în fața unor obstacole, „bucuria“ că le-au învins.

C) Schimbați titlul după ideea dominantă a povestirii realizate de voi: *Neascultătorul*, *Furtuna*, *Între cer și ape*, *O experiență amară*, *Călătoria* etc.

O FAMILIE

Să vezi ce-a fost... Era-ntr-o zi
. . . . . .
Pădurea plină de copii.

Și nu știu cum, m-am depărtat
Prin codrul cel întunecat,

Tot ascultînd, ba un alun,
Ba un tufan, foșnind cum spun
Povești,
isprăvi
minuni —
cu sacii...

Deodată... Asta ce-o mai fi?
O coadă măturăcopacii
Și-un glas subțire se-auzi:

Nu-ți fie frică! Hai cu mine,
Pădurea-ntreagă să-ți arăt...

Te-oprești că vine
Nu știu cine?
Poftim, nu-i nimeni îndărăt.

. . . . . .

— Dar cine ești? am întrebat
Pe musafirul cel roșcat.

Ei! Bine că-ți aud gurița!
Nu mă cunoști?
Sînt meșterița
La spart alune, ghindă, jir...
Eu sînt în persoană!
Veverița.

. . . . . .

Cicerone Theodorescu, *Poveste cu fetița fricoasă*, Făurari de frumusețe. Editura tineretului, 1954, p. 141—143.

EXPLICAȚII

Poezia citată, *„Poveste cu fetița fricoasă"*, de Cicerone Theodorescu, este o invitație de a cunoaște natura, cu toate frumusețile ei, adresată de o veveriță către o fetiță temătoare.

Dintr-un sentiment de simpatie față de vietățile pădurii, față de jucăușele veverițe, puteți scrie o frumoasă povestire în care să surprindeți aspecte din viața unei familii de veverițe.

Fixați locul unde se petrece acțiunea: colț de pădure, luminiș, parc. Descrieți pe scurt anotimpul, momentul în care începe acțiunea: dimineața, seara, noaptea.

— Personajele povestirii sînt: mama, tata, un băiețel, o fetiță (veverițe-școlari) și vecinele: o bufniță și o coțofană.

— Născociți o acțiune care să se desfășoare în mod gradat pînă la un punct culminant, ca în lecturile studiate (*Săracutul!* ..., de Emil Gîrleanu; *Puiul*, de Ioan Alexandru Brătescu-Voinești) și în care să prezentați aspecte ale vieții de familie sau de societate: întîmplări din viața de școlar a copiilor-veverițe, probleme de politețe, accidente, neînțelegeri între părinți și copii, datorită neascultării, lenei, spiritului de aventură, bravurii.

Întîmplarea poate fi primejdioasă și un personaj să moară, sau misterioasă și compoziția să se termine cu... va urma. Povestirea poate fi hazlie și să ofere unele învățăminte.

ÎNDRUMĂRI

— Procedeul artistic de bază în realizarea acestei compoziții este *personificarea* vietăților pădurii; acestea trebuie astfel prezentate, încît să ne facă să credem că și ele ar putea avea necazuri, bucurii, sentimente.

— Este necesar să stabiliți mai întîi numele personajelor, urmărind ca acestea să scoată în evidență o trăsătură de caracter și să se potrivească cu vîrsta și firea eroilor. Evident că o veveriță mică, jucăușă nu se poate numi Dumitru sau Marioara; numele ei trebuie să fie scurt, sonor ca o jucărie. Copiii veveriței se pot numi: Nic, Aluna, Rița, Codița, Uț, Rică, Ică, Alunica, Ronțică. Cu aceeași grijă trebuie căutat numele tatălui, al mamei, al vecinilor.

— Zugrăviți îmbrăcămintea personajelor potrivit cu profesia și vîrsta lor. Subliniați individualitatea fiecăruia prin gesturi, mimică, vorbe, obiceiuri, deprinderi omenești. De exemplu, veverița mamă își pune coada pe moațe în vederea unei promenade duminicale; copiii încep să învețe tabla înmulțirii și se încurcă; tata citește revista „Evenimentul pădurii", în care află că i s-a acordat decorația „Frunza de stejar".

Personajele vorbesc încet sau violent, rîd, clipesc, au glas tremurător, ochi pe jumătate închiși.

Narațiunea trebuie condusă în așa fel încît să reiasă limpede ideea pe care doriți s-o transmiteți. Puteți apela la citate din poezii, proză, proverbe și zicători, pentru a ilustra ideea, a sublinia trăsătura de caracter a unui personaj sau un aspect al acțiunii.

LĂBUȘ

EXPLICAȚII

Să privim atent fotografiile realizate de scriitorul ceh Karel Čapek pentru cartea *Dașenka*. Prima imagine arată că Lăbuș abia s-a născut. E orb, picioarele sînt moi, primii pași sînt de fapt rostogoliri. Ce știe să facă? Să doarmă, să mănînce, să scheaune. Iată-l după cîteva săptămîni. Acum merge, își provoacă mama la lupte... greco-cîinești! Celelalte fotografii surprind diferite aspecte din viața lui: în cușcă e „cîine rău!", urcat pe cărți ne oferă un „peisaj științific", se odihnește după hîrjoană, bea lapte din farfurie și, apoi, se așază în ea. Are și experiențe neplăcute: confundă lacul cu o oglindă și cade în el; se lovește de ușă sau de mătură.

1. La început încăpea într-un pumn.

2. Provocare!

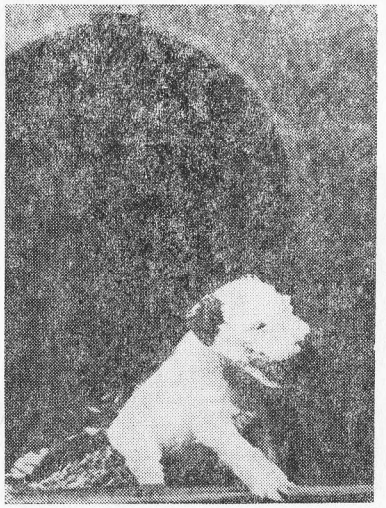

3. Atenție, cîine rău!

4. Peisaj... științific

5. Odihnă.

6. În natură.

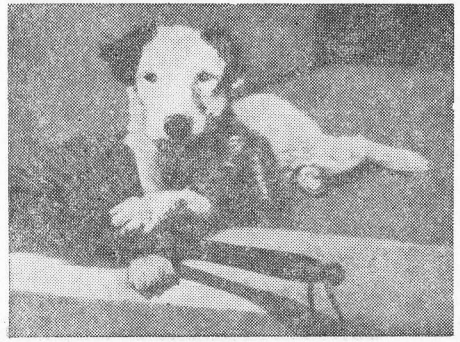

7. Victorie asupra măturii.

8. Iată sandalele!

9. În societate.

10. Lăbuș în farfurie

11. Plictiseală...

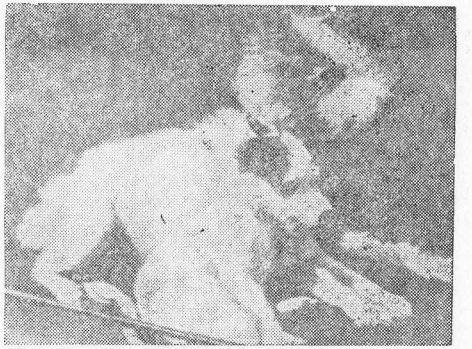

12. Împreună cu mama sa.

Principala activitate e rosul. A reușit să strice o cuvertură de pat, un covor nou, un furtun de grădină, o pereche de pantofi.

Ultima fotografie arată că Lăbuș a devenit mare și va pleca la alt stăpîn.

Povestirea voastră începe din acest moment.

— Descrieți viața lui Lăbuș la noul stăpîn.

— Fixați localitatea unde are loc acțiunea, personajele, felul cum oamenii se poartă cu Lăbuș.

— Imaginați un șir de întîmplări prin care trece acest personaj.

ÎNDRUMĂRI

— Povestirea poate să fie lirică, evocînd momente din viața lui Lăbuș, atunci cînd era mic și fericit, sau clipe grele de despărțire și dor de casă.

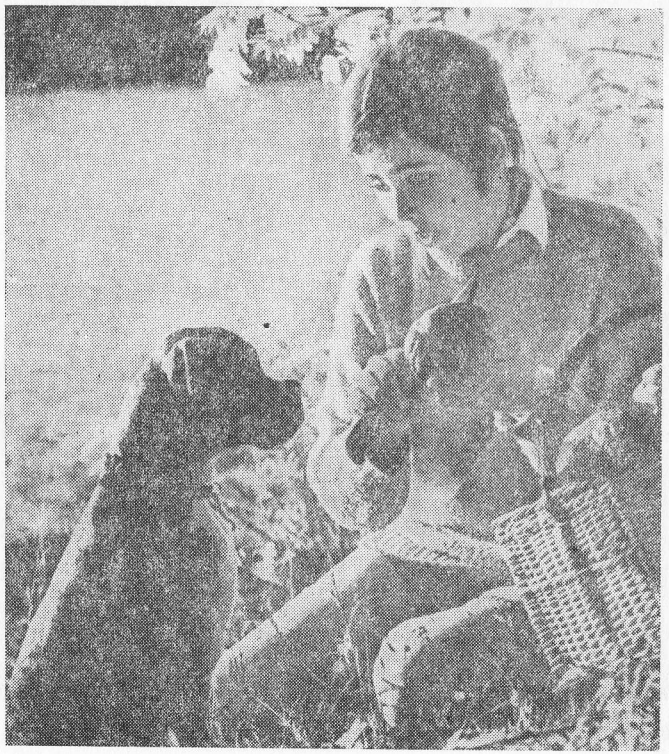

— Compoziția poate avea momente dramatice: lupta lui Lăbuș spre a scăpa de un stăpîn rău și de a ajunge din nou la casa copilăriei.

— S-ar putea ca toate întîmplările puse pe seama cățelușului să fie vesele și totul să se termine cu bine.

Lucrarea va fi convingătoare, eroul vostru va căpăta viață, dacă veți urmări mai mult timp un cățeluș și veți nota observațiile.

— Pentru a realiza o compunere reușită, e bine să respectați momentele subiectului: expoziționea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant, deznodămîntul (noțiuni cunoscute de elevii clasei a VI-a).

— Alcătuiți povestirea în așa fel încît să poată duce la o concluzie de felul acestora:

Experiența e mama înțelepciunii.

Minciuna se afundă ca plumbul și iese ca frunza.

Cine e prieten la zile rele acela e adevărat prieten.

Cine umblă pe toate drumurile nu ajunge nicăieri.

ÎN LUMINIȘ

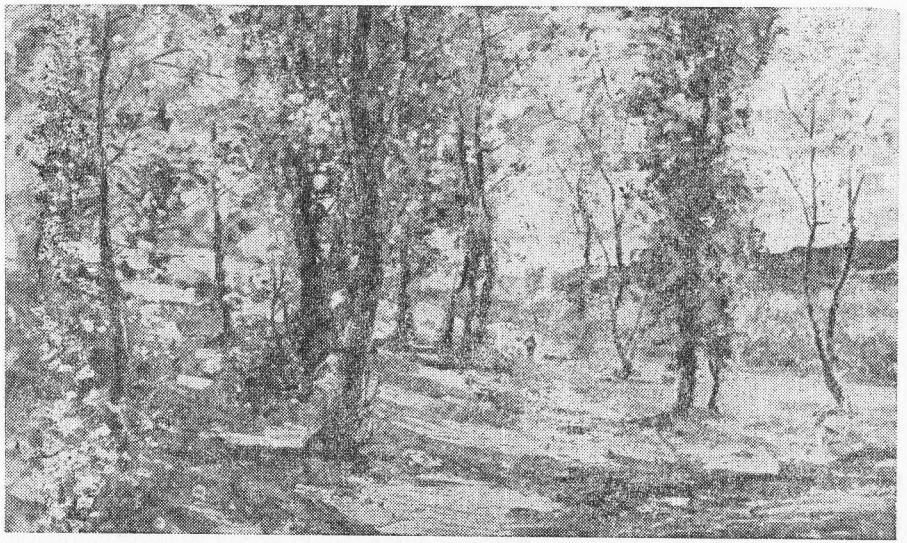

. . . . . .

„Vrei programă, lămurit?
Stai puțin să caut...
Cucul, un solist vestit,
De printr-alte țări venit,
Va cînta din flaut.

Cîntăreața dulce-n grai,
Cea numită «perla
Cîntăreților din mai»,
Dulce va doini din nai,
Multe doine, mierla.

. . . . . .

Iar naționale-apoi,
Cobze și-alte hanguri,
Glas de fluier și cimpoi,
Pitpalaci și cintezoi
Și-un taraf de granguri"

. . . . . .

George Coșbuc, *Concertul primăverii*, în vol.: Poezii, Editura tineretului, 1964, p. 112—113.

EXPLICAȚII

O plimbare în atmosfera proaspătă a luminișului încîntă ochiul și sufletul, predispune la reflecție, spiritul de observație se ascute, iar imaginația își desfășoară larg aripile.

Stați mai mult timp într-un loc în care ciripitul păsărilor atrage atenția. Tot urmărind trilurile lor, vă surprindeți descoperind o lume nouă, interesantă. Știind că întîmplări din cele mai deosebite pot avea loc în lumea păsărilor, imaginați o narațiune pe seama lor. Atenți la „concertul" neobișnuit, lăsați-vă prinși de ideea organizării unei serbări în pădure.

Compoziția trebuie să aibă în vedere, chiar de la început, un program artistic de serbare.

— Distribuiți fiecărei păsări rolul și instrumentul potrivit cu firea și „însușirile muzicale".

Serbarea se poate desfășura în cea mai deplină armonie, dar, nu rareori, pot apărea conflicte între „artiști": goana după rolul principal, pentru dobîndirea unor instrumente muzicale ultramoderne, ambiția de a fi regizor artistic, regizor tehnic, operator sau dirijor.

Compoziția fiind de fapt o alegorie, este necesar să transformați păsările în personaje.

— Descrieți „îmbrăcămintea" lor festivă ca participanți la serbare, ținînd seama de caracterele lor și de felul în care arată ele în realitate.

— Înzestrați-le cu simțire (păsărelele pot fi triste, vesele sau indiferente, răutăcioase, îngîmfate sau bune).

— Imaginați-vă gîndurile lor, reflecțiile lor cu privire la viață, la atitudinea oamenilor sau a neamului păsăresc.

ÎNDRUMĂRI

O bună caracterizare a păsărilor se poate realiza îmbinînd observația directă și repetată cu studiul științelor naturii, al zoologiei. Notați pe fișe[1] date despre turturele, grauri, pitpalaci, cintezoi, granguri, privighetoare. Adăugați la acestea descrierea mediului ambiant, precizînd denumirea copacilor, florilor, gîzelor, a reliefului.

Alegeți titlul după dorință: *Artiștii veseli*, *Cucul-prezentator*, *Concertul privighetorii* etc.

[1] Indicația se referă la elevii din clasele a VII-a și a VIII-a.

ȘEDINȚA PELICANILOR

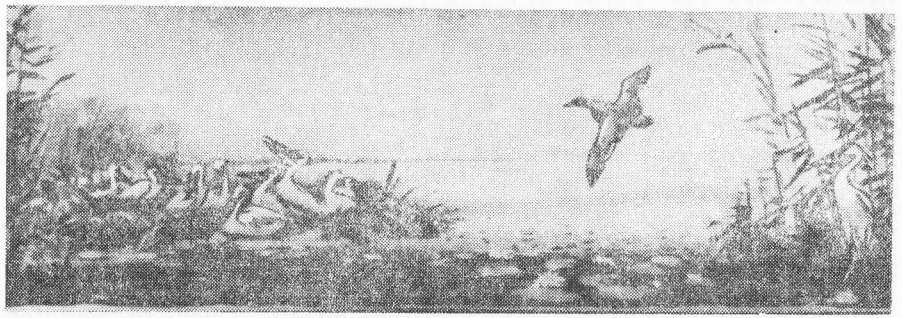

Avînd în vedere rolul important ce revine pionierilor și școlarilor în acțiunea de protejare a mediului înconjurător, încă în 1973 s-a desfășurat la Suceava un simpozion inițiat de Consiliul județean al Organizației pionierilor la care au luat parte comandanți, instructori de detașamente și unități de pionieri, profesori-îndrumători ai cercurilor „Prietenii naturii", biologi, ingineri.

Referatele și comunicările prezentate de pionieri au vizat cunoașterea și ocrotirea comorilor naturale din țară, constituind o aplicare practică de inițiere în activitatea de cercetare științifică.

Statul nostru face deosebite eforturi pentru evitarea sau stăvilirea poluării apelor. Se fac investiții de ordinul milioanelor, prin care se urmărește realizarea de agregate, instalații, utilaje.

La rezolvarea acestor dificile probleme ale vieții contemporane se cere și sprijinul pionierilor. Puteți aduce contribuția voastră, imaginînd modalități privind supravegherea, prevenirea și combaterea degradării mediului înconjurător.

Deși poveștile, snoavele, fabulele au ca personaje animale, păsări, gîze, întîmplările povestite puse pe seama lor exprimă, de fapt, în mod concret, părerile autorilor despre unele aspecte ale societății, cu intenția de a instrui și educa cititorii într-un mod plăcut.

În acest scop vi se cere să realizați compoziția *„Ședința pelicanilor"*.

EXPLICAȚII

— Fixați locul acțiunii în acea parte a țării unde cunoașteți bine eforturile ce se fac pentru păstrarea albastrului pur al apelor.

— Veți convinge cititorul că se află în „societatea" păsărilor dacă veți preciza „întreprinderea" la care „lucrează", modul de organizare a vieții lor, necazurile și bucuriile personajelor.

— Dacă veți fixa acțiunea în Deltă, puteți alege ca eroi pelicanii, păsări frumoase, puternice, buni „pescuitori", sau alte zburătoare în stare să joace rolurile pe care le veți încredința.

Ședința are drept scop să discute următoarele probleme:
— îndepărtarea reziduurilor puternic otrăvitoare;
— găsirea unor substanțe antipoluante avantajoase;
— introducerea unor instalații pentru purificarea apelor.

Urmează o dezbatere aprinsă, în care își spun cuvîntul: șeful stației de purificarea apelor, „Ochi Ager"; specialistul de la Inspecția apelor, „Pelicador"; responsabila cu problemele apei pe combinat, „Ochi-Verzi".

În concluzia dezbaterii, directorul întreprinderii „Pelikan-Deltă" stabilește vinovații care au deversat în apă substanțe dăunătoare vieții peștilor, propune sancțiuni și un plan de măsuri pentru îndeplinirea exemplară a angajamentelor.

După o perioadă, se face o dare de seamă în fața adunării generale a pelicanilor. Se constată că este necesar să se angajeze și alte păsări în această acțiune.

— Formulați în acest scop cererea de angajare — să zicem — a „Șoimului-Săgeată" (pentru supravegherea atentă a apelor) sau a unor animale pe post de tehnicieni.

— În eventualitatea unor comunicări urgente, formulați o telegramă către Întreprinderea „Gîscă-Sălbatică", solicitînd conducerii acesteia sprijinul în lupta pentru protejarea apelor.

— Să presupunem că acțiunea „Pelican-Deltă" a reușit și datorită sprijinului acordat de Combinatul chimic „Azurul". În acest caz, se impune o scrisoare de mulțumire.

Totala dăruire în muncă a păsărilor va avea desigur un mare răsunet, consemnat cu plăcere de redactorul „Pană-Ascuțită".

Un rol important în realizarea compoziției va avea ingeniozitatea cu care veți reuși:

— să alegeți păsări-personaje ale căror particularități să reprezinte hărnicia, istețimea, bunătatea sau dimpotrivă: lenea, lăcomia, răutatea;

— să personificați păsările cărora le veți atribui gînduri, sentimente, atitudini omenești.

Fiind vorba de o dezbatere, veți folosi ca mod de expunere dialogul prin care să se caracterizeze personajele și, în mod indirect, vă veți exprima părerile.

Epitetele, comparațiile, metaforele sînt necesare atît pentru însuflețirea personajelor, cît și pentru descrierea locului pitoresc unde este fixată acțiunea.

Pentru întocmirea dării de seamă, a telegramei, a scrisorii de mulțumire, revedeți explicațiile date de manuale.

Este bine să începeți lucrul printr-o documentare științifică. Revedeți capitole din zoologie, botanică, geografie, alegeți și alte cărți care prezintă păsările care trăiesc în jurul apelor. Notați scurte explicații pe fișe, orînduiți aceste informații după cum cere planul compoziției voastre și prelucrați totul într-un mod personal.

Denumirile personajelor, titlul lucrării și planul sînt orientative. Autorul compoziției poate să schimbe totul, după cum îi dictează fantezia și ingeniozitatea.

„ÎN LUMEA TĂCERII"

BANCA POVESTEȘTE

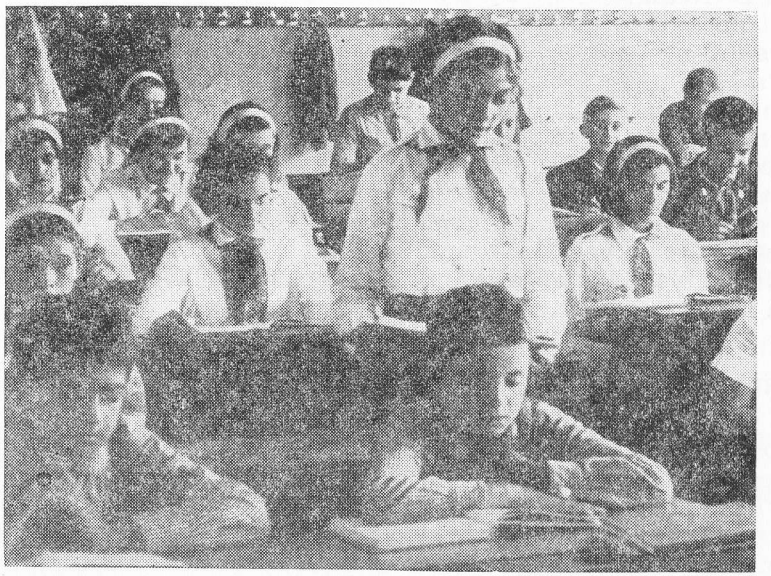

În toate planurile de activități pionierești, un loc de frunte îl ocupă inițiativele gospodărești.

Realizări frumoase înregistrează întrecerea pe școală „Clasa noastră ca o floare", avînd ca obiective păstrarea bunurilor obștești, a disciplinei, a ordinii și a curățeniei.

Atenția pionierilor se fixează cu deosebire asupra păstrării celui mai solicitat bun al clasei: băncile.

Se știe statornicia unor elevi care ocupă aceeași bancă din clasa I pînă în clasa a VIII-a, dragostea cu care ei își îngrijesc banca, o

apără de cei ce au obiceiul de a găuri, a zgîria, ori „a picta“ peste tot.

Banca, prietenă tăcută și credincioasă, martoră a tuturor emoțiilor, succeselor și insuccesele zilnice, va deveni eroina acestei compoziții.

EXPLICAȚII

Povestiți o întîmplare din viața voastră de școlari, în care singura prietenă devotată ce v-a întovărășit zi de zi, an de an, asistînd la toate întîmplările vieții de elev, dar păstrînd în taină cîte a aflat, a fost BANCA.

Compoziția poate începe cu impresiile din prima zi de școală, cînd sfioși ați păsit pentru prima oară pragul clasei.

Un eveniment este primirea cravatei roșii. Impresiile acelei zile nu se pot uita.

Primele teze. Cîtă pregătire, cîtă emoție pînă la aflarea subiectului, ce momente chinuitoare cînd nu știi să termini lucrarea, doar banca ar putea povesti.

Dealtfel, cine poate enumera toate evenimentele plăcute, frumoase sau toate necazurile unui elev?

Numai voi puteți alege acel moment impresionant, în stare să pună în mișcare fantezia și simțirea adevărată.

ÎNDRUMĂRI

Dacă în compoziție vom trata banca noastră ca pe o ființă, înseamnă că ea se va asemăna cu acele obiecte din lumea basmelor cu care eroii se sfătuiesc, îi salvează din cine știe ce primejdii, îi răsplătesc pentru faptele lor bune. Prin urmare, banca poate avea în compoziție însușiri caracteristice omului:

— stă îngîndurată;
— vorbește cu aprindere;
— tace molcom;
— se poartă țanțoș;
— privește nedumerită;
— rîde în hohot;
— are dureri pătrunzătoare;
— milă nemărginită;
— deosebită cuviință;
— privire neîncrezătoare;
— dă sfaturi înțelepte.

Întîmplările expuse vor fi povestite la persoana I, cu respectarea semnelor de punctuație specifice vorbirii directe: liniuță de dialog, ghilimele, două puncte.

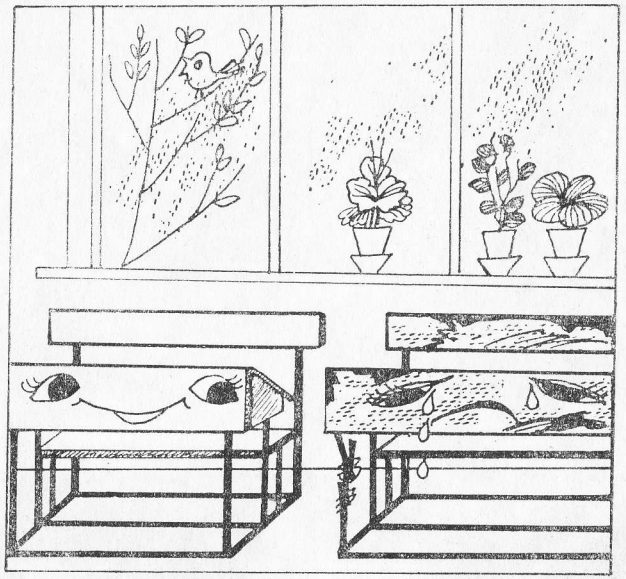

Subiectul se va alcătui în așa fel încît să reiasă limpede atitudinea de condamnare a celor ce strică băncile, importanța păstrării bunurilor obștești, a igienei și a curățeniei în școală, ca îndatorire de onoare a fiecărui pionier. Dar toate acestea nu trebuie spuse direct, ca o lecție de morală, ci să se desprindă din fapte, atitudini, din sentimentele exprimate.

E bine ca povestirea să fie veselă, așa cum veselă este copilăria. Un dialog viu, cuceritor ar fi bine să domine compoziția.

O ZI DIN VIAȚA UNEI FRUNZE

. . . . . .

„Vesela verde cîmpie, acu-i tristă, vestejită,
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;

Frunzele-i cad, zbor în aer, și de crengi se deslipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc."

. . . . . .

Vasile Alecsandri, *Sfîrșit de toamnă*, în vol, „Pasteluri", Editura Albatros, 1972, p. 65.

EXPLICAȚII

E toamnă tîrzie. Culegeți frunze galbene, arămii, ruginii, frunze zdrențuite de ploi și arse de vînt. Priviți cu atenție forma lor, culoarea și imaginați povestirea: „O zi din viața unei frunze".

Deși primăvara e departe, puteți străbate cu gîndul la prima zi din viața unei frunze, cînd ea are impresia descoperirii luminii, soarelui, florilor, oamenilor;

— acțiunea se poate petrece într-o zi cu vreme bună, cu soare cald, cu cîntec de păsări sau dimpotrivă, pe o ploaie torențială;

— poate fi o zi de toamnă rece, cînd frunza simte frigul, legănarea amețitoare a vîntului și rostogolirea în hăul morții.

Frunza este o ființă: ea simte, aude, se bucură, privește pieziș, face fapte bune, simte mîna unui copil, adăpostește un om la umbră, e loc de cuib sau patul moale al puilor.

ÎNDRUMĂRI

Din explicațiile date, reiese că procedeul artistic potrivit în această compoziție este personificarea. A însufleți frunza, a face ca ea să vorbească, să-și povestească necazurile și bucuriile este un prilej de a scrie o pagină frumoasă în care să avem iluzia vieții reale.

Redactarea compoziției se poate face folosind procedeul vorbirii directe, reproducînd întocmai cuvintele spuse de frunză, iar întîmplările expuse să fie la persoana I, îmbinînd armonios dialogul cu narațiunea și descrierea.

O altă modalitate poate fi vorbirea indirectă. În acest caz, povestitorul sugerează spusele frunzei sau ale altor personaje folosind persoana a III-a: „Frunza *se bucura* de lumina soarelui, *se scălda* în albastrul cerului și *înțelegea* că a venit primăvara".

Puteți folosi și sugestiile din poezia „Sfîrșit de toamnă", în care Vasile Alecsandri realizează o frumoasă comparație între căderea

frunzelor dezlipite de ramuri și pierderea frumoaselor iluzii omenești.

Dacă școlarii din clasele a V-a și a VI-a vor realiza o povestire prin personificare, elevii din clasele a VII-a și a VIII-a își vor exprima sentimentele față de natură, aspirația către un ideal avînd ca exemplu calda apropiere dintre om și natură din pastelurile lui Alecsandri.

Forma de exprimare poate fi *proza* sau *versul liber*. Acesta din urmă, mai ușor de realizat la prima vedere, deoarece nu obligă la folosirea rimei și a măsurii fixe a versului, de fapt solicită o bogată măiestrie artistică, întrucît lungimea versului, ritmul, frazarea trebuie să se afle în deplină concordanță cu ideile și sentimentele autorului.

FLOAREA DE ZĂPADĂ

. . . . . .

Migălos lucrată-n fir,
Floare mică și rotundă
S-a topit și a murit —
O minune de-o secundă.

. . . . . .
. . . . . .

„— Pentru ce n-ai mai rămas
În înaltul bolții tale,
De-ai venit atît de pur
Spre noroaiele din vale?

Care vînt neliniștit,
Răsucindu-te cu ură,
Ți-a mînat către pămînt
Prea gingașa ta făptură?"

. . . . . .

Nicolae Labiș, *Fulg*, din „Roza vînturilor", Editura tineretului, 1958, p. 112.

EXPLICAȚII

Ați urmărit, desigur, într-o zi de iarnă, dansul feeric al fulgilor de nea coborînd din înaltul cerului într-o legănare domoală, grațioasă, așezîndu-se ușor, pretutindeni, și ați întins mîinile spre a prinde aceste flori de zăpadă.

Închipuiți-vă că după o îndelungată călătorie, ajuns în palma voastră, un fulg de nea vă șoptește la ureche ceva... În conținutul povestirii veți răspunde la această întrebare: Ce vă șoptește?

— O poveste din lumea tăcerii;
— o întîmplare din viața lui aventuroasă plină de primejdii;
— impresii de pe meleagurile patriei noastre.

ÎNDRUMĂRI

Începeți povestirea contemplînd un peisaj de iarnă. Ați observat cum se așterne zăpada pe pămînt?

Fulgii cad:
— ca niște steluțe înghețate;
— rotindu-se în cercuri largi;
— făcînd tumbe jucăușe;
— legănîndu-se în văluri albe, transparente;
— căzînd pieziș pe toboganul vîntului.

În compoziție, fulgii de nea pot căpăta însușiri omenești: le place să-și povestească impresiile, cunosc bucuria și întristarea, simt durerea cînd se topesc.

a) Creînd din florile de zăpadă adevărate ființe, puteți realiza o poveste a fulgului de nea, cu acțiune și personaje specifice basmului.

Întrucît povestea se petrece undeva, departe, în înaltul cerului, este necesar să numiți locul acțiunii, țara.

Cum ați denumi o astfel de țară? (Țara Fulgilor de Argint, Împărăția Văzduhurilor Albe etc.)

În orice basm există un împărat bun și o împărăteasă. (Spre exemplu: împăratul Spulber, împărăteasa Alba, copila lor, Steluța.) Personajele vor fi lipsite de viață dacă vor fi în afara unui conflict, dacă nu vor trăi clipe de tensiune, situații încordate. De aceea, e cu totul posibil ca împăratul Spulber să intre în război cu vecinul său Zefirul, care-i trimite un vînt cald, primejduind Împărăția Văzduhurilor Albe.

Povestind aceste întîmplări, aveți putința de a vă exprima indirect părerile despre bine și rău, despre cumpătare și lăcomie, despre modestie și îngîmfare.

b) Compoziția poate fi realizată și ca o povestire fantastică, bogată în elemente științifice, deoarece nașterea unui fulg de nea poate fi explicată. Este vorba de o asociere de mici cristale albe de apă, care se formează iarna în atmosferă și care, căzînd pe pămînt, alcătuiesc zăpada. Veți lărgi, desigur, această explicație, împletind elementele științifice cu cele fantastice.

CÎNTECUL PÎINII

Astăzi, agricultura reprezintă una din ramurile cele mai importante ale economiei noastre naționale, contribuind la ridicarea nivelului de trai al lucrătorilor pămîntului, ca și al tuturor cetățenilor patriei, nivel nici măcar visat de către participanții la răscoale țărănești, generate, în primul rînd, de foamete, de lipsa pîinii.

Dar în lume subnutriția face mereu victime: în Somalia, la mijlocul lunii februarie 1975, aproape 5 500 de persoane, în majoritate copii și bătrîni, au murit de foame. În întreaga lume, doar o treime din cei aproape patru miliarde de oameni au hrana asigurată.

Azi, în România, avem risipitori ai bobului de grîu. Cîtă pîine nu ajunge la resturi menajere? Dacă am socoti cît se aruncă în fiecare familie, într-un oraș și apoi în toată țara, ne-am îngrozi. Cu aceste resturi s-ar putea crește un număr impresionant de animale și păsări.

ÎNDRUMĂRI

Tema lucrării este respectul pentru pîine.

— Imaginați o compoziție în care bobul de grîu își povestește viața trecînd, din mînă în mînă, într-un grup de oameni risipitori. Arătați în final unde a ajuns bobul de grîu.

— Realizați momente dramatice prin înfruntarea risipitorilor cu cei ce prețuiesc pîinea, munca sfîntă a truditorilor pe ogoare în zilele fierbinți de vară.

Recitiți:

— acea parte din plugușor legată de urările de belșug și recoltă bogată, creație în care e descrisă munca cîmpului, de la arat și semănat, pînă la coptul colacilor din grîul cel nou;

— snoave populare în care sînt biciuite risipa, lenea;

— proverbe și zicători, subliniind cinstirea pîinii și a muncii.

În lucrările scrise, puteți da sugestii despre felul cum trebuie economisită pîinea, modalități de a preîntîmpina risipa, sancțiuni împotriva celor ce nu respectă prețul pîinii.

Titluri posibile:

Grîușor din Bărăgan, O poveste cu tîlc,
Aurul galben, Cîntecul pîinii.

COPACUL

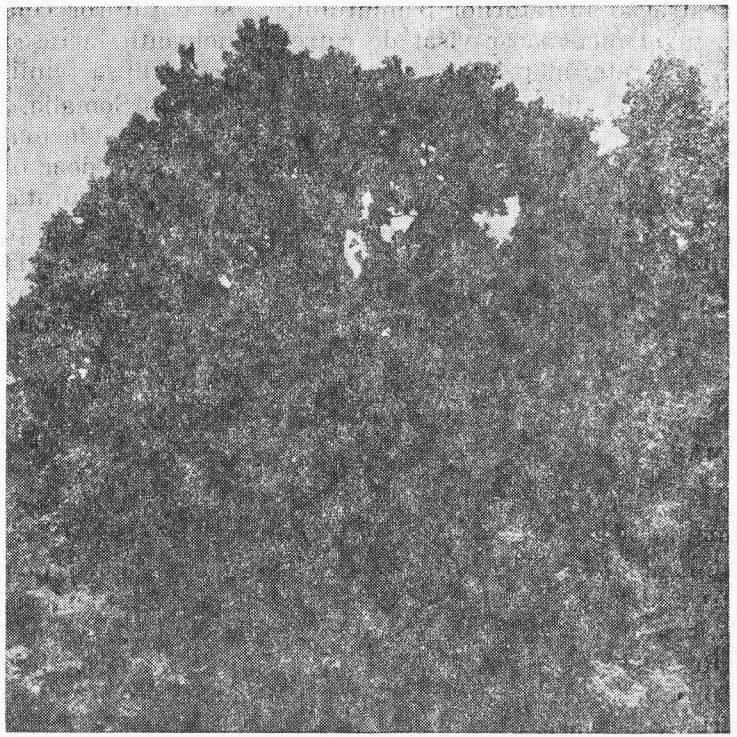

. . . . . .

De veacuri fruntea nu ți-o temi,
Ții piept cînd vin furtuni năval
O, de-ai putea să mai rechemi
La poala ta și-acele vremi
De trai patriarhal!

. . . . . .

O, de-ai putea să mai aduni
Alaiul de copii vioi
Ce-n horă se-nvîrteau nebuni
Și toamna făureau cununi
Din veștedele-ți foi!

. . . . . .

Străjer măreț, mai ți-amintești?
Tu singur, încă neînfrînt,
De-amar de ani adăpostești
Ruina casei părintești
Pe care azi o cînt!

St. O. Iosif, *Nucul*, în vol. „Versuri originale și tălmăciri", București, Editura pentru literatură, 1968, p. 36—37.

EXPLICAȚII

Ca și oamenii, anumiți copaci rămîn legați de paginile de istorie a neamului nostru, sînt martorii unor scene sîngeroase, precum *Stejarul din Borzești;* ascultă jurămintele de frăție pentru mîntuirea norodului — *Gorunul lui Horia* (St. O. Iosif), constituind tot atîtea teme literare. Bradul e gătit cu beteală argintie spre bucuria copiilor la sărbătorile de iarnă (*Brădănelul,* de Nicolae Labiș; *Bradul,* de B. P. Hașdeu); plopul e martor al iubirii, iluziilor, regretelor, în poezia lui Mihai Eminescu și Octavian Goga; nucul — prietenul de joacă în copilărie — rămîne străjer credincios deasupra casei părintești (*Nucul,* St. O. Iosif).

ÎNDRUMĂRI

Descrieți un copac de care vă leagă amintiri.

— Fixați cadrul (în parc, la margine de drum, pe culmea dealului), anotimpul, momentul zilei.

— Puteți alege un copac mîndru, trufaș, dar și unul cu formă ciudată, rar întîlnită.

— Stabiliți asemănări și deosebiri între copac și om.

— Exprimați ideile, sentimentele determinate de contemplarea copacului văzut în mișcare, răscolit de vînt, sau static, în încremenire totală.

— Încercați să realizați imagini sonore ale copacului bătut de vînt și ploi prin folosirea onomatopeelor sau a cuvintelor de derivație onomatopeică (vîj! — vîjîitul, a vîjîi).

— Notați senzații olfactive (miresmele împrăștiate în aer: de tei, salcîm, brad).

Pentru exprimarea cît mai nuanțată a conținutului, folosiți adjective: (copac) *verde, mare, uscat;*
epitete artistice: (copac) *gîrbov, venerat;*

metafore: *dantela transparentă a crengilor* (frunzișul);
comparații: copacul *ca un străjer credincios;*
repetiții: frunzele se unduiau *încet-încet.*

— Alegeți compunerii un titlu potrivit, metaforic.

VRĂJITORUL

Vrăjitorul este o frumoasă poveste a scriitoarei clasice cehe, Božena Němcova.

Iată rezumatul primei părți:

A fost odată un bătrîn care avea un singur fiu. Fiind sărac și dorind ca fiul său să trăiască mai bine, îl sfătui să-și caute o slujbă.

Băiatul primi cu bucurie propunerea și, într-o zi, plecară amîndoi în căutarea unui stăpîn. Merseră cît merseră, pînă au ajuns într-o pădure deasă unde se afla o stîncă, iar în fața ei găsiră un om singuratic care stătea și citea dintr-o carte mare. Era vrăjitorul.

După o scurtă tocmeală, vrăjitorul îl primi în slujbă, arătîndu-i ce are de făcut.

— Vezi, aici sînt niște cărți mari pe care le vei șterge de praf. Dacă nu vei avea poftă să lucrezi, sună din acest clopoțel și-ți voi trimite băieți ca să se joace cu tine cît dorești.

Iar tatălui îi spuse:

— Șapte ani îl voi ține la mine și-l voi învăța. După șapte ani, vii aici și, dacă-l recunoști, va fi al tău, de nu, rămîne la mine pentru totdeauna.

Tatăl plecă trist, cu îndoială în suflet. Se gîndi: „Cum să nu-mi recunosc fiul?"

EXPLICAȚII

Continuați basmul din acest punct.

— Arătați cum și-a îndeplinit băiatul slujba: a mers la joacă cu băieții sau a învățat să citească în cărțile vrăjitorului?; la ce i-a folosit, mai tîrziu, această învățătură?

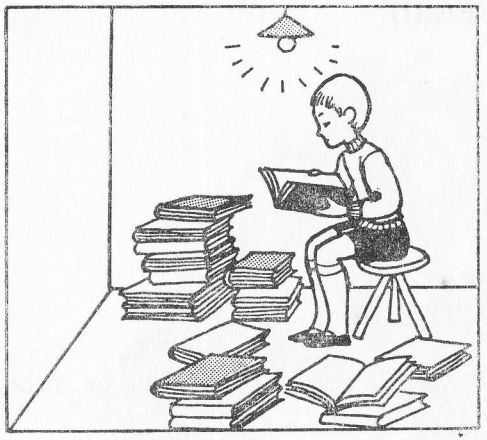

— Imaginați ce ar fi putut născoci vrăjitorul pentru ca bietul tată să nu-și recunoască feciorul.

— Descrieți ce ați născoci voi pentru ca tatăl vostru să vă recunoască. Dacă ați reușit să-l înșelați pe vrăjitor, înfățișați mijloacele de pedepsire la care a recurs el. Cum v-ați apărat voi?

— În orice basm există pe lîngă împărați buni sau răi și zîne. Indicați ce rol le-ați atribui în basmul vostru.

ÎNDRUMĂRI

Basmul vostru poate reflecta ceva din realitățile lumii contemporane, pot pătrunde elemente tehnice moderne care altădată au fost de domeniul fantasticului (zborul spre lună, stele, soare), dar se poate menține și în linia tradițională.

Momente de mare tensiune pot fi create de voi referitoare la manifestări cosmice: dispariția soarelui, a lunii, a luceferilor, ori furtuni cu trăsnete și grindină iscate din ciocnirea forțelor binelui cu forțele răului.

Cadrul peisagistic poate fi cel real al patriei noastre: munți care uimesc prin sălbăticie și splendoare, stînci prăpăstioase, cîmpii înflorite, codri umbroși, sate vesele.

Basmul trebuie să aibă o morală. În el se înfruntă binele și răul, se deosebește dreptatea de nedreptate, se vorbește despre egalitate, cinste, înțelepciune.

SOMNUL FERMECAT

Compoziția poate purta și numele cunoscutului personaj din schița *Vizită* ... de I. L. Caragiale, lectură studiată în orele de clasă. V-ați amuzat, desigur, discutînd despre comportarea lui Ionel, ați remarcat admirația mamei pentru odorul ei și atitudinea ironică a autorului.

Fiind pentru voi un personaj familiar, puteți realiza o povestire într-o altă variantă. Pentru alcătuirea lucrării, porniți de la următorul fragment transformat:

„Mă-ntorc și văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți și cu drăgălașa lui figură strîmbată. Mama se repede la el, dar pînă să facă un pas, maiorul cade *într-un somn adînc. Țigara fusese fermecată*".

Ionel a dormit o jumătate de secol. Trezindu-se și neștiind unde se află, rătăcește plîngînd într-o lume nouă.

Povestirea voastră va urmări evoluția personajului în această situație deosebit de grea pentru el.

EXPLICAȚII

— Arătați timpul, locul, împrejurările în care l-ați întîlnit.
— Descrieți îmbrăcămintea, starea sufletească în care se afla.
— Ce ați considerat necesar să întreprindeți pentru a-l ajuta?
— Vizitați împreună localitatea unde l-ați întîlnit.
— Înscrieți-l la o școală generală.

— Povestiți cum s-a purtat Ionel în anii de școală: a continuat să fie leneș și răsfățat sau a devenit elev fruntaș la învățătură și disciplină?

— Explicați-i lui Ionel epoca nouă în care s-a trezit, în comparație cu cea trăită de el.

ÎNDRUMĂRI

În fragmentul care v-a inspirat apare un element de basm: un obiect fermecat cu ajutorul căruia eroul poate dormi neobișnuit de mult și se poate trezi la aceeași vîrstă; iar, pe de altă parte, societatea în care se trezește este una reală, societatea socialistă. De aceea, tratarea acestui subiect își poate menține calitatea de real-fantastic: apariția și dispariția personajului se va putea produce și în creațiile voastre, ca în basme.

Elementele reale se vor contura descriind societatea nouă în care s-a trezit. Dacă ați hotărît în care localitate îl veți întîlni pe Ionel, atunci este necesar să cunoașteți bine denumirile de străzi, obiectivele industriale, bazele sportive, parcurile, școlile, teatrele, muzeele, în general, realizările remarcabile din anii noștri.

Dacă una din ideile indicate în plan vă ajută la declanșarea fanteziei, compoziția poate începe din acel punct, încercînd a captiva chiar din introducere atenția cititorului.

Titlul compunerii îl veți stabili după conținutul povestirii.

NICĂ ȘI EU

. . . . . .

«„-Pu-pu-pup! Pu-pu-pup! Pu-pu-pup!“

Eu, atunci, să nu-mi caut de drum tot înainte? Mă abat pe la tei, cu gînd să prind pupăza, căci aveam o grozavă ciudă pe dînsa; nu numaidecît pentru pupat, cum zicea mama, ci pentru că mă scula în toate zilele cu noaptea-n cap din pricina ei. Și cum ajung în dreptul teiului, pun demîncarea jos în cărare pe muchea dealului, mă sui încetișor în tei, care te adormea cu mirosul... floarei, bag mîna în

scorbură, unde știam, și norocul meu!... găbuiesc pupăza pe ouă și zic plin de mulțumire: „Taci, leliță, că te-am căptușit eu; îi mai pupa tu și pe dracul de-acum!“»

. . . . . .

Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*, Opere, Buc., Editura Minerva, 1972, p. 247.

EXPLICAȚII

Ați studiat cu plăcere în clasa a V-a un fragment din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă, în care se povestește cum a izbutit Nică să prindă pupăza (fiindcă avea „o grozavă ciudă pe dînsa“) și chiar s-o ducă la iarmaroc. Vă amintiți de tulburarea mătușii Măriuca, atunci cînd vine la Smaranda Creangă „c-o falcă-n ceriu și

cu una-n pămînt", învinuindu-l pe Nică pentru că a luat „ceasornicul satului".

— Avea dreptate mătușa Măriuca să se supere din pricina dispariției păsării?

— Avea.

— Atunci să ne închipuim că puteți zădărnici planul lui Nică. Găsiți un mijloc de întoarcere prin Tunelul Timpului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, pe vremea în care se petrece acțiunea.

— Încercați să dejucați intenția lui Nică încă înainte de a prinde pasărea.

— Dacă nu ați reușit, găsiți mijloace tehnice sau de altă natură, pentru a elibera pupăza din captivitate.

— Născociți ceva pentru a scăpa pasărea de chinuri, dar fără să treacă apoi în mîna voastră.

— Nu-i faceți morală lui Nică, e doar prieten cu voi!

ÎNDRUMĂRI

Povestiți întîmplările la persoana I.

Îmbinați armonios narațiunea, descrierea și dialogul.

Folosiți proverbe și zicători din opera *Amintiri din copilărie*, pentru a caracteriza un personaj sau pentru a sublinia o situație. Spre exemplu:

Nu ședea că-ți șade norocul.
Tot pățitu-i priceput.
Dacă te-ai băgat în joc, trebuie să joci.
Paza bună trece primejdia rea.

AVENTURILE LUI PINOCCHIO ÎN ANUL 1983

Carlo Collodi, scriitor și ziarist italian (1826—1890), a dat literaturii pentru copii o strălucită povestire despre aventurile lui Pinocchio, ale cărui șrengării captivante fac din eroul cărții un personaj cunoscut și îndrăgit de toți cititorii.

După ce Geppetto meșterește prichindelul de lemn, întîmplările se țin lanț:

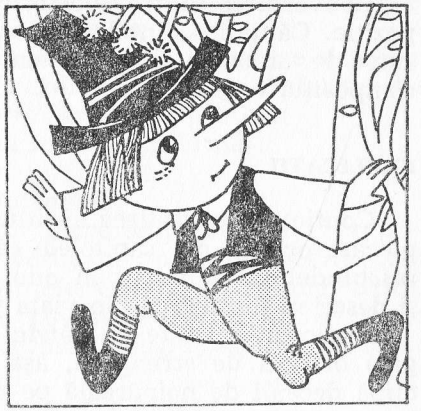

— Pinocchio adoarme cu picioarele deasupra ligheanului cu tăciuni aprinși, iar a doua zi se trezește cu picioarele arse;

— nu dă ascultare sfaturilor înțelepte ale Greierului vorbitor și cade în mîna tîlharilor;

— este pedepsit cu închisoarea;

— vrea să se întoarcă acasă la zînă, dar pe drum se întîlnește cu un șarpe groaznic și pe urmă cade într-o capcană;

— în Țara Distracțiilor, Pinocchio simte că-i crește o prea frumoasă pereche de urechi măgărești, se preface în măgăruș adevărat și începe să ragă;

— azvîrlit în mare, este înghițit de Balenă; acolo îl regăsește pe bunul său Geppetto;

— Pinocchio încetează să mai fie un prichindel de lemn și se preface în băiat de ispravă.

Carlo Collodi ne cucerește prin stilul său vioi, atractiv, umoristic:

„Ce nume să-i pun? se întreabă el. Aș vrea să-l cheme Pinocchio". Numele ăsta o să-i poarte noroc. Am cunoscut o familie întreagă de Pinocchi. Pinocchio tatăl, Pinocchioaia mama, și Pinoccheii copiii, și tuturor le mergea de minune.

Cel mai bogat dintre ei era cerșetor"[1].

(Vă închipuiți cît de bogați erau ceilalți?)

*

Opera *Pinocchio* ne cucerește prin farmecul ei. Trei doctori — Corbul, Bufnița și Greierele vorbitor — consultîndu-l pe bolnavul Pinocchio, poartă următorul dialog:

— „După părerea mea, prichindelul e mort de-a binelea. Dar, dacă din fericire *n-a murit*, atunci *mai mult ca sigur că trăiește încă!*

— Mi-e neplăcut — grăi Bufnița — că trebuie să-l contrazic pe Corb, ilustrul meu prieten și coleg, dar după mine, prichindelul este încă viu. Însă, dacă din fericire *nu mai trăiește*, atunci e mai mult ca sigur *că e mort de-a binelea!*

[1] Carlo Collodi, *Pinocchio*, București, Editura Ion Creangă, 1971, p. 6.

Convorbirea dintre „doctori", plină de umor, stîrnește bună dispoziție. Căutați să înțelegeți de unde rezultă hazul și găsiți și alte surse de umor, în alte fragmente, pentru a vă servi ca model pentru compoziția voastră.

EXPLICAȚII

Continuați povestirea aventurilor lui Pinocchio luînd ca punct de plecare oricare din capitolele cărții lui C. Collodi, dar, admițînd că prichindelul s-a născut în anul 1883, faceți un salt peste un secol și descrieți întîmplări din viața personajului din anul 1983.

Pinocchio nu este un bătrîn de un secol, ci a rămas tot un băiat, gata oricînd de ștrengării, așa cum l-a creat scriitorul. Și astfel, după decenii de hoinăreală pe meridianele lumii, Pinocchio își face intrarea într-o societate a tehnicii și civilizației moderne.

— Personajul trebuie să-și păstreze în povestirea voastră însușirile create de scriitor.

Pinocchio este un personaj simpatic, vioi, neastîmpărat.

— Știe ce-i bine, dar face ce-i rău.

— Se lasă ademenit de băieți răi și înșelat de oameni ticăloși.

— Își iubește tatăl, pe Zîna cea bună, dar n-are voință să învețe și să fie ascultător.

— Are o mare dorință de a răscumpăra necazurile pricinuite celor dragi, vorbește ca un băiat binecrescut, este recunoscător celor ce l-au ajutat.

Toate peripețiile prin care va trece eroul vostru vor fi determinate de lumea nouă în care apare, de numeroasele probleme care se ivesc din necunoașterea civilizației moderne, de străduința lui de a se adapta, nu întotdeauna încununată de succes.

ÎNDRUMĂRI

Avînd în vedere că acțiunea povestirii voastre se desfășoară în anul 1983, veți renunța desigur la Zîna cea bună și veți găsi lui Pinocchio un alt ocrotitor, care pentru el ar părea miraculos: un roboțel credincios sau o altă mașină asemănătoare, creație a lumii noastre moderne, pentru a-l ajuta să se orienteze într-o lume necunoscută.

Dacă ați hotărît să-l ajutați voi pe Pinocchio, atunci:

— arătați-i orașul cu clădirile sale înalte, cu marile magazine, cu străzile largi, cu parcuri ale copiilor, cu oamenii săi harnici și veseli;

— explicați-i modul de funcționare a liftului, a soneriei apartamentului în care stați, a telefonului, a televizorului.

— Nu vă pierdeți răbdarea la întrebările lui numeroase și naive.

— Recitiți cartea *Pinocchio* de C. Collodi pentru a-l înțelege „pe băiat" și a vă reaminti conținutul și valoarea ei educativă:

— ticăloșia este pedepsită în cele din urmă;

— cine spune neadevărul se trădează;

— cine nu muncește nu mănîncă.

În realizarea compoziției, folosiți „experiența de viață" a prichindelului, deloc neglijabilă (este vorba de toate peripețiile prin care trece), la care adăugați cunoștințele voastre de chimie, fizică, matematică, literatură și născociți o povestire pentru a aniversa o sută de ani de la nașterea lui Pinocchio, omagiu păpușii de lemn cu suflet de copil.

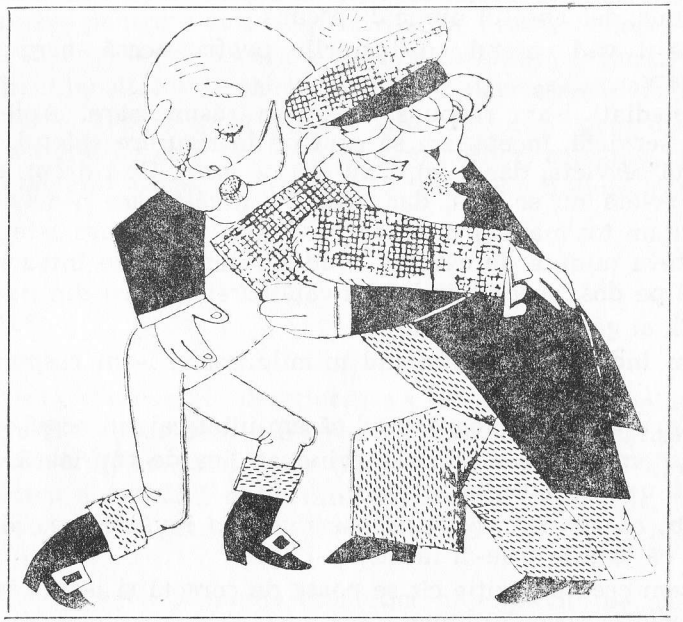

„CUNOAȘTE-TE PE TINE ÎNSUȚI“

UITUCA

„— Catița Șandor!

Mișcată parcă de un resort și, dreaptă ca bradul, curajoasă, o priveam țintă în ochi pe tovarășa învățătoare. Voiam să vadă că n-am nimic, dar absolut nimic de ascuns.

— Să-ți văd caietul cu lucrările pentru acasă, ceru tovarășa învățătoare.

— Imediat! i-am răspuns cu vocea răsunătoare. Aplecată, cu mîna în servietă, începusem să caut cu înfrigurare caietul. Răscolisem toată servieta, dar caietul nu era de găsit. Ce-i drept, eu știam că în servietă nu se află, dar tovarășa învățătoare n-avea cum să știe. Căutam tot mai stăruitor, iar tovarășa învățătoare aștepta. Abia după cîteva minute de căutare, cînd servieta fusese întoarsă a cincea oară pe dos, vocea blîndă a învățătoarei se făcu din nou auzită.

— Ei, ai găsit caietul, Catița?

M-am îndreptat și, întinzînd mîinile goale, i-am răspuns foarte tristă:

— Tovarășă învățătoare, cred că am uitat caietul acasă.

Mă uitam la ea cu priviri nevinovate, ca de căprioară. Cred că și ochii îi aveam puțin înlăcrimați.

— Of, of, ce nenorocire, spuse tovarășa învățătoare. Și cînd te gîndești că lecțiile ți le-ai făcut, nu-i așa?

Luasem cred o poziție cît se poate de corectă și i-am răspuns cu cea mai sigură voce din lume:

— Da, tovarășă învățătoare.

— Mă bucură foarte mult ceea ce spui pentru că, în mod obișnuit, numai cei care nu-și fac lecțiile își uită caietele acasă. Nu-i așa, copii?

Clasa scoase un murmur de aprobare.

— Dar Catița Șandor nu-i dintre aceia, continuă tovarășa învățătoare. Sărmana. Și cînd te gîndești că tocmai acum ar fi avut prilejul să primească un zece. Ce păcat! Dar știi ce, Catița? Tu locuiești aproape. Cinci minute încolo, cinci minute înapoi și ai primit zecele ce ți se cuvine. Hai, fugi și adu caietul!“

Méhes György. Din *„Cravata roșie“*, nr. 10, 1965, p. 26—27.

EXPLICAȚII

Continuați povestirea din acest punct: „Și am ajuns acasă“. Fiecare elev a fost măcar o dată în locul Catiței Șandor, a trăit teama de a primi o notă mică, teama de a spune adevărul acasă, nevoia de a inventa ceva pentru a evita neplăcerile. De aceea, valoarea lucrării va consta în descrierea sinceră a stărilor sufletești, a tumultului de gînduri, în intensitatea retrăirii unor întîmplări asemănătoare celor din povestirea *Uituca*. Imaginați tot felul de soluții pentru a nu vă pierde prestigiul de elev bun în fața profesorilor, colegilor, a părinților. Pe de altă parte meditați la întrebarea: trebuie spus adevărul?

ÎNDRUMĂRI

În această compoziție, descrierea va ocupa un loc neînsemnat; dialogul va fi necesar pentru a reda discuția dintre voi și profesori, părinți, colegi. În cea mai mare parte va fi folosit monologul interior, pentru a dezvălui cititorului sentimentele, emoțiile, tot zbuciumul vostru, toate gîndurile care se înlănțuie în căutarea unei ieșiri din impas.

Acțiunea va avea momente dramatice determinate de născocirea unor soluții a căror lipsă de temeinicie e foarte ușor de descoperit, fiindcă „Minciuna are picioare scurte“.

Deși este continuarea unei povestiri, lucrarea poate avea în mod independent: introducere, cuprins și încheiere.

ANIVERSARE

„O strîngere de mînă, o vorbă bună, un zîmbet la timp, o privire binevoitoare, o atenție ușoară prețuiesc adesea mai mult și dau rezultate mai practice decît o mulțime de calități serioase, care nu ies așa lesne și în tot momentul la iveală".

Al. Vlahuță

EXPLICAȚII

Mulți copii își serbează ziua de naștere și invită cu plăcere colegi de școală. Imaginați-vă că sînteți cu această ocazie la o prietenă. Cum e și firesc, se vor afla împreună atît oameni mari, părinți, vecini, cunoștințe apropiate, cît și copii.

Alcătuiți o compunere încercînd să cuprindeți răspunsul la următoarele întrebări. (Desigur, pentru cel sărbătorit veți aduce flori și daruri.)

— Cum veți oferi florile, ambalate așa cum le-ați cumpărat sau mai întîi le veți dezveli?

— Dar celelalte daruri?

— Formulați modul în care veți felicita prietena de ziua ei.

În sufragerie se vor afla oaspeți.

Invitați în camera copiilor, ați găsit musafiri pe care nu-i cunoașteți. Arătați cum i-ați salutat și v-ați prezentat.

— Înfățișați felul în care Irina, fetița sărbătorită, și-a îndeplinit rolul de gazdă la masa copiilor.

— La marginea mesei se aflau șervețele de pînză împăturite în triunghi; cum le-ați folosit?

— Ce a urmat după masă?

— Care trebuie să fie atitudinea gazdei față de oaspeți și a oaspeților față de gazdă?

Întrucît părinții voștri nu i-au cunoscut pe toți copiii aflați acolo, cum îi veți prezenta:

— „Tată, îți prezint pe colegul meu" sau „Mircea, îți prezint pe tatăl meu?"

— Cine trebuie să întindă întîi mîna, tata sau Mircea?

Dacă trebuie să facă cunoștință o fată și un băiat, cum spuneți:

— „Ana, îți prezint pe prietenul meu" sau invers?

Cel ce se prezintă spune numele întreg sau numele mic?

— Ce credeți despre prietenii care se salută astfel: „Neața", „Hallo!", „Ciao", „Adieu"?

Compunerea trebuie să surprindă atmosfera din casa prietenei și explicația de ce sărbătorirea zilei de naștere îi reușește întotdeauna.

ÎNDRUMĂRI

Povestirea se va desfășura înlănțuind în mod firesc întîmplări interesante, aspecte hazlii, un dialog viu, reușite schițe de portret ale oaspeților, descrierea interiorului, a unor bucate alese; întrebările date alcătuiesc însă punctele de sprijin, substanța lucrării.

Autorul compoziției poate sublinia o idee sau o situație printr-o zicătoare la alegere („Vorba dulce mult aduce"; „Politețea este o monedă care îmbogățește nu pe cel ce-o primește, ci pe cel ce-o cheltuiește").

Reușita compoziției va fi determinată și de dorința de a obține o imagine cît mai plastică, cît mai vie a unui lucru sau a unei situații, alegînd cuvintele adecvate transmiterii unei idei sau folosindu-vă de sensul lor figurat.

Figura de stil studiată în clasa a VI-a la lectura Ardealul (fragment din vol. „Românii supt Mihai-voievod Viteazul" de N. Bălcescu) este comparația: Ardealul e asemănat cu „un măreț și întins palat". Această figură de stil o regăsim apoi și în alte opere literare studiate:

„Soarele rotund și palid se prevede printre nori,
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători."

(*Iarna* — V. Alecsandri)

a) Valoarea artistică a compoziției va crește dacă vă veți preocupa să găsiți asemenea comparații în stare să sugereze imagini vii, dar și sentimentele ce izvorăsc din ele.

b) Comparația poate fi exprimată și printr-un simplu atribut substantival prepozițional:

„Cu sprinteneală *de veveriță*, Irina răspundea tuturor invitaților".

c) În unele opere literare întîlnim comparații poetice, culese din limba vie, populară, de o mare plasticitate: a tremura ca varga; a tăcea ca peștele; roșie ca sfecla.

„Mircea, simțindu-se vinovat, tremura ca varga și tăcea ca peștele".

Există și primejdia încărcării textului cu numeroase comparații, epitete nejustificate, care, în loc să reliefeze ideea sau situația, o fac, dimpotrivă, confuză; comunicarea pierde din precizie și claritate.

În compoziția al cărei titlu îl veți stabili singuri, comparația, epitetul v-ar putea ajuta la descrierea interiorului, a bunătăților servite, la relatarea întîmplărilor, la alcătuirea schițelor de portret, avînd totodată grija de a doza figurile de stil în favoarea concentrării și simplității.

*

Pentru a răspunde corect la unele întrebări cerute de compoziție vă propunem cîteva răspunsuri:

— Florile nu se oferă niciodată învelite în hîrtie.

— Toate celelalte daruri, absolut obligatoriu, trebuie oferite în ambalaje cît mai frumoase.

— Copiii nu trebuie să întindă niciodată primii mîna celor mari. Un copil știe că noile cunoștințe trebuie prezentate totdeauna părinților și nu invers: părinții — noilor cunoștințe. Cînd se face prezentarea, cei mai mici sînt prezentați celor mai mari, băieții — fetelor.

Iată cum vă veți recomanda unor copii pe care nu-i cunoașteți:

— Bună ziua — veți întinde mîna și veți adăuga — mă numesc Maria.

— Bună ziua — vi se va răspunde — și noua voastră cunoștință își va rosti numele: Ioana.

— Șervețelul de pînză aflat pe masă trebuie despăturit și așternut pe genunchi pentru ca să nu vă pătați îmbrăcămintea și să nu risipiți firimituri pe jos. La sfîrșitul mesei, vă ștergeți pe mîini și pe gură, îl împăturiți și-l așezați la loc pe masă.

— Îndatorirea unei gazde adevărate este să primească cu amabilitate pe toată lumea, să servească pe fiecare, să-l invite să guste bunătățile, să întrețină o atmosferă plăcută, veselă.

— Dacă apar și alte nedumeriri privind comportarea în societate cu prilejul unei invitații, citiți cartea: Holger Pukk, *Tu știi cum să te porți?*, Buc., Editura tineretului, 1965, p. 80—83.

SPUNE-MI CUM MUNCEȘTI, CA SĂ-ȚI SPUN CINE EȘTI

EXPLICAȚII

Trăim un timp, în care munca liberă, demnă, creatoare a devenit principala formă de afirmare a personalității umane, simbol al patriotismului, chezășie a înfăptuirii tuturor aspirațiilor noastre.

Știind că educația pentru muncă se face prin muncă, iar aceasta, pentru școlari, este învățătura, povestiți o întîmplare din care să reiasă titlul compunerii.

Intriga povestirii o constituie propunerea comandantei de detașament de a alcătui un panou de onoare cu pionierii fruntași la învățătură și disciplină.

S-a dezlănțuit atunci o discuție aprinsă asupra felului în care muncesc pionierii și, în mod obligatoriu, s-a trecut la caracterizarea mai multor elevi.

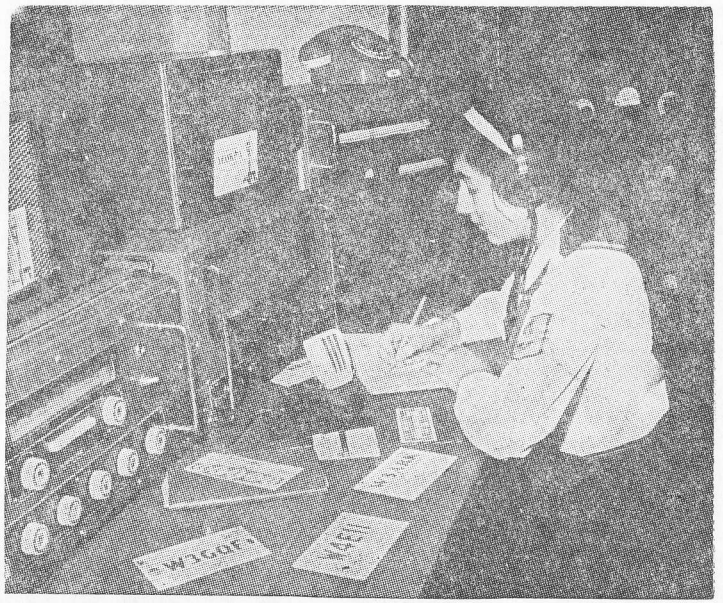

Eroul povestirii noastre poate fi un elev bun la învățătură, admirat de unii colegi, dar contestat de alții.

Prietenii au scos în evidență:

— buna organizare a timpului de învățătură;

— fixarea cunoștințelor esențiale printr-o legătură logică cu fenomene cunoscute;

— activitatea la orele de curs și pregătirea temeinică a lecțiilor acasă, prin scheme, rezumate, în vederea sistematizării cunoștințelor, a clarificării legăturilor dintre fapte.

Arătați părerea celor care se opun evidențierii lui la panoul de onoare și conduceți astfel narațiunea încît să reiasă limpede cine are dreptate. Din discuțiile contradictorii trageți concluzia cea mai apropiată de adevăr.

ÎNDRUMĂRI

Materialul pentru o asemenea temă se află la îndemîna oricărui elev. Eroul povestirii poate fi și un elev inteligent, dar delăsător, superficial, prea încrezător în calitățile sale intelectuale, pe care colegii vor să-l mobilizeze pentru ridicarea nivelului la învățătură.

Compunerea va interesa întreaga clasă, dacă întîmplarea, personajele vor fi reale, expunerea sinceră, obiectivă și dacă se va vedea dorința voastră de a soluționa o problemă din viața clasei, de a contribui la îndreptarea unui coleg.

Dacă alte teme cereau folosirea figurilor de stil necesare descrierii sau caracterizării personajelor, în această lucrare se impune multă precizie în afirmarea unor idei, sentimente și, de aceea, cuvintele cu sensul lor propriu sînt cele mai indicate.

Monotonia lucrării va putea fi evitată dacă ciocnirea de interese va fi vie, adevărată, iar argumentele, prin care se susține o părere, greu de înfrînt.

E bine să reflectați mai mult timp la acest subiect. Studiați atent personalitatea colegului pe care-l veți descrie; totodată, luați-vă pe voi ca termen de comparație și priviți cu ochi critic rezultatele voastre la învățătură.

LA SPECTACOL

EXPLICAȚII

Pășind în teatru cu sfială, ca într-un templu al artei, spectatorii trăiesc ceasuri de încîntare, înțeleg marile idealuri și năzuințe ale epocii noastre, se întîlnesc cu eroi dragi.

Piesa de teatru, cîntecul, dansul joacă un rol important în formarea trăsăturilor morale ale omului modern. Teatrul prezintă fapte, sentimente, acțiuni în care sînt combătute lenea, chiulul, dezordinea. În teatru se face elogiul muncii, disciplinei, respectului.

Toți marii noștri dramaturgi: V. Alecsandri, I. L. Caragiale, B. Ștefănescu-Delavrancea, Camil Petrescu, Horia Lovinescu, Aurel Baranga au înțeles nobila misiune a teatrului și au reușit să facă din spectacol o adevărată lecție civică.

Dacă artiștii, prin intermediul artei lor, încearcă să pătrundă adînc în sufletele spectatorilor, exercitînd o puternică influență asupra minții și inimii omului, în același timp, spectatorul are datoria de a avea o atitudine de prețuire, de respect față de munca artiștilor.

ÎNDRUMĂRI

Realizați o povestire al cărei subiect îl constituie comportarea unor spectatori. În compoziția voastră se vor împleti două planuri: unul va urmări spectacolul la care asistați, în cel de-al doilea vor fi surprinse momente din sală: relațiile dintre spectatori, atitudinea lor în timpul spectacolului sau în pauze. Acțiunea povestirii poate începe însă cu pregătirile vestimentare, înainte de a merge la teatru, fixînd în același timp personajele: tata, mama, Mihai și Ana. După o scurtă călătorie cu mașina, ați ajuns în clădirea teatrului.

— Care sînt îndatoririle „bărbaților"?

După ce tata a ajutat pe mama să se dezbrace și a predat hainele la garderobă, iar Mihai a procedat la fel ajutînd-o pe Ana, în foaier l-au întîlnit, pe neașteptate, pe Florin, mergînd distrat și mîncînd un măr.

— Ce credeți, e o atitudine corectă? Dar dacă Florin s-ar fi aflat pe stradă? Nu e frumos sau nu e sănătos?

Ați intrat în sală.

— Cine are obligația să caute locurile?

— În cazul cînd locurile sînt ocupate, cum vă veți adresa?

— Cum veți trece pe dinaintea celor ce s-au așezat corect și pe care îi deranjați, cu spatele sau cu fața către ei?

Mihai auzea foarte des cuvinte ca acestea: „fiți buni", „iertați-mă", „permiteți", „vă mulțumesc", dar nu înțelegea de ce trebuie să mulțumești pentru că ești lăsat să ajungi la locul tău. Voi cum ați motiva?

În sală se revarsă sunete gingașe, plăcute. Se face o liniște adîncă, dar o clipă mai tîrziu, niște fete continuă să sporovăiască.

— Cum ați interveni în această situație?

După un timp, se aude din nou, în spate, un fîșîit: fetele despachetează bomboane.

— Ce măsuri veți lua după acest nou deranj?

(Lipsa de educație a altora ne dă dreptul să fim grosolani și nepoliticoși?)

Imaginați alte greșeli de conduită, posibile, precum și modul în care ați reacționat pînă în momentul cînd v-ați întors din nou acasă.

Povestirea va cuprinde, în final, o galerie de personaje: unele evoluînd pe scenă, transmițînd spectatorilor mesajul operei de artă, altele, în sală, suprapunîndu-se, întrerupînd brutal atmosfera pasionantă a unei dezbateri sau a unor frumoase clipe de poezie și muzică.

În realizarea compoziției, porniți de la ultimul spectacol văzut sau mergeți intenționat la teatru, ori la concert, pentru a culege impresii vii, directe, cu privire la spectacol (despre care va trebui să scrieți cu multă competență), precum și observații privind relațiile dintre oameni, atitudinea lor la garderobă, la bufet, în pauză, în timpul spectacolului, la ieșire.

•

Pentru a veni în sprijinul celor ce vor alege această temă, dăm mai jos cîteva răspunsuri necesare la această compoziție.

— Nu este cuviincios să mănînci mergînd. Și mai ales la teatru sau la operă! Bufetul este un loc potrivit pentru aceasta. Nici pe stradă nu e bine să mănînci. Acolo e mult praf, în praf sînt microbi pe care-i înghiți odată cu mîncarea.

— După intrarea în sala de spectacol, tata caută locurile indicate pe bilete. Întrucît unii spectatori și-au ocupat locurile, tata li se adresează zicînd: „Fiți buni..." La început trece mama, apoi Ana și la sfîrșit Mihai cu tata. Toți au trecut cu fața spre cei pe care-i deranjaseră, fiindcă a te întoarce cu spatele spre cineva înseamnă a-l disprețui. Întrucît cei așezați s-au sculat în picioare pentru a lăsa liberă trecerea, e necesar să li se mulțumească.

— Dacă cineva face zgomot în timpul unui spectacol, e bine să-i atrageți atenția printr-o privire sau un gest care să indice dorința voastră. În cazul cînd fîșîitul sau sporovăiala continuă, nu aveți dreptul să interveniți grosolan. Din nou cu un gest și cu o privire încercați să restabiliți liniștea.

— Nu lăsați, sub scaune, hîrtii de la bomboane, resturi de fructe, semințe.

— Nu plecați din sala de spectacol pînă nu veți răsplăti prin aplauze jocul artiștilor.

— Așteptați în ordine primirea hainelor, mulțumiți garderobierei.

— Retrași, mai la o parte, ajutați surorii voastre să se îmbrace, la fel cum procedează părinții.

Pentru informații suplimentare la acest capitol, consultați cartea:

Holger Pukk, *Tu știi cum să te porți?* București, Editura tineretului, 1965, p. 62—70.

ZEIȚA STADIONULUI

EXPLICAȚII

Strălucitoarea evoluție a Nadiei Comăneci la cea de a 21-a ediție a Jocurilor Olimpice, impresia puternică asupra ziariștilor și reporterilor a determinat în jurul ei o campanie de presă deosebit de elogioasă.

Sintetizînd aprecierile cele mai diverse, Ziarul „KATHIMERINI" din Atena scria:

„Nadia Comăneci e o flacără olimpică vie. Punînd aripi corpului său suplu și tînăr, ea a transformat Olimpiada într-un zîmbet de copil, deschizînd noi ritmuri plastice posibilităților corpului uman pe care l-a scos din realitatea consacrată și l-a îmbrăcat într-o legendă atrăgătoare".

Ziarul bulgar „Naroden Sport" prezintă astfel pe gimnasta românică:

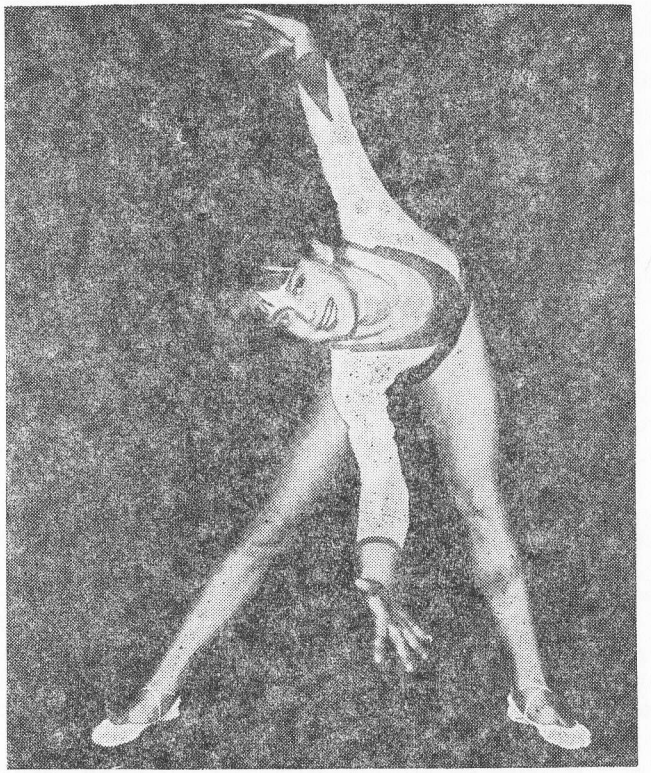

„La prima vedere s-ar putea spune că secretul exercițiilor sale este riscul. Dar în fiecare din aceste exerciții sînt acumulate atît de multe elemente complicate, originale și de efect, încît pînă la urmă este vorba de talent, pregătire, sîrguință. Romînca Nadia Comăneci are un caracter și un psihic sănătos. Aici, la Montreal, mai degrabă s-ar fi îndoit fierul. Ea a rezistat la toate încercările".

Într-un interviu acordat ziarului „CORRIERE DELLA SERA", fostul campion olimpic, Franco Menichelli, actualmente antrenor al echipei Italiei, a declarat:

„Romînca Nadia Comăneci este o gimnastă cum puține se nasc. Potențial poate cuceri totul, iar la paralele inegale este pur și simplu divină. Posedă o siguranță a execuției excepțională și o maturitate sportivă surprinzătoare pentru o fetiță de vîrsta ei".

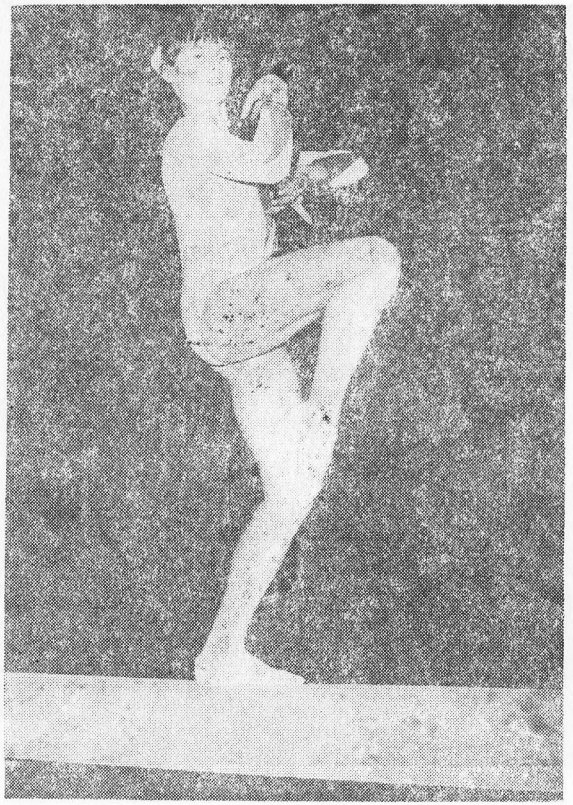

Cum se explică succesul care a impresionat întreaga lume sportivă?

Nadia Comăneci spunea: „Eram la grădiniță, aveam șase ani și ceva, cînd am descoperit că-mi place gimnastica. De atunci am devenit elevă la Liceul de gimnastică și am muncit șapte ani, zi de zi cîte patru, cinci sau chiar șase ore".

Prin urmare, la baza succesului ei răsunător de la Olimpiadă, au stat descoperirea și dezvoltarea aptitudinilor sale prin muncă, prin repetarea de mii de ori pînă la automatizare a exercițiilor, iar apoi, conceperea exercițiilor în combinații noi a dus la un program original și de mare virtuozitate.

Munca este dublată de o uriașă putere de efort, dîrzenie, tenacitate, dorința fierbinte de a contribui cu toate posibilitățile ei la creșterea succesului sportului românesc pe plan internațional.

ÎNDRUMĂRI

Imaginați-vă că peste cîțiva ani ați devenit (asemenea Nadiei) eroul unei mari performanțe, după o îndelungată pregătire, spre exemplu, la matematică sau fizică, chimie, mecanică, sport, literatură etc., că radioul, televiziunea și presa de specialitate consemnează succesul vostru ca pe un mare eveniment.

Convinși că în atingerea unor mari recorduri este nevoie de descoperirea timpurie a unor aptitudini și a trăsăturilor de caracter, care să susțină și să dezvolte aceste aptitudini, vă propunem un exercițiu de autocunoaștere.

— Descrieți reacția voastră în această situație.

— Fiind „eroi", veți da, desigur, interviuri ziariștilor, prilej pentru a mărturisi:

— împrejurările în care v-ați descoperit aptitudinile, talentul (în cadrul unor competiții sportive, cu prilejul unor manifestări cultural-artistice, al unor vizite la expoziții tehnice, în micul vostru laborator de chimie, în încercări de depanări și construcții de aparate electrice etc.).

— Indicați modelul din literatura artistică, din filme, teatru sau din viața cotidiană care v-a stimulat ascensiunea.

— Îndată ce v-ați cunoscut calitățile și lipsurile, după ce reguli, maxime sau cerințe v-ați condus?

Observații: Sînt situații cînd aptitudinile, talentul nu s-au evidențiat încă, elevii însă își făuresc anumite visuri de viitor.

În acest caz, veți descrie proiectele pentru anii ce urmează, însușirile care fac posibilă împlinirea unor năzuințe. Alegeți un titlu potrivit acestei lucrări.

CINECLUBUL NOSTRU

EXPLICAȚII

Tot mai numeroase cinecluburi pionierești din diferite localități ale patriei noastre desfășoară o activitate bogată cultural-educativă. Membrii cinecluburilor, amatori de film, pasionați și entuziaști pentru admirabila artă a filmului, strîng în jurul lor numeroși pionieri-cineaști, doritori să facă filme.

Alcătuiți o compoziție în proză sau încercați o scenetă veselă în care să prezentați aspecte din activitatea cineclubului din școala voastră. În cazul cînd nu aveți cineclub, lucrarea poate constitui un mijloc de a populariza o inițiativă valoroasă: înființarea cineclubului, contribuție importantă la realizarea unei culturi cinematografice de masă, la formarea copiilor ca oameni de bază ai societății viitoare, iubitori, dar și creatori de frumuseți.

— Încercați lansarea ideii de înființare a cineclubului la nivelul detașamentului sau al unității.

Puteți surprinde reacția colegilor voștri în trei variante:

Varianta I

Scena I

Descrieți în formă dialogată prima clipă de entuziasm: toți vor să-și exprime părerile privind arta cinematografică, toți se înscriu pentru a deveni membrii clubului, toți vor să facă film.

Scena a II-a

După o săptămînă se constată că lipsesc aparatura, utilajele, pelicula, că doar doi-trei au ocupat posturile-cheie de „regizori și operatori", că din numărul mare de amatori au rămas cîțiva.

Scena a III-a

Între cei rămași încep discuții interminabile: George, numai el, vrea să realizeze filmul; Ioana, numai ea, vrea să fie „vedetă".

Scena a IV-a

În final, o situație sau un personaj ivit pe neașteptate aplanează conflictul, împacă „cineaștii", redresează modul de organizare, restabilind voia bună.

Varianta a II-a

Dacă în prima variantă sugerată începutul e entuziast, amatori mulți, planuri vaste, apoi... descurajare, dezinteres, absenți și, în final, doi-trei alcătuiesc cineclubul, în varianta a II-a optimismul de la început se menține: sarcinile sînt împărțite după aptitudini: unii sînt critici, alții redactori, tehnicieni, regizori, operatori și toți împreună fac parte din marea familie a cineaștilor.

În programul lor au prevăzut:

a) Educația cinematografică cultural-artistică a membrilor cineclubului, cît și a tuturor pionierilor școlii.

b) Educație pentru frumos privind arta în general.

c) Vizionarea unor creații cinematografice inspirate din universul de preocupări ale pionierilor și școlarilor.

Un instructor va comenta cu voce tare desfășurarea acțiunii, va explica schema dramaturgică, atrăgînd atenția copiilor asupra tuturor aspectelor tehnico-artistice specifice.

Varianta a III-a

Neîncrederea de la început se risipește și cu timpul apare un interes crescînd; proiectele se concretizează, se ajunge la un colectiv puternic de cineaști.

ÎNDRUMĂRI

A) Indicațiile date vor fi astfel folosite încît să apară personaje viguroase în stare să susțină argumentele, să se „bată" pentru ele și să învingă; ideile să reprezinte triumful cinstei, dreptății, omeniei, iar personajele să reușească să ne transmită sentimentele lor, pasiunea pentru muncă, atașamentul față de colectivul din care fac parte.

Indicațiile scenice vor contribui în mare măsură la definirea personajelor prin precizarea gestului, a tonului, a atitudinii.

Copiii sînt totdeauna puși pe glume, veseli, gata de năzdrăvănii. Ar fi bine ca umorul să pătrundă în sceneta voastră.

O primă sursă de comic este prezentarea aparent pozitivă a unui personaj și dezvăluirea, după puțin timp, a caracterului adevărat. Alte surse de comic sînt neconcordanța dintre fapte și vorbe, comicul replicilor, desfășurarea plină de surprize a acțiunii.

B) În majoritatea lecțiilor de limbă și literatură română ați învățat funcția gramaticală a punctuației, dar care poate avea și rol stilistic, atunci cînd scriitorul urmărește să scoată în evidență în mod deosebit un aspect al comunicării.

În cadrul propoziției, spre exemplu, virgula se pune între părți de propoziție de același fel; în acest caz ea are funcție gramaticală, dar, uneori, virgula poate să indice numai o pauză sugestivă.

Uneori scriitorul nu vrea să-și exprime în întregime gîndurile, lăsînd cititorul să le completeze potrivit cu imaginația sa. În acest caz folosește punctele de suspensie.

Tot în scop stilistic se poate dubla sau tripla semnul exclamării. „Ionel! Ionel!! Ionel!!! Du-te dincolo, mamă..." (*Vizită...* de I. L. Caragiale).

Pentru școlarii care vor scrie despre cineclubul lor sau se vor dedica efectiv unei asemenea activități, indicăm cîteva cărți ușor de înțeles și de citit:

[1] V. I. Bălțatu, *Cum se face un film*, București, Editura tehnică, 1958.

I. Barna, *În spatele ecranului*, București, Editura Meridiane, 1963.

I. Barna, *În lumea filmului*, București, Editura Minerva, 1971.

[1] Revista „Educația pionierească" nr. 10, 1970, p. 35—37.

„PIONIERUL CETĂȚEAN“

FAPTĂ PIONIEREASCĂ

„Pionierul Guntram Ber, de la Școala generală din comuna Păuliș, județul Arad, se întorcea de la școală. La un moment dat a observat că, de pe scara trenului electric „Podgoria“ (care circulă pe linia îngustă Lipova—Ghioroc—Pîncota), căzuse un cetățean. Lovindu-se violent, omul nu se mai putea ridica, fiind în pericol să-l calce un alt tren, care se apropia din sens invers. Pionierul G. B. a reușit în ultima clipă să-l scoată pe cel căzut de pe linie, ajutîndu-l apoi să se interneze de urgență în spital, unde a fost salvat.

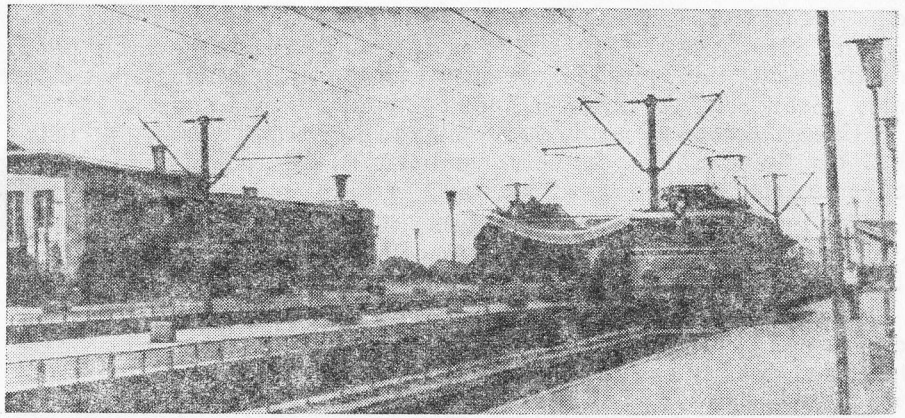

O întîmplare care, fără îndoială, poate sugera tema unei compuneri despre curajul pionieresc la școala din comuna Păuliș.“

(Ziarul „Scînteia“ rubrica „Faptul divers“ 16. XII. 1973.)

EXPLICAȚII

Datele oferite de ziar sînt suficiente pentru a dezvolta o povestire, în care voi veți deveni eroii salvatori. Prin urmare, descrieți întîmplări posibile, legate: de accidentul din „Faptul divers“ (la care, imaginar, ați fost martori, ați trăit momente de panică), de dorința de a salva, cît și de bucuria faptei bune.

— Fixați momentul și cadrul acțiunii într-o localitate cunoscută de voi.

— Stabiliți împrejurările în care v-ați aflat în preajma liniei ferate.

— Descrieți starea sufletească din momentul în care ați observat căderea călătorului.

— Ce ați constatat cînd ați văzut rănitul?

— Ce piedici neprevăzute au apărut începînd din clipa în care ați hotărît să-l salvați.

ÎNDRUMĂRI

Fiind voi înșivă eroii povestirii, redactarea compoziției se va face la persoana I.

Starea voastră sufletească se poate dezvălui printr-un monolog interior (mod de expunere studiat în clasa a VII-a), prin care veți putea comunica gîndurile cele mai tainice, sentimentele contradictorii din acele clipe.

Vor fi, poate, momente de groază halucinantă a accidentului inevitabil; în acest caz, pentru a vă exprima aceste stări sufletești, folosiți figurile de stil nu ca pe simple ornamente, ci ca mijloace necesare spre a reliefa intensitatea sentimentelor.

Ritmul precipitat al frazei, propozițiile eliptice, folosirea pauzelor, a punctelor de suspensie vor înlesni exprimarea sinceră, trăirea adîncă, interioară.

Din cauza emoției autorului, descrierea locului se va realiza numai prin cîteva elemente esențiale, caracteristice. Culoarea locală, impresia că ne aflăm într-o anumită parte a țării se vor evidenția cu ajutorul cîtorva denumiri de localități, nume de oameni, regionalisme bine alese.

Stabilirea titlului compoziției, a numărului de personaje, a planului adecvat lucrării vor fi fixate după dorință.

ÎMPLINIRE

. . . . . .

„Lăsai pe Niculăeș al lui Onișor singur în liniștea țărmului și pornii în josul apei, spre locuri care și mie îmi aduceau aminte de anii cei de demult. Imaginea copilului însă nu-mi dispărea dinaintea ochilor și glasul lui trist îmi suna necontenit în urechi."[1]

EXPLICAȚII

În clasa a VII-a ați studiat lectura *Un om năcăjit*, de Mihail Sadoveanu, de unde ați aflat despre întîmplările grave prin care trece personajul, despre suferințele adînci care i-au întunecat copilăria.

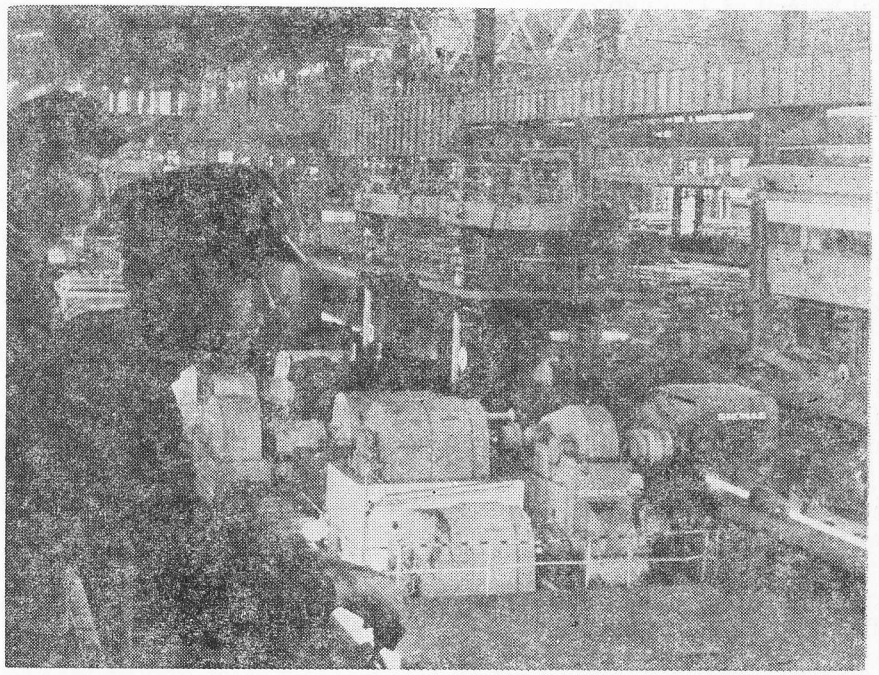

[1] Mihail Sadoveanu, *Un om năcăjit*, vol. „Printre gene", București, Editura tineretului, p. 42.

Gesturile personajului, glasul, gingășia sa sufletească, farmecul ce se degajă din întreaga lectură fac din eroul povestirii un prieten bun, apropiat. Îl vedem pe Niculăeș, în dumbrăvioară, îndemnînd oile cu toiegelul alb, îl auzim pe tatăl său cum „întruna blastămă și suduie cînd cade cîte o oaie", înțelegem chinurile mamei cuprinse de „arșița mare", durerea băiatului, „în serile acelea de suferință, cînd amîndoi sfătuiau cu ochii în lacrimi, ș-afară bîntuiau, cu chinuite plîngeri, viforniţele iernii".

Chipul acestui copil v-a urmărit poate mult timp după încheierea lecturii. Personajul pare o veche cunoștință și atît de apropiată, încît vă este la îndemînă să vi-l închipuiți, după un șir de ani, după dramatice întîmplări, într-o nouă orînduire. Îl veți găsi poate în vîltoarea unor evenimente dinaintea ultimului război mondial sau după terminarea acestuia, în plină construcție a societății socialiste. Orice situare în timp este posibilă pentru eroul nostru literar, întrucît totul se va realiza în planul imaginației.

ÎNDRUMĂRI

Adăugînd acestor explicații studiul atent al lecturii realizat în clasă, alcătuiți o narațiune în care întîmplările trăite de Niculăeș să pară adevărate; creați un erou inteligent, sensibil, chibzuit și curajos, în stare să înfrunte lumea care i-a oferit doar o copilărie tristă și să lupte spre a o schimba.

Accentul povestirii voastre trebuie să cadă asupra faptului că Niculăeș, fiu de țăran sărac, nu se lasă doborît de lipsuri materiale inevitabile într-o societate nedreaptă, că refuză o existență necinstită, lipsită de perspectivă, și se integrează cu întreaga sa capacitate de muncă în slujba patriei, însușindu-și idealul de viață al comuniștilor.

Întrucît voi trăiți într-o societate a științei și tehnicii moderne, eroul vostru poate avea o evoluție din cele mai neașteptate:

— Ce ar fi putut deveni Niculăeș după moartea mamei sale? Ar fi fost posibil să-l regăsiți în anii grei ai luptei ilegale desfășurînd acțiuni pentru apărarea intereselor celor obidiți, asemeni lui, alături de alți uteciști, sub conducerea partidului;

— combatant luptînd pe frontul antihitlerist;

— zootehnist într-o cooperativă agricolă de producție, îngrijind cu același drag mioarele și alte animale necesare omului;

— maistru-constructor la Șantierul Porțile de Fier II;

— arhitect al construcțiilor moderne din orașul vostru;

— lucrînd în calitate de programator la Oficiul de calcul al Combinatului de fibre sintetice de la Săvinești;

— învățător într-o școală nouă, chiar în satul în care s-a născut, îndrumînd cu bunătate mereu alte generații de copii;

— metalurgist la Combinatul siderurgic Hunedoara;

— inginer agronom într-o gospodărie agricolă de stat, preocupat de îndeplinirea sarcinilor tot mai mari ce îi revin în sporirea producției de grîu și porumb;

— poet talentat, după ani de studiu, slăvind țara munților străbuni, închinînd versuri de pioasă aducere-aminte mamei, scriind pagini avîntate despre împlinirea unor idealuri scumpe tuturor.

După ce veți alege cea mai potrivită profesie pentru Niculăeș și-l veți situa într-o localitate bine cunoscută vouă, va trebui să vă referiți la:

— împrejurările și locul în care l-ați întîlnit: pe stradă, într-o întreprindere industrială sau agricolă, într-o instituție de cultură — școală, universitate, teatru, expoziție etc.;

— înfățișarea personajului (atît de schimbată față de eroul de altădată); statura, chipul, îmbrăcămintea, mimica, gesturile;

— faptele și întîmplările ce au urmat după despărțirea voastră din dumbrăvioară;

— preocupările deosebite care îl frămîntă pe Niculăeș în acești ani de intensă activitate.

*

„Un om năcăjit" fiind o schiță, vă invităm să creați o povestire care să se încadreze în acest gen al prozei scurte.

Astfel, în compoziție veți surprinde:

— un moment ce ține de un incident, o împrejurare din viața personajului (ca în *Vizită . . . , D-l Goe . . .*);

— un număr mic de personaje: Niculăeș și povestitorul, la care adăugați unu, două personaje necesare;

— o singură trăsătură dominantă de caracter a lui Niculăeș (dîrzenia, curajul, devotamentul, voința fermă, corectitudinea, perseverența).

Pentru reușita schiței voastre, amintiți-vă de marile modele din literatura universală, autori celebri prin romanele și nuvelele lor, dar recunoscuți și ca maeștri ai genului scurt: Alphonse Daudet[1], Mark Twain[1], Anton Pavlovici Cehov[2]. Din literatura română: Ion Luca Caragiale, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, I. A. Basarabescu.

Titlul schiței îl veți fixa după conținutul ei.

[1] Alphonse Daudet (1840—1897), scriitor francez, cunoscut prin trilogia *Minunatele isprăvi ale lui Tartarin din Tarascon.*

O ÎNTÎMPLARE

Moto:

„Nu e destul să nu faci nici un rău, ci trebuie să faci tot binele ce-l poți face."[3]

FÉNELON[4]

EXPLICAȚII

Într-o zi, un grup de copii au găsit o fetiță (cu hainele sfîșiate) care plîngea. Părinții ei au căutat-o, dar nu au reușit s-o găsească.

Această informație, intenționat sumară, are drept scop să vă stimuleze plăcerea „descoperirii" răspunsurilor firești la întrebările inevitabile în această situație:

— unde se afla fetița?

— în ce împrejurări s-a rătăcit de părinții ei?

[1] Mark Twain (1835—1910), scriitor nord-american. Autor al capodoperelor: *Aventurile lui Tom Sawyer, Aventurile lui Huckleberry Fin, Viața pe Mississippi.*

[2] Anton Pavlovici Cehov (1860—1904), prozator și dramaturg rus.

[3] *Cugetări și maxime,* Editura tineretului, 1963, p. 46.

[4] Fénelon, Francois de Salignac de la Mothe (1651—1715). Scriitor francez, autor al romanului mitologic *Aventurile lui Telemac.*

— cine sau ce i-a sfîșiat hainele: a căzut într-un loc abrupt, sălbatic; un animal rău i-a sărit în cale, sau poate e vorba de un accident de circulație?

— Dezvoltați deci textul de mai sus, într-o compoziție amplă, dînd o explicație plauzibilă, firească întîmplărilor și necazurilor personajului.

— Localizați acțiunea, arătînd comuna, orașul, cartierul, strada unde ați întîlnit fetița.

— Redați dialogul probabil dintre grupul de pionieri și fetița necăjită.

— Dacă ați hotărît să ajutați eroina, descrieți momentele grele care s-au ivit; sentimentele: părerea de rău, enervarea, uimirea, satisfacția; modul în care ați reușit să faceți o faptă bună.

— Prin dialog, narațiune și descriere prezentați personaje caracterizate prin frumusețea comportării, dînd dovadă de modestie, cinste, bunătate sau, dimpotrivă, personaje negative, arătînd îngîmfare, invidie, răutate.

ÎNDRUMĂRI

Un loc important în această compoziție îl are *portretul*. Pentru realizarea portretului fizic al personajelor (figura, statura, îmbrăcămintea), alegeți adjective care să indice culori, dimensiuni, calități.

În acest caz, adjectivul va fi folosit numai în scopul de a face cunoscut mai bine obiectul denumit de substantiv: (părul *zburlit*, obrajii *plînși*, ochii *triști* arătau o *mare* suferință).

Puteți folosi și adjectivele bogate în sensuri, exprimînd o anumită atitudine a autorului lucrării:

Fetița avea un glas *muzical* cu o rezonanță *dulce*. Cuvintele: *muzical*, *dulce* au valoare stilistică, de epitet al substantivului, depășind sensul propriu. (În mod obișnuit, *dulce* este o prăjitură, un măr, o linguriță de dulceață și nu rezonanța unui glas.)

Principalele trăsături morale se vor desprinde de-a lungul narațiunii din vorbele, gîndurile, faptele personajelor.

Aici, folosirea judicioasă a adverbelcr, care exprimă caracteristica unei acțiuni sau a unei stări, va fi un mijloc de a contura profilul moral al eroilor.

Există adverbe provenite din adjective (răspundea *frumos*) sau adverbe propriu-zise (mergea *repede*) care comunică doar sensul propriu al cuvîntului.

Dar într-o propoziție ca: Băiatul o sfătuia *bătrînește*, adverbul bătrînește (derivat cu ajutorul sufixului -ește de la adjectivul *bătrîn*) este folosit cu valoare stilistică de epitet al verbului; acesta are la bază o comparație: vorbea ca un bătrîn (cu înțelepciune, rar, cumpănit).

Valoarea artistică a portretelor va fi cu atît mai mare cu cît vă veți strădui să selecționați adjectivele și adverbele cele mai expresive în descrierea trăsăturilor fizice și morale ale personajelor.

Compoziția *O întîmplare* poate porni de la un fapt real, dar poate îmbrăca și o formă fantastică.

ȚARA — ÎN CASA MEA

. . . . . .

Poporul nostru știe o veche înțelepciune
Nu-i faptă mai frumoasă ca munca pentru țară

Și iat-o-n fața noastră, există și rezistă,
Făcută din răbdare, din luptă și din trudă,
Independentă urcă spre ținta comunistă
Și îi susține mersul un neam care asudă.

(Adrian Păunescu, *Să ne unim cu toții*, Scînteia nr. 10408, 7 februarie 1976).

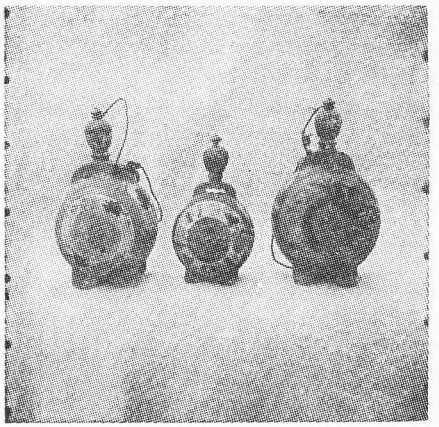

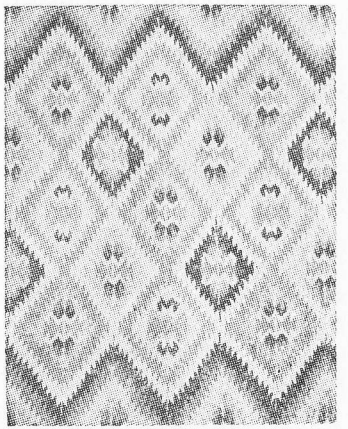

EXPLICAȚII

Considerînd că munca nu este doar un mijloc de existență, ci conferă dimensiuni noi personalității umane prin crearea valorilor materiale și spirituale, descrieți „sufletul" casei voastre, care, multiplicat în milioane de case, e de fapt sufletul țării.

*

— Observați primele sunete și zgomote care marchează o zi de activitate: ceasul deșteptător, pașii ușori ai mamei, glasul tatălui, zgomotele străzii.

— Arătați îndeletnicirile pe care le au toți ai casei.

— Comentați ce reprezintă munca fiecărui membru al familiei (tată, mamă, frați, surori, bunici) în economia țării, indicînd întreprinderile și instituțiile la care lucrează, preocuparea de a fi de folos societății.

— Înfățișați casa în care locuiți: țesături, cusături naționale, sculpturi în lemn, ceramică, tablouri, tot ce exprimă în formă artistică folclorul românesc.

Obiectivele vechi de artă populară, pe care le veți contempla, vă pot oferi prilejul întoarcerii în trecut, la munca plină de migală a „bunilor" și străbunilor noștri.

Alte obiecte din casă, ca frigiderul, telefonul, magnetofonul, folosite în viața cotidiană, vor marca civilizația noastră modernă.

ÎNDRUMĂRI

Din modul cum descrieți, să răzbată ceva din ființa voastră: sentimentele față de patrie, de familie, preocupări prezente, interese, aptitudini, aspirații de viitor. Simpla descriere decorativă a casei va fi neconcludentă dacă nu veți surprinde cîteva trăsături ale omului nou: hărnicia și bunul gust în aranjarea interiorului, calmul și spiritul de echipă în înlăturarea unor avarii, entuziasmul, curajul, simțul umorului.

PRIETENII ADEVĂRULUI

„Pe cît de necivilizat, pe atît de periculos devine uneori gestul unor călători, care aruncă pe fereastra vagonului, din mersul trenului, ghemotoace de hîrtie, resturi de mîncare, sticle goale.

O asemenea sticlă a fost aruncată în apropiere de Aiud din trenul personal 3002 de pe ruta Cluj-Napoca—Teiuș, în timp ce trecea pe linia de alături acceleratul 333 Sibiu—Cluj-Napoca. Sticla aruncată l-a lovit drept în față pe ajutorul mecanicului de pe trenul accelerat, provocîndu-i vătămări grave. Internat întîi la Aiud, apoi la Cluj-Napoca, omul suferă de pe urma acestui gest necugetat. Întrucît nici pînă acum nu a fost identificat cel care a aruncat sticla, sînt rugați să dea o mînă de ajutor călătorii din ziua de 29 martie din personalul 3002. Ar fi un gest de justiție civică".

EXPLICAȚII

Această informație a apărut în ziarul *Scînteia* din 15 aprilie 1975 la rubrica *Faptul divers*. Întrucît trecerea timpului nu anulează gravitatea faptului (gesturi ca acestea, reprobabile, mai apar din cînd în cînd), vă invităm, dragi pionieri, să colaborați pentru găsirea vinovatului. Bineînțeles, aceasta nu în mod real (faptul s-a petrecut în anul 1975), ci în mod fictiv.

Pentru a înțelege gravitatea faptului, imaginați-vă cum a fost rănit mecanicul, cît de mult a suferit, ce urmări grave a avut un asemenea gest. Deoarece compasiunea voastră se îndreaptă către cel căzut în nenorocire, iar dezaprobarea către cel ce cu ușurință, printr-o comportare necivilizată, a adus vătămarea unui om nevinovat, este necesar *să restabiliți adevărul* și să faceți *dreptate*.

*

În unitățile de pionieri sînt organizate aplicații demonstrative, în cadrul programului de apărare a patriei, în cercurile „Prietenii grănicerilor". „Prieteni ai pompierilor" sau aplicații pentru dirijarea circulației de către patrulele școlare în marile orașe. etc. De această dată sînteți solicitați, în rezolvarea cazului semnalat în ziar, să ajutați organele de cercetare penală ale miliției și pe procurorul care supraveghează urmărirea penală.

Realizarea corectă a compoziției impune precizarea unor termeni juridici:

acțiune penală = acțiune în justiție, deschisă împotriva unui infractor, cu scopul de a obține pedepsirea lui în cadrul legilor;

cod penal = ansamblul principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor;

sancțiune penală = pedeapsă prevăzută de legile penale.

Organele de urmărire penală sînt miliția și procuratura.

Cîteva momente importante ale acțiunii

I. *Urmărirea penală*

În calitatea voastră de colaboratori ai organelor de urmărire penală, aveți obligația să strîngeți probele necesare pentru aflarea adevărului, cît și date privind împrejurările care au determinat, au înlesnit sau au favorizat săvîrșirea infracțiunii.

II. *Efectuarea urmăririi penale*

Organul de urmărire penală este sesizat prin: plîngere, denunț sau sesizare „din oficiu", cînd se află pe orice altă cale că s-a săvîrșit o infracțiune. Urmărirea *nu poate* începe în lipsa acestor documente. În cazul vostru, sesizarea s-a făcut de către ziarul „Scînteia". Deci, punerea în mișcare a acțiunii penale poate începe.

III. *Desfășurarea urmăririi penale*

Este partea cea mai captivantă pentru organul de cercetare. În afară de cunoștințe juridice, este nevoie de multă perseverență, perspicacitate, imaginație pentru strîngerea, fixarea și examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infractorului.

Care sînt probele de bază pentru acuzare?

— probe materiale;

— declarații ale martorilor care au fost de față la săvîrșirea infracțiunii;

— declarația făptuitorului.

IV. *Trimiterea în judecată*

Dacă procurorul constată că au fost respectate dispozițiile legale, care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă, existînd probele necesare, dă un rechizitoriu (act prin care cere pedepsirea), prin care dispune trimiterea în judecată.

V. *Judecata*

Este un moment solemn și grav, în care toate persoanele sînt obligate să păstreze disciplină.

— Se explică inculpatului în ce constă învinuirea ce i se aduce.

— Inculpatul este lăsat să arate tot ce știe despre fapta pentru care a fost trimis în judecată.

— Sînt ascultate celelalte părți: martori, experți, interpreți.

— Urmează prezentarea mijloacelor materiale de probă.[1]

— Înainte de a încheia dezbaterile, președintele dă ultimul cuvînt inculpatului, care poate aduce noi dovezi în apărarea sa.

VI. *Deliberarea și hotărîrea instanței*

Deliberarea se poartă:

— asupra existenței faptei și vinovăției făptuitorului;

— asupra stabilirii pedepsei;

— asupra măsurii educative a pedepsei;

— asupra reparării pagubei produse prin infracțiune;

— asupra cheltuielilor judiciare.

VII. *Rezolvarea acțiunii penale*

Instanța hotărăște prin sentință asupra învinuirii aduse inculpatului, pronunțînd, după caz, condamnarea, achitarea sau încetarea procesului penal.

ÎNDRUMĂRI

Aceste indicații formează atmosfera juridică în care trebuie să se desfășoare acțiunea povestirii imaginate de voi, din care trebuie să reiasă convingerile voastre morale, dragostea pentru adevăr și dreptate.

Desigur, urmărirea penală realizată de voi va fi încununată de succes. Veți găsi probe materiale, declarații ale martorilor în stare să ducă la descoperirea vinovatului.

O întreagă galerie de personaje va prinde viață: procurori, judecători, avocați, martori, inculpați, cărora le veți stabili numele, cîteva trăsături fizice și morale.

Dialogul va fi modul de expunere dominant în efectuarea urmăririi penale, în cercetarea judecătorească, în conturarea perso-

[1] Obiecte, instrumente, urme lăsate după săvîrșirea infracțiunii.

najelor purtătoare ale sentimentelor de omenie, dreptate, ori de dezaprobare a nechibzuinței și lașității.

Compoziția își poate fixa o altă întîmplare de dată mai recentă și se va concentra asupra unui singur moment, desfășurarea urmăririi penale, ori judecata.

În raport cu aceasta, veți stabili un plan propriu de compoziție, personajele și titlul lucrării. Ex. *Acțiunea 3 002, Mecanicul, Adevărul triumfă, Nechibzuința.*

În timpul elaborării compoziției sau mai înainte, apelați la *Dicționarul explicativ al limbi române* și la *Codul de procedură penală al Republicii Socialiste România*, 1973, pag. 76—140, spre a culege alte informații necesare pentru: îmbogățirea vocabularului cu termeni juridici, precizarea sensului exact al unor cuvinte. Spre exemplu, care e diferența dintre învinuit, inculpat, infractor?

TONIK ȘI JARMILA

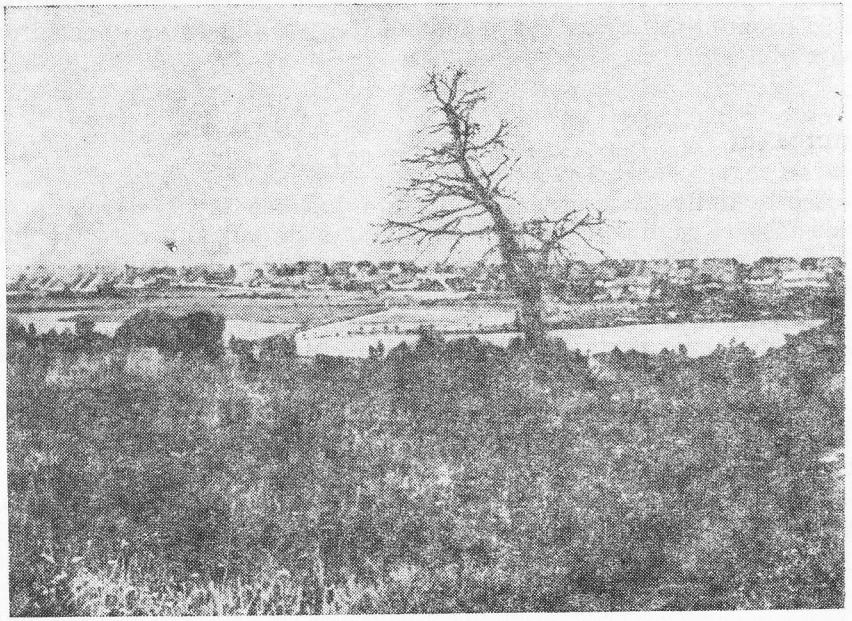

EXPLICAȚII

Imaginea din fotografie ne prezintă satul Lidice[1], reconstruit după tragedia din iunie 1942. În acele zile, posturile de radio și presa din Cehoslovacia aflată sub ocupație hitleristă anunțau următorul comunicat:

„Deoarece locuitorii comunei Lidice, prin activitatea lor și prin sprijinul acordat criminalilor care l-au omorît pe S.S. Obergruppenführerul Heydrich (protectorul-locțiilor al Reichului N.R.) s-au făcut vinovați grosolan față de legile emise... clădirile din comună au fost rase de pe suprafața pămîntului, iar numele comunei șters de pe hartă..."

Așa au hotărît ucigașii fasciști, deși nimeni din acest sat nu a avut nimic comun cu atentatul. Bărbații au fost împușcați, femeile despărțite de copii și deportate în lagăre de concentrare, iar copiii gazați sau dați spre „educare" în familii germane. Dar Lidice n-a pierit. Numele acestui sat ceh, necunoscut pînă atunci, a devenit simbolul luptei pentru pace a tuturor popoarelor lumii și al solidarității împotriva reînvierii fascismului.

Vizitînd aceste locuri, poetul Eugen Jebeleanu a scris poezia *Lidice*, în care își exprimă sentimentele de solidaritate și compasiune față de locuitorii acestui sat, surprinzînd totodată un tablou veridic al îngrozitoarei răzbunări fasciste:

Îți amintești, Ioane? Era iarnă.
Zăpada începuse-ncet să cearnă
temătoare, în întreg văzduhul,
fulgi uriași, legănători, ca puful.

Lăsasem Praga-n urmă-n dimineață,
cu turlele topindu-se în ceață.
Tăia mașina cîmpu-ntins ca tava.
Sclipi la dreapta Morawská Ostrava.

Spre Lidice goneam. Nu întrebam
nimic nici unul. Ne uitam pe geam
cum, rînd pe rînd, zburau în urma noastră
cîte un sat, cîte-o pădure-albastră.

[1] Sat în apropierea orașului Praga.

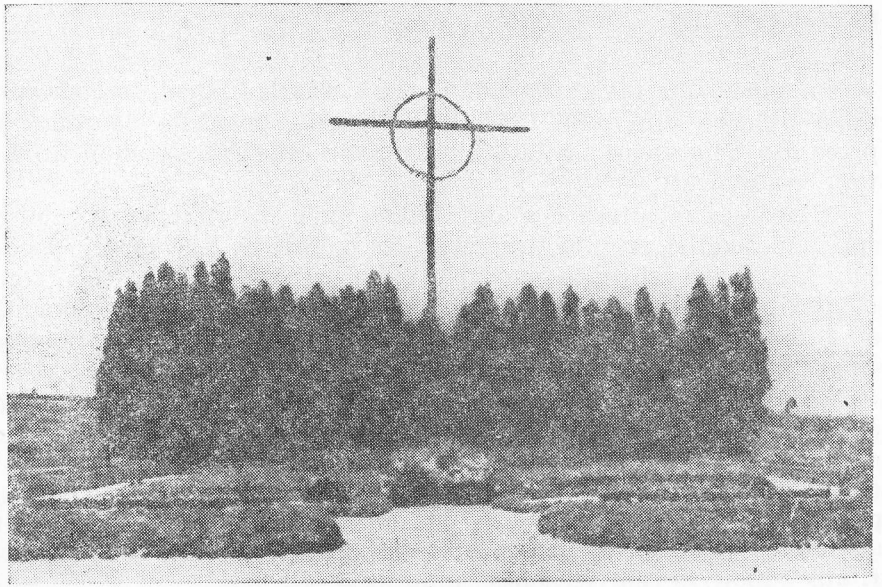

La 10 iunie 1942 în acest loc au fost executați 173 de bărbați.

Războiul se sfîrșise. Unde ieri
călcase tancul, azi treceau mineri
și, peste codrii destrămați, domoale,
suiau păduri de fumuri, din furnale.

Goneam spre Lidice, cînd fără veste
mașina străbate șoseaua, peste
Zăpezile zburătăcite-n stol,
trecu pe cîmp, făcu un scurt ocol

și se opri. — „Ce e? am prins să întreb
Ce căutăm aici pe cîmpul sterp?"
(Spre Lidice mergeam.) — „De ce am oprit?"
... Spre călăuz priveam nedumerit.

— „Aicea e! răspund. Fără rost
priveam în jur — „Și Lidice?
— A fost...
... L-a ras din temelie Hitler, Satul
aici a fost de-a lungul și de-a latul".

Privirăm pînă-n zare amîndoi:
țese ninsoarea, harnic, pînze moi.
Pustietate. Corbi. Pomi arși. Și vîntul.
Sub noi, un sat întreg și-avea mormîntul.

Și-n tot acest pustiu, un mic muzeu.
Intrarăm toți: tu, cehul și-apoi eu.
— „Ce-a mai rămas e ceea ce se vede!"
Ne aplecarăm muți către perete.

Sub sticlă, — într-o cutie adunate,
Un pumn de lucruri mici carbonizate:
un toc, un ban, o zgardă ruginită,
un fluier sfărîmat de dinamită,

o clanță, niște ochelari betegi,
de sîrmă, pentru ochii de moșnegi,
o verighetă neagră, de aramă,
un tîrnăcop, un degetar, o ramă...

Și într-un colț, sub sticlă, lîngă ușă,
două patine mici și o păpușă...
Vîrîsem unghiile-n carne-adînc...
Lacrimi veneau — dar nu voiam să plîng.

Ningea. Voiam să ies. Priveam spre tine.
Dar mă țineau micuțele patine.
Ningea. Patinele... ce-ar mai sclipi
de-ar fi, ca altădată-n sat copii!...

Privirăm călăuzul. Nu plîngea.
Mîna-i, arzînd, pe-a noastră o strîngea:
— „Tovarăși..."
N-am mai spus nici un cuvînt.
Un zid eram toți trei și, peste vînt,

peste zăpezi, peste pustietate,
Suiau din ura noastră ziduri late,
ne-nvinse ziduri, mari pereți de ură,
crescînd din noi ca o semănătură,

și înfrățite cu-alte ziduri dese
de ura lumii — rodnică — purcese.

Ca niște ferăstraie mari de piatră
tăiau văzduhul, înălțîndu-și vatră

mai vie decît satele distruse,
din Lidice-n pămînturile ruse.
Cît munții lumii, zidurile grele
luceau sub geana roșiei noastre stele.

Și-am pus de strajă. Ura, să vegheze
din colți de cremeni, sus, pe metereze.

Ningea mereu. Dar — ți-amintești, Ioane? —
pe cîmp eram nu trei, ci milioane!

Eugen Jebeleanu, *Lidice*, Harfa și Minotaurul, Versuri alese, București, Editura Albatros, 1977, p. 20—23.

Din cei 105 copii din Lidice s-au întors în patrie mai puțin de douăzeci. Cîte mame nu și-au găsit copiii, cîți copii nu și-au găsit mamele? Din clasa I a școlii primare din Lidice s-au întors doar trei: Vaclav Hanf (primul rînd, al doilea din stînga), Vera Vokatá (a patra din stînga, rîndul doi) și Emilia Frejova (rîndul trei, a patra din stînga). Iar ceilalți ... Aceasta este povestea zguduitoare a locuitorilor din Lidice.

ÎNDRUMĂRI

— Citiți cu atenție poezia.

— Scrieți o povestire, reconstituind biografia unui locuitor din Lidice, pornind de la alegerea unui obiect din muzeu. Eroul vostru poate fi un băiețel sau o fetiță din fotografie.

— Fixați localitatea și descrieți viața satului cu puțin înainte de a se ști ce nenorocire se va abate asupra acestuia.

— Descrieți gradat reacția locuitorilor la bombardarea caselor: profunda nedumerire, groaza, acțiunile disperate pentru a scăpa cu viață, distrugerea.

— Din rîndul acestor oameni înfricoșați, imaginați-vă eroii care au avut curajul să saboteze acțiunile fasciștilor; urmăriți faptele și zbuciumul lor, pînă la deznodămînt.

În compoziție se pot împleti două fire narative; mulți tineri muncitori din Lidice lucrau la Praga, în întreprinderi industriale. Asasinatul a avut loc acolo și tot de acolo au pornit anchetele, perchezițiile, teroarea; un alt fir narativ pornește de la Lidice, sat pașnic, dar peste care se abate o mare nenorocire.

În povestire se vor îmbina scene lirice cu altele dramatice: acțiuni secrete, situații neprevăzute.

Culoarea locală se va realiza prin:

— denumiri ale localităților din apropiere: Praga, Moravská-Ostrava;

— nume de oameni: Karel, Jaroslav, Vaclav, Hynek, Peter, František, Klapka, Jarmilá, Anička, Ružena, Marinká;

— ofițeri nemți: Heineman, Rolf, Müller, Willy, Jurgen, Helmuth.

Întrucît compoziția va cuprinde o varietate de personaje, acestea trebuie individualizate prin vorbire. Un limbaj popular pentru țăranii din Lidice; un limbaj potrivit soldaților și ofițerilor fasciști și un altul raportat la vîrsta sau pregătirea intelectuală a eroilor rezistenței.

Dacă veți începe povestirea de la obiectele din muzeu, atunci formulați titluri diferite: *Verigheta neagră*, *Logodna*, *Flori de gheață*, *Păpușa*, *Ochelarii* etc.

„DIN CARTEA DE AUR A NEAMULUI“

STRĂBUNUL

EXPLICAȚII

Numele lui Mircea cel Bătrîn este legat de o domnie glorioasă, de lupta statornică împotriva primejdiei otomane, de strălucita bătălie de la Rovine, pe Argeș (10 octombrie 1394). Impresionat de încleștarea cumplită a oștilor, un cronicar numit Moxa a scris: „... fu război mare, cît se întuneca de nu se vedea văzduhul de mulțimea săgeatelor“. Mircea cel Bătrîn a învins armata lui Baiazid, deși oastea română era de zece ori mai mică. Același cronicar adăuga: „Și mai pierdu Baiazid oastea lui cu totul... Așa se vărsa sînge mult, cît erau văile crunte“, adică pline de sînge.

Dragostea fierbinte de țară a voievodului este exprimată astfel în poezia *Scrisoarea III* de Mihai Eminescu:

„N-avem oști, dară iubirea de moșie e un zid
Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!“

În clasa a V-a ați studiat *Mircea cel Mare și solii*, de Dimitrie Bolintineanu, în care voievodul, comparat cu un „munte, albit de ninsori“ primește solia trimisă de Poartă. Știind că sultanul „va să facă țara un pămînt turcesc“, Mircea cel Mare clocotește de mînie, dar ordonă respectarea uzanțelor diplomatice:

— „Respectați solia, căpitanii mei!“,

Viteaz, bun cîrmuitor de țară, înțelept, domnitorul se gîndea cu încredere la soarta patriei noastre peste secole.

ÎNDRUMĂRI

Imaginați într-un tablou chipul lui Mircea cel Mare primind solia turcească:

Descrieți starea sufletească a voievodului, în trei momente distincte:

a) în vreme de pace, printre căpitanii săi;

b) în timpul ceremoniei de primire a solilor;

c) după răspunsul dat sultanului.

Comentați versurile:

„Viitor de aur țara noastră are
și prevăz prin secoli a ei înălțare“.

— Care au fost sentimentele voievodului atunci cînd a rostit aceste cuvinte?

— Arătați motivele care l-au determinat să gîndească astfel.

— Precizați ce anume avea în vedere Mircea cel Mare atunci cînd se gîndea la viitor?

Pentru a răspunde la toate indicațiile și a surprinde într-un tablou viu chipul voievodului, este necesar să citiți cu atenție versurile, să pătrundeți sensul lor și să vă imaginați, dincolo de ele, expresia ochilor, uneori fulgerînd la mînie, alteori calmi, stăpîniți; gesturile, tonul cu care vorbește.

Titlul poate fi formulat și altfel, după realizarea compoziției.

BĂTĂLIA DE LA CAȘEN

„Ștefan-vodă cel Bun, cînd s-a bătut cu Hroit ungurul, precum dzicu unii, la Cașen[1], iar la letopisețul scrie că s-au bătut la Șcheie pe Siretiu, au fost căzdut calul cu Ștefan-vodă în războiu. Iară un Purice aprodul i-au dat calul lui, și nu puté în grabă încăleca Ștefan-vodă, fiind un om micu. Și au dzis Purice aprodul: „Doamne, eu mă voi face o moviliță, și vino de te sui pe mine și încalecă". Și s-au suit pe dînsul Ștefan-vodă și au încălecat pre cal. Și atunce au dzis Ștefan-vodă: „Sărace Purice, de-oi scăpa eu și tu, atunce ți-i schimba numeli din Purice, Movilă"..." Și l-au făcut boier, armaș mare, pre Purice. Și dintru acel Purice aprodul s-au tras neamul Movileștilor, de au agiunsu de au fost și domni dintru acel neam".

Ion Neculce, *O samă de cuvinte,* Letopisețul Țării Moldovei, București, Editura Albatros, 1976, p. 8.

EXPLICAȚII

Legenda istorică *Aprodul Purice,* de Ion Neculce, surprinde o scenă din bătălia pe care Ștefan cel Mare a dat-o împotriva lui Hroit, pretendentul la tronul Moldovei, adus de turci pentru a-l înlocui pe domnul Moldovei.

Deși povestirea este scurtă, cronicarul realizează în cîteva linii schița de portret a voievodului. Astfel aflăm că este numit „Ștefan-

[1] Sat în județul Bacău, astăzi Cașin.

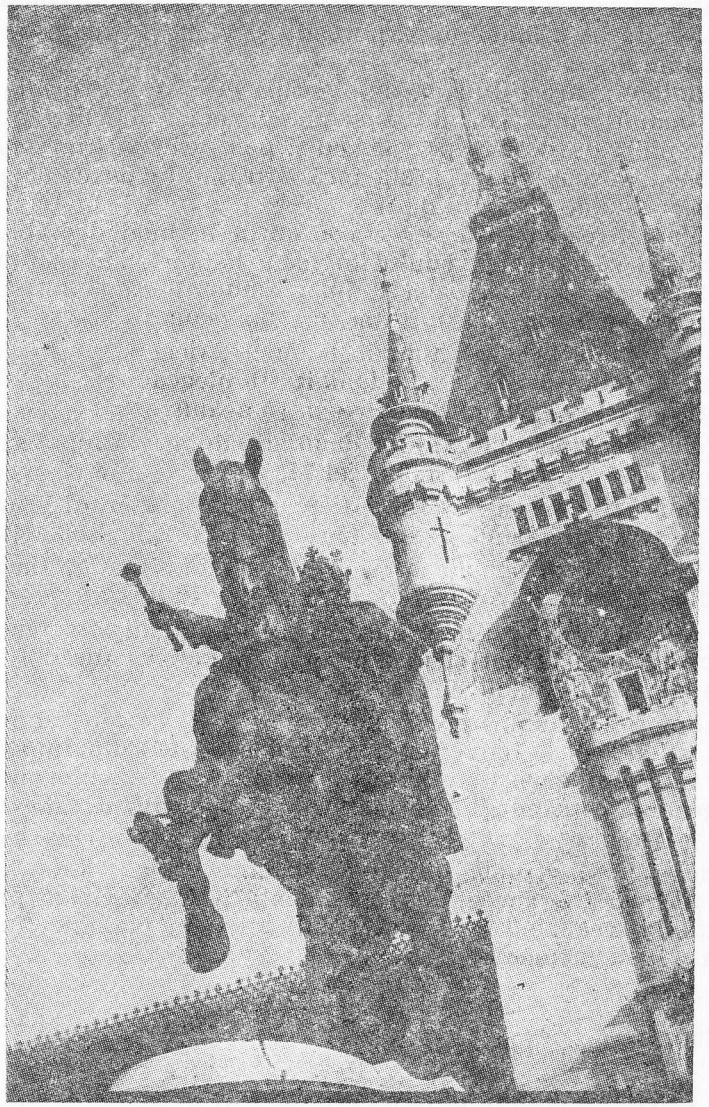

vodă cel Bun", sugerîndu-ni-se chiar de la începutul legendei iubirea poporului față de domn. La aceasta se adaugă sentimentul de veneraţie al aprodului, care în tumultul bătăliei „i-au dat calul lui" şi s-a făcut o moviliţă, expunîndu-şi viaţa pentru a o salva pe cea a domnului său.

Cuvintele „Sărace Purice, de-oi scăpa eu şi tu" exprimă compasiunea domnitorului faţă de supusul său, chiar în clipa primejdiei care ameninţă deopotrivă pe voievod şi pe oştean. Afirmaţia că „l-au făcut boier, armaş mare" arată încă o trăsătură de caracter, aceea de respect faţă de cuvîntul dat.

A) Povestirea voastră se va concentra în mod deosebit asupra momentului căderii voievodului în focul bătăliei, iar relatarea faptelor se va face la persoana I, imaginîndu-vă că sînteţi un tînăr din garda domnească sau un ostaş, martor ocular.

B) — Fixaţi locul şi timpul bătăliei. Alegeţi un loc potrivit, strategic. (Amintiţi-vă de ce domnitorii alegeau ca loc de luptă terenuri mocirloase, strîmte, strînse între dealuri).

— Descrieţi încleştarea celor două armate: cea a lui Hroit secondat de turci şi oştirea lui Ştefan cel Mare.

— Zugrăviţi starea voastră sufletească în momentul în care l-aţi văzut pe voievod căzînd, rămas fără cal, în învălmăşeala luptei.

— Ce urmări probabile ar fi avut această situaţie? (înfrîngerea în bătălie, pierderea tronului, uciderea voievodului).

C) — Aduceţi în scena bătăliei vestiţi hatmani şi oşteni moldoveni, care au participat şi în alte lupte împotriva turcilor, sub comanda domnului Moldovei.

— Folosiţi denumiri ale demnitarilor turci: calgan-sultan (locţiitor de sultan), paşă (guvernator al unei provincii din Imperiul otoman), vizir (ministru, înalt dregător din ţările musulmane), sarascher (general, comandant de armată), agă (ofiţer din armata otomană).

— Este necesar să găsiţi cuvinte şi expresii care să sugereze imaginea sonoră, vizuală, olfactivă a bătăliei.

— Asiguraţi o succesiune ascendentă a momentelor principale ale acţiunii, realizînd în acelaşi timp un ritm dinamic (în special pentru a nara momentele luptei).

ÎNDRUMĂRI

La lectura *Sobieski şi românii* din clasa a VI-a aţi învăţat despre momentele subiectului unei opere literare. În această compoziţie veţi face o aplicare practică a noţiunilor de teorie literară

studiate: expoziţiunea, intriga, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant, deznodămîntul.

În expoziţiune veţi da informaţii asupra pătrunderii armatei duşmane pe frontul de luptă, despre mulţimea oştirii, date, cifre necesare unei povestiri istorice. Ca procedee artistice, pentru realizarea acestei părţi, folosiţi epitete, comparaţii, enumerări necesare descrierii armatelor.

Intriga este momentul cheie din care se declanşează desfăşurarea acţiunii; de ingeniozitatea cu care o veţi inventa depinde desfăşurarea convingătoare a povestirii.

În *desfăşurarea acţiunii* pot fi stabilite mai multe momente pregătitoare care să ducă în mod firesc către *punctul culminant.*

Deznodămîntul încheie povestirea, lăsînd o impresie covîrşitoare. Tensiunea cu care cititorul va urmări compunerea voastră, impresia că a asistat într-adevăr la bătălie vor fi asigurate de sinceritatea trăirii şi exprimării sentimentului patriotic, de modul în care va ieşi în relief personalitatea lui Ştefan cel Mare şi se va contopi cu vitejia oştenilor săi.

Un mijloc important de a scoate în evidenţă scene din bătălie, fapte ale românilor îl constituie folosirea verbelor la prezentul istoric, care au rolul de a face acţiunea dinamică, impresionantă, convingătoare. Prin folosirea verbelor la timpul trecut, atunci cînd înfăţişaţi lupta turcilor, veţi realiza estomparea acestor scene de luptă. Alternanţa verbelor trecut-prezent vă va conduce la *tehnica basoreliefului.*

Imaginea apocaliptică a războiului se va întregi cu ajutorul unor metafore bine alese: ploaie de gloanţe, pîrîu de foc, zid de suliţi.

ÎNSEMNELE PUTERII

„Iar cînd s-au întîlnit pe cîmp voievodul şi solul, au descălecat în grabă de pe caii lor şi s-au întîmpinat unul pe altul cu mari dovezi de cinstire.

Solul de îndată l-a descins pe voievod de sabia sa şi l-a încins cu alta în numele împăratului său. Aceasta este de aur curat şi atît de împodobită şi atît de frumos încrustată cu pietre scumpe, încît nu se vede nici un loc gol, şi este socotită de mare preţ.

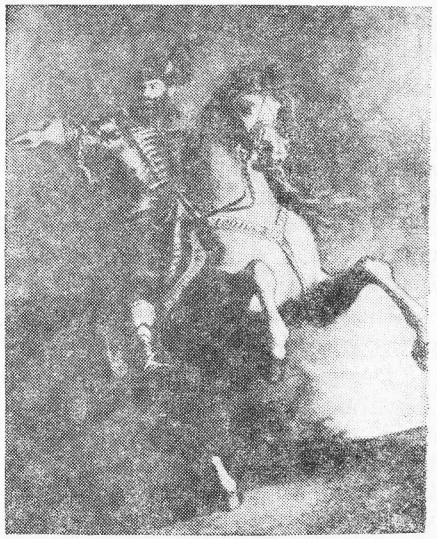

Voievodul a fost cinstit şi cu un mănunchi prea frumos împodobit din o sută de pene de bîtlan, amestecate cu cîteva pene albe de cocor, pe care i l-a pus pe cap pe cîmp, şi pe care *voievodul, cu toată stăruinţa puternică a solului, nu a voit să-l poarte*, ci a poruncit să fie ţinut unul din slujitorii săi călare.

De asemenea (i-a dat) două frumoase steaguri pe de-a întregul roşii cu horbotă lată, unul pentru voievod, celălalt pentru fiul său, Pătraşcu".

Călători străini despre ţările române, vol. IV, Anonim german, 1600, Braşov, p. 143.

EXPLICAŢII

Solia turcească era alcătuită din o sută de persoane, condusă de Hurami Aga, un om bătrîn şi cărunt, căruia i-au fost daţi ca însoţitori alţi cinci demnitari de seamă.

Primind steagul, sabia de aur, voievodul se poartă aparent cu amabilitate faţă de solul turc, dar refuză podoabele care înfrumuseţau cuca (căciula înaltă împodobită cu pene şi pietre scumpe).

— Ce semnificaţie puteţi atribui acestui gest, ştiind care a fost atitudinea domnitorului faţă de turci în anii domniei?

— În ce scop a oferit sultanul daruri atît de bogate?

— Care era situaţia politică a Ţării Româneşti în acea vreme?

— Imaginaţi sentimentele care, pentru un observator atent, se vor fi deslușit pe chipul lui Mihai Viteazul.

Uneori, într-o frîntură de secundă, putem avea imagini care se succedă rapid ca rezultat al trăirii intense.

— Care sînt aceste imagini ce i-au trecut prin minte lui Mihai Viteazul în momentul ceremoniei, gîndind la soarta românilor?

Un martor la ceremonie spune că voievodul a fost trist după convorbirea cu solii.

— Încercaţi să pătrundeţi gîndurile domnitorului patriot, în clipa aceea deosebit de importantă pentru ţară.

ÎNDRUMĂRI

Cu aceste puncte de sprijin alcătuiţi o povestire, după ce mai întîi aţi fixat locul acţiunii, momentul zilei, numele altor demnitari reprezentînd cele două popoare.

Pentru a însufleţi personajele, descrieţi costumele de epocă, discuţiile probabile dintre slujitori şi căpetenii, impresii din timpul ceremoniei, trăsături fizionomice particulare, prin care eroii să se individualizeze.

Esenţial în această compoziţie este portretul voievodului.

a) Privind cu atenţie fotografia lui Mihai Viteazul, o puteţi însufleţi imaginînd reacţiile probabile în convorbirea cu solii turci. Fără îndoială că sprîncenele încruntate, ochii scăpărători de mînie, glasul aspru vor fi fost ascunse de domnitorul-diplomat în timpul ceremoniei. Nimic nu trebuia să trădeze tumultul de gînduri, stările sufleteşti.

— Aveţi de realizat un portret dublu: unul aparent, impus de situaţie, celălalt ascuns privirilor, dar pe care îl putem bănui.

b) Dacă în compoziţie veţi folosi ca mod de expunere descrierea, atunci fraza poate fi arborescentă, bogată în substantive şi adjective, necesară înfăţişării panoramice. Dacă însă urmăriţi dramatizarea povestirii, precipitarea ritmului, atunci fraza amplă trebuie suprimată şi înlocuită cu propoziţii scurte, bazate pe frecvenţa verbelor.

— Lărgiţi vocabularul, împrumutînd de la cronicari arhaisme: a jecui — a prăda, a jefui; zavistie — conflict; spahiu — feudal turc, cavalerist; expresii pitoreşti de origină populară: a prinde limbă — a lua prizonieri pentru informaţii; a da sabie — a ataca.

c) Este necesar: să revedeți pagini din manualul de istorie; să citiți fragmente din *Românii supt Mihai-voievod Viteazul,* de N. Bălcescu; să apelați la *Dicționarul enciclopedic român.*

PRIMA MISIUNE

Tabloul intitulat „Prima misiune" înfățișează un aspect din cel de-al doilea război mondial; un băiat salvează din încercuire mai mulți soldați răniți. Asemenea întîmplări au avut loc desigur în diferite localități unde s-au desfășurat bătălii eroice pentru eliberarea patriei.

EXPLICAȚII

A) — Fixați localitatea, momentul acțiunii, împrejurările care au făcut posibilă participarea la întîmplarea povestită a personajului ales de voi.

— Creați atmosferă de front: fuga armatei germane, explozii, urmărirea inamicului, luptele disperate ale fasciștilor.

B) — Pentru a înțelege fapta tînărului erou, alcătuiți o scurtă retrospectivă biografică, arătați sentimentele lui față de cotropitori, faptele la care ar fi dorit să participe.

— Povestiți cum s-a întîlnit el cu luptătorii români, ce hotărîre a luat, cum a reușit să-i salveze din încercuire.

— Observați cum sînt înfățișate în fotografie: atenția încordată și hotărîrea personajului.

Întrucît acțiunea era deosebit de periculoasă, descrieți momentele grele prin care a trecut eroul.

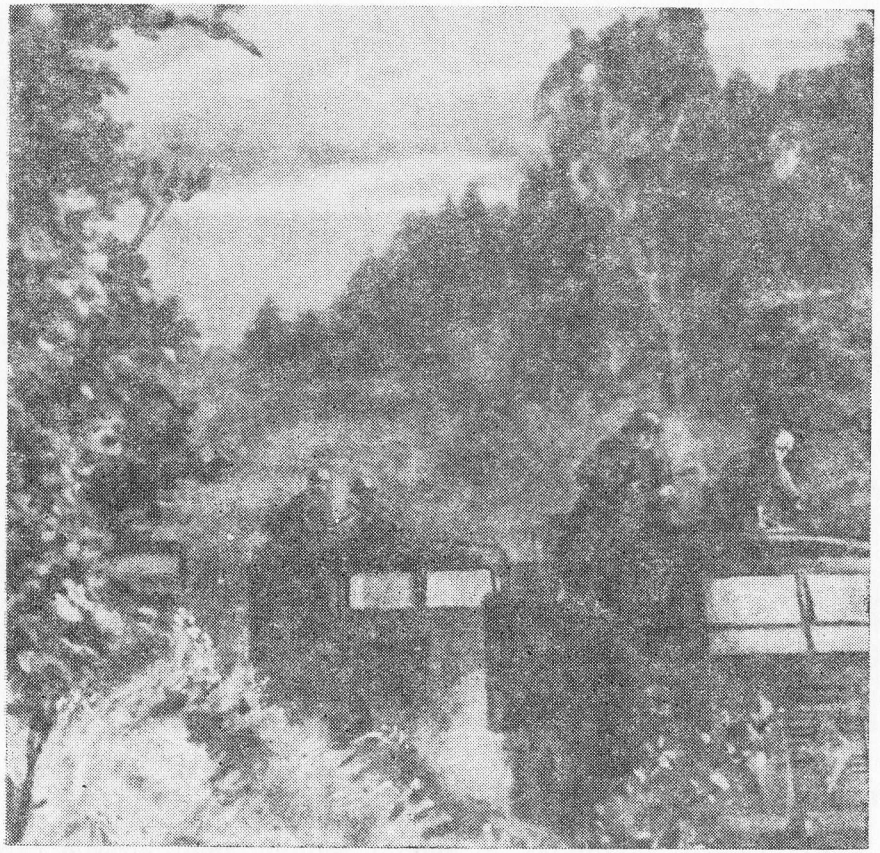

C) — Compoziția va fi și mai convingătoare, dacă veți relata totul la persoana I.

D) Lucrarea poate fi intitulată și „Portretul unui erou". În acest caz, atenția se va îndrepta către caracterizarea eroului ale cărui trăsături morale vor reieși de-a lungul acțiunii, din faptele personajului, din atitudinea sau părerile altor personaje despre dînsul, din felul cum vorbește și gîndește.

Dacă accentul cade pe desfășurarea întîmplărilor, iar compoziția se va numi „Încercuirea", va fi necesară o judicioasă delimitare a momentelor subiectului, pregătirea atentă a punctului culminant și a deznodămîntului.

„EXPEDIȚII"

PRIMA EXPEDIȚIE COSMICĂ ROMÂNEASCĂ

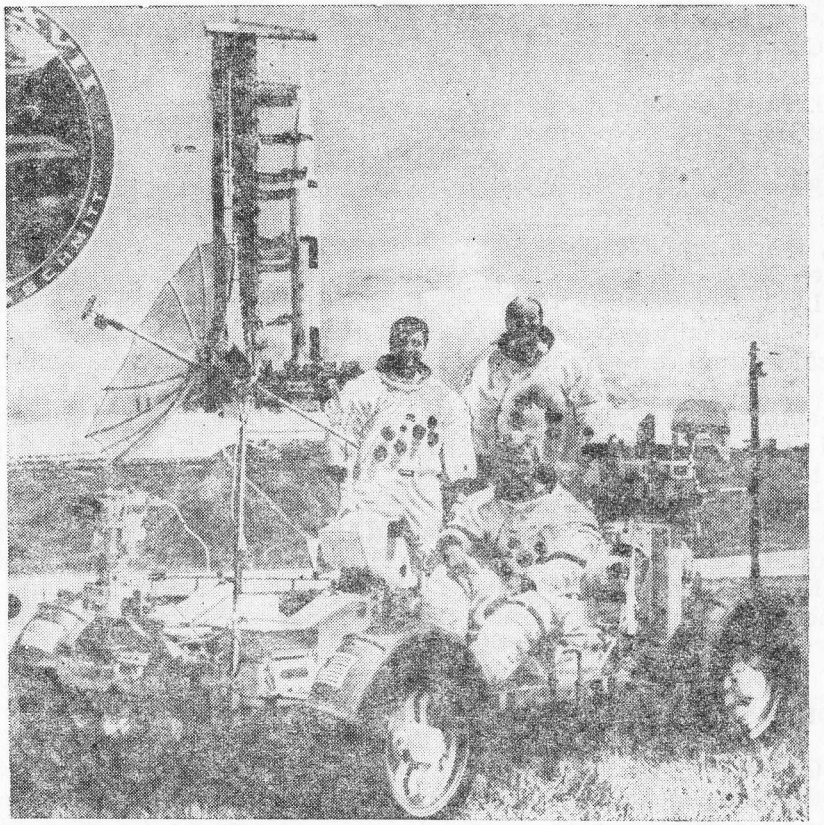

Echip[illegible] „APOLLO-17": Harrison Schmitt, Ronald Evans, Eugene Cernan.

„Un cer de stele dedesupt,
Deasupra-i cer de stele —
Părea un fulger neîntrerupt
Rătăcitor prin ele".

M. Eminescu, *Luceafărul*, Vol. „Poezii", București, Editura Minerva, 1971, p. 152.

EXPLICAȚII

Este uimitor cum regăsim în această surprinzătoare imagine din „Luceafărul" genialului poet, Mihai Eminescu, zborul navei cosmice străbătînd nemărginirea ca „un fulger neîntrerupt", dar îndreptîndu-se conștient către o țintă precisă.

Cosmonauții au văzut aievea „Un cer de stele dedesupt / Deasupra-i cer de stele" și ne-au comunicat impresionați fantastica realitate. Acest tablou al universului ne aprinde imaginația și rămînem uimiți de fantezia poetului, de arta desăvîrșită cu care el a apropiat infinitul, de puterea noastră de înțelegere.

Eminescu a avut capacitatea excepțională de a-și reprezenta poetic imensitatea universului, dar contemporanii noștri sînt astăzi, tehnic, foarte aproape de acea viziune a căilor de mii de ani ce vor putea fi străbătute cu viteza zborului cosmic „în tot atîtea clipe".

Luni, 11 decembrie 1972, „Apollo XVII" se așază ușor pe Selena, iar doi oameni încep să lucreze, se odihnesc, mănîncă sau se fotografiază, în timp ce al treilea se învîrtește în jurul Lunii, pînă cînd tovarășii săi își vor termina misiunea. Selenauții circulă pe Lună cu un autovehicul special, instalează aparate de investigații și măsurători științifice, iau probe de roci, au radio-convorbiri cu centrul de control și documentare de pe Pămînt.

După 304 ore și 31 de minute de supremă aventură spațială, cei trei temerari, Harison Schmitt, Ronald Evans și Eugene Cernan ating valurile Oceanului Pacific, încheind cu succes misiunea încredințată.

Era marilor călătorii cosmice a fost inaugurată. Putem acum să străbatem spațiile, pe măsura imaginației și minții noastre iscoditoare. Nimic nu mai e imposibil.

ÎNDRUMĂRI

Cosmonauții au dovedit curaj, capacitate de adaptare la noile condiții, inteligență tehnică superioară, impresionînd lumea prin călătoria lor extraordinară. Exemplul lor vă cheamă pe voi, dragi pionieri, la: PRIMA EXPEDIȚIE COSMICĂ ROMÂNEASCĂ.

Acest spectaculos balet cosmic e o scenă de muncă în spațiu; ieșit în afara capsulei sale, astronautul probează un aparat necesar deplasării libere.

— Rampa de lansare: Luna.
— Obiectivul expediției: o stea fixă îndepărtată.
— Scopul: cercetarea unor zăcăminte uranifere.

Pentru atingerea țelului, aveți nevoie de un echipaj alcătuit din cîteva persoane, din care nu poate lipsi un geolog și un navigator astral încercat. Alegeți colaboratori dintre colegii de școală, prieteni devotați, cu frumoase însușiri morale și intelectuale.

Pe planeta îndepărtată veți întîlni poate ființe ciudate, oameni ai altor aștri.

— Cum veți intra în contact cu această populație și o veți instrui, pentru a vă ajuta în îndeplinirea misiunii voastre?

S-ar putea să găsiți un mijloc de comunicare cu extratereștrii.

— Ce veți face pentru a le lăsa o amintire frumoasă despre pămînteni și a lega o prietenie durabilă?

— Ce aparate veți lăsa pe astrul vizitat pentru a căpăta și alte informații despre viața acelei planete?

O călătorie atît de îndepărtată nu poate să nu presupună mari riscuri. Inventați momente dramatice, grave avarii ale navei, puneți la grele încercări personajele.

— Caracterizați prin fapte și dialog pe membrii echipajului.

— Narațiunea să alterneze cu descrierea spațiului infinit, a unor fenomene cosmice rare.

— Păstrați proporția între povestirea călătoriei propriu-zise și timpul cît rămîneți pe planeta necunoscută. Ceea ce veți imagina despre întîmplările petrecute acolo e tot atît de interesant ca și desfășurarea zborului.

O asemenea compoziție nu e realizabilă fără o prealabilă documentare. Notați, pe domenii, în fișe, noțiuni de astronomie, geografie, chimie, fizică, navigație. Întocmiți fișe literare cu descrieri, schițe de portret, stări sufletești. Cînd totul este gata, orînduiți acest material după cum cere planul lucrării întocmit de voi.

O DESCOPERIRE ÎN PEȘTERĂ

Peșterile, splendide monumente ale naturii din patria noastră sau din orice parte a lumii, interesează tot mai mult pe cercetători, atrăgînd, totodată, curiozitatea și atenția turiștilor.

Cu cîțiva ani în urmă (1975), în apropiere de comuna Pescari (județul Caraș-Severin), a fost descoperită o nouă peșteră, unică în țara noastră.

Peștera de la Pescari are pereții acoperiți cu picturi în ocru, roșu, reprezentînd figuri de animale și plante, precum și diverse semne cu caracter magico-artistic datînd încă din perioada comunei primitive. Peștera pictată de la Pescari constituie un valoros document istorico-arheologic și — în perspectivă — un atractiv punct turistic.

O valoroasă descoperire s-a realizat în anul 1952 în „Peștera Muierii", unde a fost dat la iveală un craniu uman aparținînd unei femei care a trăit pe aceste meleaguri în urmă cu circa 29.000 ani. În interiorul peșterii, precipitațiile au creat o infinită gamă de stalactite și stalagmite de mărimi și forme variate uimitoare. Multe s-au întîlnit formînd coloane cu inele orizontale de o rară frumusețe. „Orga", „Domul mic", „Altarul", „Candelabrul mare", „Vălul miresei", „Stîn-

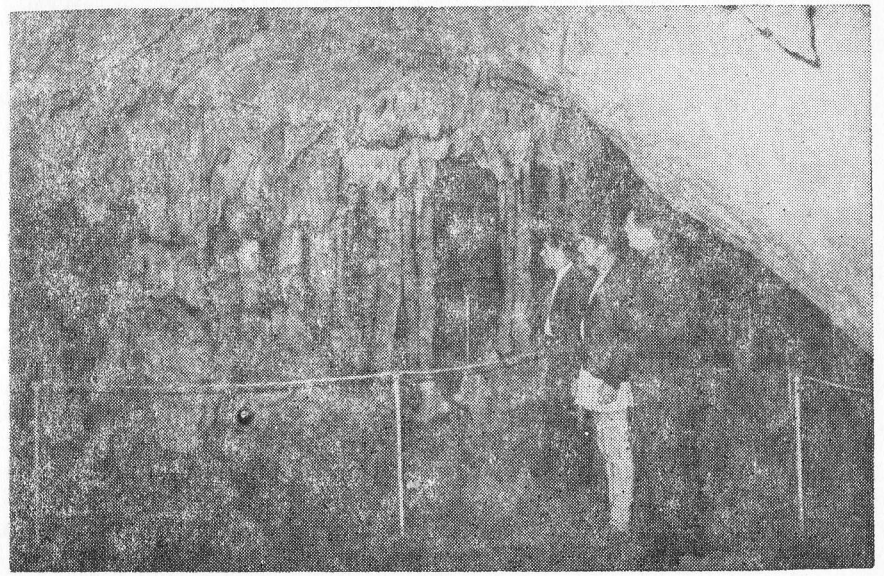

ca însîngerată", grupul de coloane din sala minunilor sînt frumuseți naturale pe care vizitatorul nu le uită multă vreme.

Emil Racoviță, întemeietorul primului institut de speologie din lume (1920), visa un laborator internațional de speologie într-o peșteră naturală sau crearea unui muzeu în cadru natural.

Omul modern își întoarce privirea tot mai atent spre vechea locuință a omului primitiv, încercînd să-și imagineze cele mai diverse obiective. Spre exemplu, un „Orășel al serbărilor de vară". Aici totul îi stă la îndemînă: rîuri limpezi, lacuri, cascade, palate subterane cu creneluri, turnulețe, încrustături măiestre, tot ce natura generoasă clădește cu migală de milenii.

Peșterile vor fi desigur folosite tot mai mult în viitor în cele mai neașteptate scopuri. În acest sens, pionierii au datoria să ducă mai departe cele mai îndrăznețe inițiative, să-și pună în valoare întreaga fantezie creatoare pentru căutarea frumosului și îmbogățirea spiritului, pentru realizări de ordin practic.

EXPLICAȚII

Toate aceste obiective se pot realiza deocamdată în planul imaginației.

În alcătuirea compoziției, al cărei titlu îl veți fixa după dorință, mai exact după descoperirea realizată, puteți folosi următoarele îndrumări:

— Fixați data acțiunii, punctul de plecare, obiectivul, scopul expediției, echipajul care va lua parte.

— Arătați pregătirile pe care le-ați întreprins în acest scop:
  — studii privind speologia;
  — pregătiri de ordin material și organizatoric.

— Descrieți caracteristica peisajului geografic în care este situată peștera.

— După ce veți fi pătruns înăuntru, înfățișați peștera: mărimea sălilor pe același nivel sau pe mai multe etaje; formațiunile calcaroase (stalactite, stalagmite, coloane, cruste, draperii, resturi de faună fosilă).

Partea cea mai mare a compoziției va fi alcătuită din întîmplări neprevăzute. A rămîne un timp singur în peșteră este un prilej de autocunoaștere. (Speologii amatori se supun de bunăvoie unei asemenea probe.) Va fi o încercare de a vă verifica rezistența la foame și frig, de a trece prin spaima rătăcirii în labirintul peșterii; veți simți poate groaza de a nu mai vedea lumina zilei.

— Descrieți starea voastră sufletească, zgomotele probabile pe care le-ați putea sesiza, frămîntările pentru ieșirea din impas. Veți putea evidenția acum spiritul vostru de observație, capacitatea de a rezista unor condiții neobișnuit de grele, puterea de stăpînire, voința de a învinge.

— Descrieți cum ați decis să amenajați peștera cunoscută sau imaginată, pentru a putea fi folosită de omul viitorului.

— Dacă ați găsit un loc bun pentru întrecerile de aeromodele, arătați ce însușiri speciale v-au determinat să alegeți acel spațiu.

— Poate veți găsi o sală în care să se organizeze balul tineretului sau un palat subteran pentru concerte, ori o încăpere pentru un muzeu.

— Arătați cum v-ați realizat scopul propus, dacă a fost un eșec, ce ați hotărît pentru viitor.

*

ÎNDRUMĂRI

Tema „O descoperire în peșteră" poate fi scrisă în diferite forme. Elevii cu înclinații spre literatură vor concepe povești sau scurte poezii. Se pot scrie frumoase pagini descriptive despre lumea subterană de vis, unde răsare într-o boare argintie o pădure fantastică de stîlpi și pilaștri, de turle și coloane, cu turțuri și flori de piatră. Acum se pot aplica în practică și cunoștințele despre crearea unui personaj studiat la literatură și se pot realiza reușite schițe de portret oferite de echipajul în acțiune.

Vietățile întîlnite se pot reliefa prin descrieri sugestive: un greier cu mustață răsucită, un liliac îngîmfat și țîfnos, animale apărîndu-se cu gesturi violente și amenințătoare. Aici, epitetul, comparația își vor găsi locul potrivit, vor deveni necesare pentru a sublinia însușirile caracteristice ale unor vietăți.

Titlurile pot fi: *Poveste adevărată, Perdeaua de alabastru, Flori de piatră* și încă multe altele.

Lucrarea va fi cu atît mai reușită, cu cît veți ști să selectați din ansamblul impresiilor și datelor pe cele mai semnificative dobîndite în urma unei cercetări într-o peșteră. O mare importanță va avea calitatea descrierii, prospețimea și forța de sugestie a imaginilor, verosimilitatea dialogurilor.

— Fructificați cunoștințele geografice dobîndite în școală, dar selecționați numai pe cele necesare compoziției. Dacă peștera se află într-o zonă specifică de munte, atunci scoateți în evidență caractere tipice de relief alpin, clima montană, cu precipitații abundente, vînturile dintr-o anumită direcție, vegetația.

Pentru a vă informa asupra peșterilor, citiți *Opere alese*, de Emil Racoviță, capitolul — speologie.

Este necesar să apelați la *Dicționarul enciclopedic român* pentru folosirea corectă a cuvintelor și îmbogățirea vocabularului de specialitate.

Geografia distractivă este, de asemenea, o carte utilă.

OCOLUL PĂMÎNTULUI SUB PAVILION ROMÂNESC

„În întreaga noastră activitate, pornim de la necesitatea participării active la diviziunea internațională a muncii, la schimbul mondial de valori materiale și spirituale, de la imperativul dezvoltării largi a relațiilor dintre toate statele în scopul accelerării progresului economic și social al fiecăruia".

Nicolae Ceaușescu

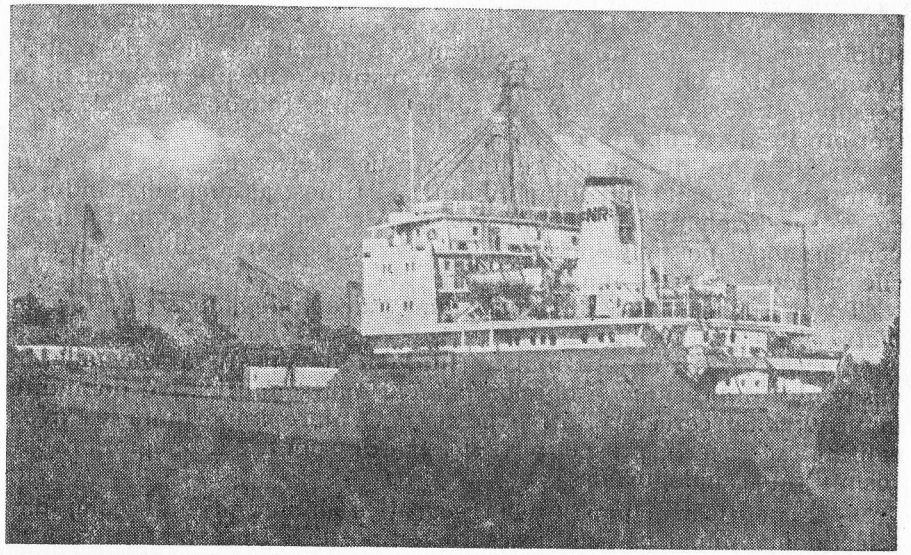

În prezent România întreține relații economice cu un mare număr de state ale lumii. Acordăm o mare atenție relațiilor cu țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, dar și cu statele capitaliste dezvoltate. Menționăm doar cîteva aspecte:

— Relațiile de prietenie și colaborare cu Uniunea Sovietică, Republica Socialistă Federativă Iugoslavia, Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Polonă, Republica Populară Ungară, Republica Populară Chineză, Republica Socialistă Vietnam cunosc o evoluție ascendentă, un puternic avînt privind cooperarea economică, politică, științifică și culturală.

Între România și Japonia a fost semnat un angajament de colaborare în domeniul culturii și educației, un acord privind colaborarea în domeniul științei și tehnologiei;

— au fost reînnoite și dezvoltate contactele la nivel înalt între România și Marea Britanie;

— se continuă dialogul româno-american în spiritul Declarației comune cu privire la cooperarea economică, industrială și tehnică;

— s-au realizat noi acorduri de cooperare româno-franceze în domeniile politic, economic, cultural și tehnico-științific.

Această multiplă deschidere spre lumea contemporană așază pe baze trainice relațiile României cu statele lumii, servește progresului, întăririi prieteniei și cooperării între popoare, cauzei păcii în lume.

EXPLICAȚII

Scopul călătoriei în jurul pămîntului, sub pavilion românesc, va fi acela de a contribui la întărirea legăturilor economice și culturale cu toate țările lumii. Avînd în vedere dezvoltarea industriei românești, a unor ramuri de vîrf ale tehnologiei, cum ar fi electronica și electrotehnica, siderurgia modernă, construcțiile de mașini, nava voastră va putea servi realizării acestor obiective ale economiei naționale.

I. S-ar putea să exportați tractoare românești, autoturisme „Dacia 1 300", cereale și să aduceți în țară mirodenii, fructe exotice, mașini etc.

2. Țelul expediției poate fi pur științific: descoperirea unor noi curenți maritimi, a unei noi „bariere de corali" sau, printr-o fericită și rară întîmplare, în zilele noastre, descoperirea unui modest dar feeric atol, în Oceanul Pacific sau Indian.

3. În funcție de scopul călătoriei, fixați data acțiunii, locul, echipajul care va lua parte, denumirea navei, tonajul.

Alegeți un traseu propriu sau unul din cele date:

I. *Constanța — Strîmtoarea Gibraltar — Colan —Panama-Suva*
8 020 km 11 660 km

Nowmea — Sidney — Melbourne — Capetown — Londra
200 km 10 770 km 11 300 km

Acest tráseu este cît se poate de plăcut și aveți multe de văzut: peisajele caracteristice ale Strîmtorii Gibraltar, frumusețea unor orașe ca Londra, Sidney, Melbourne, curiozitățile naturale din Capetown și Panama.

II. *Constanța — Suez — Aden — Colombo — Djakarta*
3 890 km 3 400 km

Un călător cu experiență nu ar alege drumul acesta. Canalul Suez este deprimant prin monotonia lui. Peste tot se vede deșertul nisipos, arid, fără vegetație, lipsit de așezări omenești. Clima Saharei, călduri dogoritoare, furtunile, vîntul uscat cu praf și nisip creează o ambianță climaterică nu prea agreabilă.

Dar traversînd Oceanul Indian ajungeți la Colombo, capitală și oraș-port în Ceylon, unde vă veți reconforta, admirînd vegetația puțin obișnuită și de o rară frumusețe. Încheierea misiunii voastre va fi la Djakarta, port și centru industrial de unde nava voastră va importa mărfurile contractate.

III. *Aden-Sidney — Wellington — Panama; Colan — Gibraltar.*
130 000 km 1 280 km 12 020 km 8 020 km

E o cursă de viteză, interesantă și fără pericole, dar cu un traseu foarte lung, din care cauză nu vă veți opri în toate porturile.

În cazuri speciale:

a) *Sidney — Honolulu — San Francisco — Panama*
8 310 km 13 900 km

b) *Lisabona — Recife — Rio de Janeiro — Montevideo —*
7 820 km 2 120 km
Montevideo — Punto-Arenas
2 370 km

ÎNDRUMĂRI

Dacă doriți să faceți o cursă de viteză, nu alegeți drumuri ocolite, nu vă opriți în porturi, chiar dacă vă atrag tîrgurile din Panama, vegetația luxuriantă din Colombo, uriașii de beton din Sidney, Melbourne, Capetown sau plajele însorite din Honolulu.

Notați în jurnalul de bord impresii despre prestigiul României în lume, întîmplări palpitante, curiozități, analizați modul cum v-ați îndeplinit misiunea.

FERMA MARINĂ

EXPLICAȚII

Instalat confortabil în nave moderne, omul se va strădui să obțină din mare o inepuizabilă sursă de materii prime, de hrană și chiar energie. Oceanologii din lumea întreagă, constituiți în adevărate flote științifice, studiază atent adîncul apelor, proiectînd pentru anul 2 000 uzine și ferme submarine, cu o parte din personal format din delfini.

Maricultura[1], oceanicultura ori acvacultura marină produce încă de pe acum mai mult decît tot pescuitul mondial, el însuși avînd ca bază platforma continentală. În spațiul ei trebuie considerate următoarele posibilități:

— Crearea unor parcuri submarine pentru cultura plantelor și animalelor la 15 — 30 m adîncime, parcuri îngrijite și supravegheate de acvanauți și păzite de către delfini dresați.

— Folosirea dirijată a deșeurilor organice de la fabricile de zahăr, celuloză, spirt etc., vărsate în straturi mai adînci de apă, provoacă „o îngrășare" a apelor în substanțe organice.

— Atragerea peștilor nu numai prin ape calde, ci și prin hrană artificială, prin chimicale, prin vibrații, prin îndreptarea cîrdurilor lor într-acolo de către delfini dresați.

— Maricultura trebuie să folosească metodele agriculturii: transplantare, încrucișări, reproducere artificială, folosirea fertilizanților.

În Marea Neagră vor putea fi crescute stridii cu valve mai subțiri și mai curate, adică fără crustele greu de curățat ale animalelor crescute pe ele și ale algelor ce se fixează, cum sînt midiile de adînc, caracteristice acestei mări. Se poate ajunge astfel la 8 tone pe ha.

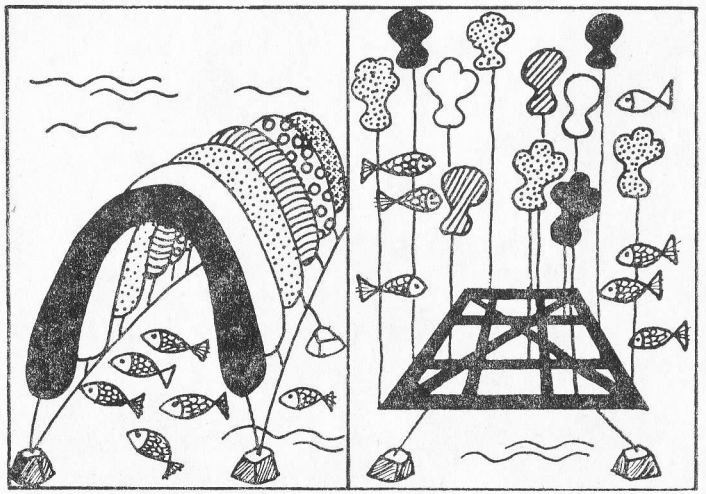

[1] Mihai Băcescu, *Maricultura*, Uzina Aqua, București, Editura Ion Creangă, 1977, p. 99—101.

„Recent, cercetătorii germani au proiectat două „grădini" submarine la adîncimi de 12 pînă la 40 m construite din structuri din masă plastică (figurile de mai sus), ancorate de fundul marin. Se apreciază că vieţuitoarele marine sînt atrase de coloritul acestor structuri, adăpostindu-se, de preferinţă, în zonele respective".

Articolul *Ferma plutitoare multicoloră*, Rev. Ştiinţă şi tehnică nr. 6, 1976, p. 46.

INDICAŢII

Lucrarea va trebui să oglindească contribuţia voastră în lumina acestor perspective.

— Arătaţi cum vă imaginaţi organizarea unei ferme în Marea Neagră, unde bancurile de peşti, creveţi, stridii vor fi păzite de către delfini special dresaţi.

— Fixaţi data probabilă de începere a activităţii, colectivul de conducere a fermei, ţelul propus.

— Alegeţi colaboratori dintre foştii colegi de clasă, ajunşi celebri oceanografi.

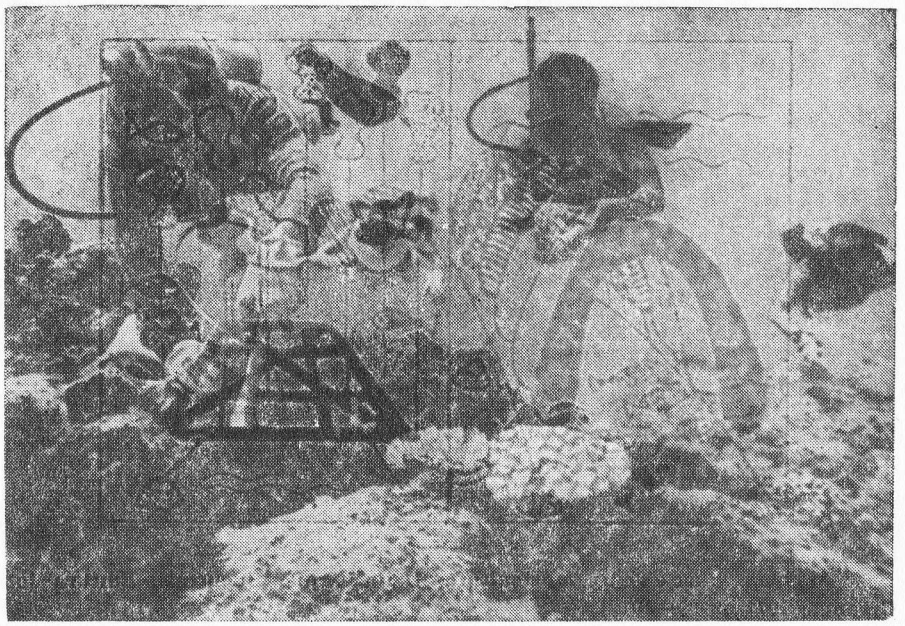

— Arătaţi în ce constă programul de lucru zilnic al fermei şi care sînt planurile de perspectivă.

Omul nu poate fi despărţit de aventura captivantă spre care-l împinge setea de cunoaştere.

— Ar fi bine să vă imaginaţi un nou mijloc de a vă deplasa pe fundul mării, mijloc care să vă ferească de pericole.

— Născociţi întîmplări neprevăzute, ţinînd seama că veţi lucra cu delfini a căror inteligenţă va trebui educată şi stăpînită.

Calitatea deosebită a lucrării voastre va consta în aceea că voi veţi fi primii care veţi imagina, deocamdată în compoziţie, cu ajutorul fanteziei, cea dintîi fermă maritimă din ţara noastră.

Folosiţi acele noţiuni de teorie literară de care aveţi nevoie pentru a zugrăvi lumea adîncurilor, momente de tensiune, schiţe de portret ale colaboratorilor.

Bibliografie: Revista *Ştiinţă şi tehnică*, *Geografia distractivă*, manualul de zoologie, lecturi literare la alegere.

ORAŞUL PLUTITOR

EXPLICAŢII

În revista „Ştiinţă şi tehnică" nr. 7, 1975, prof. Constantin Simionescu relatează despre „Prima expoziţie oceanografică internaţională" organizată la Okinava, cu tema: „Marea aşa cum am vrea s-o vedem".

. . . . . .

„Una din marile atracţii ale expoziţiei o constituie aşa-numitul *Oraş pe mare* — Aquapolis — simbolul lui Expo '75 şi cel mai important pavilion japonez.

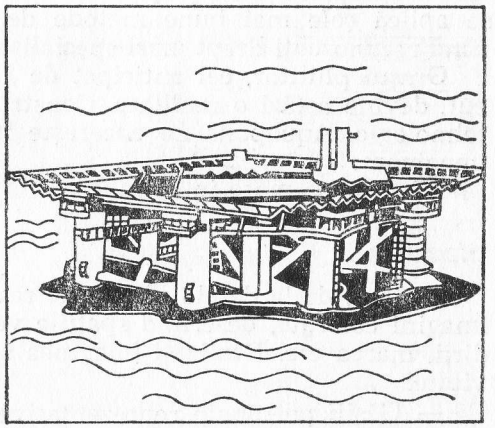

Conceput ca un model al viitoarelor „oraşe pe mare", Aquapolis are formă patrulateră cu laturile de cîte 100 de metri şi este alcătuit din

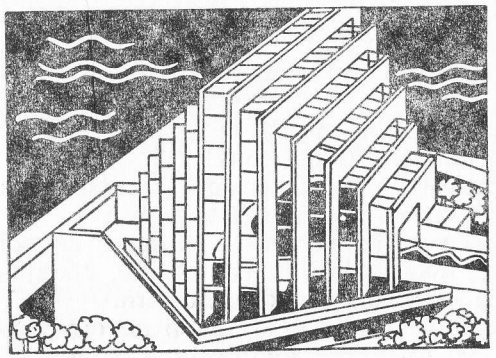

Pavilionul „Știință și tehnologie" din *Orașul pe mare*

două punți suprapuse, susținute de 16 coloane verticale, din care 12 au 7,5 metri înălțime și 4,8 metri diametru, ele fiind străbătute de ascensoare de serviciu destinate personalului de întreținere.

. . . . . .

În interior se află două etaje cu spații de locuit, o uzină electrică, o instalație pentru producerea apei potabile prin desalinizare, un sistem de evacuare a deșeurilor. Jumătate submersibil, orașul plutitor este fixat pe fundul mării prin 16 lanțuri prevăzute cu ancore. Vizitatorul ajunge la Aquapolis parcurgînd un pod flotant prin care este legat de uscat, apoi urcă spre punte cu ajutorul unui escalador rulant, inclus într-un mare tub impermeabil și transparent, putînd servi și ca sală de spectacol submarin, atunci cînd este scufundat.

Părăsind escaladorul, vizitatorul ajuns astfel pe puntea principală trece printr-o sală întunecată, în care va putea vedea o altă variantă a adîncurilor oceanului, cu peștii lui fantastici; mai departe de el întîlnește «Mariorama», unde, prin efecte speciale, proiecții de filme, sunete și lumini, va cunoaște secretele mării și originile vieții.

În apropiere de Aquapolis se află o «fermă oceanografică» unde se aplică cele mai bune metode de creștere a peștilor, japonezii fiind recunoscuți drept mari specialiști în piscicultură.

Orașul plutitor, cel anticipat de Jules Verne încă în secolul trecut, devine astăzi o realitate. Construit ingenios și la un înalt nivel tehnologic, Aquapolis ne cucerește interesul și ne îndeamnă să ne imaginăm:

„Orașul pe mare în acțiune".

ÎNDRUMĂRI

Pornind de la datele oferite de revista „Știință și tehnică", creați imagini colorate, descriind spațiile verzi, piscina, luminozitatea clădirii, marea etc. Realizați imaginea sonoră a orașului în plină activitate.

— Găsiți personaje reprezentative pentru populația acestui oraș.

— Imaginați munca oamenilor aflați în „orașul pe mare"; țelul lor, lupta pentru a-și realiza aspirațiile, zilele de succese, proiectele pentru viitor.

Contemplînd îndelung imaginile „orașului pe mare", veți găsi, desigur, o acțiune plină de interes, întîmplări captivante, înfruntarea unor caractere puternice. Titlul compoziției va depinde de aspectul de viață ales, de personaje, de fapte deosebite: *Secretele mării, Mariorama, Spectacol submarin, O mare biruință* etc.

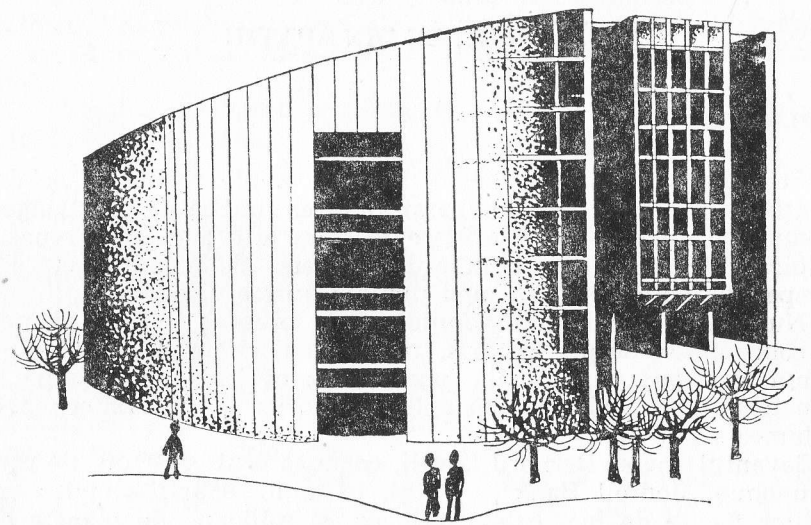

Pavilionul anexă „Etnologie și istorie" din *Orașul pe mare.*

„JOC AL FANTEZIEI ȘI INTELIGENȚEI“

OASPETELE DIN SPAȚIU

EXPLICAȚII

Secolul nostru se caracterizează prin ample revoluții sociale și științifico-tehnice, care au eliberat gîndirea umană de constrîngerile vremurilor trecute. Drept urmare, asistăm la o adevărată renaștere a spiritului creator uman, în cadrul căreia, ideile îndrăznețe și de perspectivă accelerează în mod uimitor progresul omenirii.

Nu este deci întîmplător faptul că, în prezent, în acest domeniu al concepțiilor despre cosmos, marea majoritate a oamenilor de știință consideră ca normală existența și evoluția vieții și pe alte planete din alte galaxii. Iată opiniile cîtorva savanți binecunoscuți în lumea științifică:

Savantul englez Bernard Lovell, conducătorul centrului de radioastronomie „Jodrell Bank“, spunea, în anul 1968: „Potrivit observațiilor făcute de noi, există milioane și milioane de planete care dispun de condiții întrucîtva favorabile pentru formarea vieții. Nimic nu duce la concluzia că dezvoltarea omului pe pămînt ar fi un fenomen singular și că evoluția vieții s-ar opri la o anumită treaptă. [. . .] Trebuie să acceptăm faptul că, după toate probabilitățile, în unele puncte ale spațiului cosmic există superființe care au ajuns la trepte fantastic de înalte ale inteligenței, civilizației și dezvoltării științifice“.

Radio-astronomul american dr. Carl Sagan:

„Unii oameni de știință cred că un număr mare de planete din calea noastră lactee — poate chiar un milion — sînt locuite de civilizații tehnice mai avansate decît a noastră“.

Într-un interviu acordat la începutul anului 1969 publicației „Literaturnaia Gazeta“, eminentul astronom sovietic Victor Ambarțumian vorbea deschis despre existența multor civilizații mai avansate, de pe alte planete. La consfătuirea sovieto-americană pe tema „Legături cu civilizații extraterestre“, ce a avut loc la Biurakan (septembrie 1971), el constata: „În conștiința savanților, problema legăturii cu posibile civilizații extraterestre a căpătat o importanță actuală“[1].

ÎNDRUMĂRI

Ținînd seama de aceste date și de altele dobîndite din diferite publicații, imaginați-vă: o întîlnire cu omul astral; dialogul probabil pe care îl veți avea; mesajul adus de această superființă pămîntenilor.

— Creați o atmosferă pregătitoare, posibilă pentru apariția unei ființe dintr-o altă lume.

— Explicați cu argumente convingătoare apariția „străinului“ pe pămînt.

— Portretul straniului personaj poate fi realizat din îmbinarea unor trăsături reale omenești: privirea, gesturile, timbrul vocii, cu unele detalii neobișnuite, fantastice.

Găsiți o modalitate de comunicare cu acesta.

— Descrieți impresiile „lui“ din călătoria cosmică, surpriza pe care i-a făcut-o Pămîntul.

Personajul nu este lipsit de sentimente: el își arată plăcerea de a fi cunoscut oameni de pe planeta noastră și manifestă dorința de a stabili legături de prietenie.

— Arătați ce știți despre lumea astrelor și răspundeți la invitația oaspetelui din spațiu pentru un schimb de experiență între civilizații diferite. Argumentați necesitatea ca ființele inteligente din Univers să trăiască în bună înțelegere, oferind fiecare tot ce are mai valoros din bunurile sale materiale și spirituale.

— Imaginați posibilitatea de întoarcere a personajului.

— Notați bogăția de impresii, comentariile pămîntenilor, după plecarea vizitatorului.

Dialogul cu ființa extraterestră alcătuiește cea mai mare parte a lucrării.

— Nu vor lipsi din compoziția voastră nici momente de încordare, pînă cînd personajele înțeleg că vor putea fi prietene.

În compoziție se vor împleti două aspecte. Elemente reale: orașe, străzi, personaje, idei, acțiuni pentru a fixa convingător locul întîl-

[1] Florin Gheorghiță, *O.Z.N. o problemă modernă*, București, Editura Junimea, 1973, p. 20—22.

nirii, și un văl misterios, fantastic, care să pregătească un eveniment neobișnuit.

Alte titluri posibile: *Nava din stele, Un călător pe o rază de lumină, Prietenie, Omul astral* etc.

LOCUINȚA DIN STAȚIA COSMICĂ

„Un grup de 28 de cercetători[1] americani, fizicieni, economiști, sociologi, ingineri și constructori de vehicule spațiale au elaborat, sub auspiciile Asociației naționale pentru cercetarea spațiului cosmic (N.A.S.A.), proiectul primei insule spațiale destinate a asigura condiții de trai unei populații de 10 000 de oameni și de a exporta, totodată, spre Terra, însemnate cantități de energie electrică.

Grupul celor 28 apreciază că insula trebuie să aibă forma unei roți cu diametrul de peste 1 600 de metri. Populația își va duce existența în interiorul unui imens tub de aluminiu, care se va roti în jurul axei sale o dată pe minut, pentru a crea o forță gravitațională similară celei de pe Pământ.

Cercetătorii, care susțin că proiectul lor poate fi realizat în 15—25 de ani, consideră că insula cosmică va trebui plasată în vîrful unui imaginar triunghi isoscel, celelalte două puncte fiind reprezentate de Terra și Selene, față de care se va găsi la aceeași distanță: 240 000 mile. În acest punct atracția gravității Lunii și Pământului este egală cu zero.

Interiorul coloniei tubulare poate adăposti în lățime două reactoare Boeing tip Jumbo-747 sau două supertancuri petroliere. Colonia spațială proiectată ar urma să dispună de toate condițiile pentru desfășurarea unei vieți normale, inclusiv de culturi agricole, plantații, parcuri de distracții, grădini cu flori etc.

Aerul va fi purificat continuu printr-un sistem de filtre și va fi mai curat ca în oricare oraș de pe Pământ. Apele uzate vor putea fi „reciclate", recăpătîndu-și calitățile potabile.

Echipamentul și materialele necesare construirii insulei cosmice ar urma să fie expediate cu ajutorul unor rachete spre un atelier spațial, unde vor lucra 2 000 de tehnicieni specialiști în construcții

[1] C. Alexandroaie, *Insula spațială; de la utopie la proiecte realizabile*, Scînteia nr. 10372 din 25 decembrie 1975.

cosmice. La construirea insulei spațiale se vor putea folosi și resursele Selenei. Un grup mic de selenauți ar putea disloca și transporta, în direcția coloniei, mari cantități de sol selenar care ar putea fi adunat la un centru de colectare și prelucrare de minereuri. O parte din metale și minereuri, precum și carbonul, oxigenul, hidrogenul și nitrogenul ar urma să fie expediate de pe Pământ.

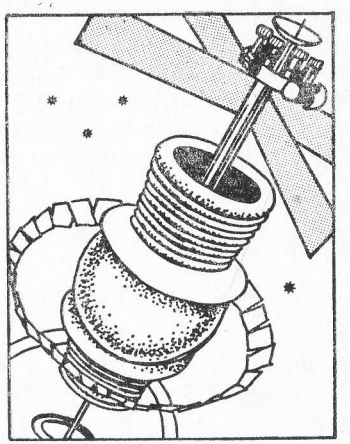

Energia necesară coloniei va fi produsă cu ajutorul unui sistem de sateliți purtînd imense oglinzi care vor reflecta energia solară ce va acționa turbinele producătoare de curent electric. Asemenea sisteme ar putea satisface nu numai nevoile de energie ale insulei spațiale, ci și ale unor zone întregi de pe Pământ, aceasta putînd ajunge pe Terra sub formă de microunde de joasă densitate, care pot fi ușor transformate în energie electrică".

Doi ani mai tîrziu (1977) revista „Magazin"[1] aducea noi informații despre pregătirile privind colonizarea spațiului cosmic și înfățișa imaginea unui complex spațial. Aici vor fi amenajate primele locuințe, unde oamenii vor rămîne timp îndelungat pentru a-și desfășura activitatea.

. . . . . .

„... Doar în cîțiva ani noțiunea de colonizare a spațiului cosmic a ieșit din paginile romanelor de anticipație pentru a trece în dosarele oamenilor de știință, pe planșetele tehnicienilor. Imaginea noastră înfățișează un complex spațial studiat în momentul de față de către specialiștii de la N.A.S.A. Partea centrală a stației — în formă sferică — urmează a găzdui locuințele, atelierele și laboratoarele de cercetări. Cele două prelungiri cilindrice vor adăposti o serie de sere a căror producție agricolă va constitui o mare parte din hrana oamenilor de aici. La capete se află stațiile de radio-recepție și emisie, cosmodromul, precum și panourile ce vor capta energia solară și o vor transforma în energie electrică. Proiectele actuale prevăd instalarea acestor complexe spațiale în așa-numitele „puncte Lagrange" în care forțele de atracție exercitate de Lună și Pământ sînt egale: menținerea într-o poziție stabilă făcîndu-se

[1] Revista „Magazin", nr. 1008, 29.I.1977.

fără intervenția permanentă a unor motoare-rachetă. Stația poate sluji fie ca o bază intermediară pentru zborurile spre Lună, fie ca o veritabilă secție industrială — unde — ținînd cont de lipsa de gravitație din spațiul cosmic și de alte condiții particulare — s-ar putea produce o serie de materiale cu performanțe imposibil de atins pe Terra, fie medicamente, fie alte produse utile pămîntenilor".

ÎNDRUMĂRI

Pregătirea științifică realizată în școală vă poate asigura marea calitate de a visa cu ochii deschiși o lume nouă, ai cărei eroi veți fi desigur voi, cei născuți aproape de împlinirea secolului al XX-lea.

Plecînd de la datele științifice oferite încă de pe acum de publicațiile curente, vă puteți imagina cum va arăta locuința voastră cosmică la începutul mileniului al III-lea.

Dacă profesia voastră v-a obligat să părăsiți pămîntul, povestiți întîmplările prin care ați trecut pînă ați amenajat o nouă locuință în spațiu.

— Realizați la început o privire generală asupra așezării spațiale.

— Stabiliți locul casei în cadrul stației cosmice.

— Motivați ce anume a determinat stabilirea voastră într-o asemenea neobișnuită locuință.

Știm cîtă importanță au lucrurile mărunte în viața de toate zilele, cît de bine se simte fiecare în locuința lui înconjurat de ființe, ca și de obiecte, care în decursul anilor îi devin foarte dragi: pian, șezlong, covoare, plante, animale.

Desigur, nu veți putea lua cu voi toate ființele și obiectele care vă sînt foarte apropiate.

— Ce mijloace tehnice veți găsi pentru a înlocui ființa iubită cu zîmbetul și glasul ei?

— Ce aparate perfecționate au înlocuit audio-filmul, radiotelefonul, televizorul?

Tema este deocamdată un simplu pretext pentru deschiderea unor întrebări, pentru dezbaterea unor probleme, pentru examinarea unor situații cu care se va confrunta generația voastră: plăsmuirea vieții în cosmos.

Pentru a realiza cu succes această compoziție, o incursiune în publicațiile zilei devine absolut necesară.

ISTORISIREA UNUI INVENTATOR

François-Joseph de Camus (1672—1732), om de știință francez, specialist în mecanică, a născocit pentru bucuria lui Ludovic al XV-lea, cînd era copil, o caretă. Se aducea o masă pregătită anume, cu suprafața cam de patru picioare pătrate. Pe aceasta era pusă o caretă de o lungime de șase „țoli", făcută din lemn și trasă de doi cai din același material. Printr-un geam lăsat în jos se vedea o doamnă care ședea pe bancheta din fund. Pe capră, un vizitiu ținea hățurile, iar la locurile lor din spate se aflau un lacheu și un paj. Domnul Camus apăsa atunci pe un resort. Pe loc, vizitiul pocnea din bici și caii porneau de la sine de-a lungul mesei, de pe margini, trăgînd careta după ei. După ce mergeau cît se poate de departe în această direcție, coteau deodată la stînga, ducînd vehicolul tot pe marginea mesei, perpendicular pe drumul parcurs pînă atunci. Careta continua tot așa, pînă ajungea în fața scaunului pe care ședea tînărul principe. Se oprea. Pajul cobora și deschidea portiera, iar doamna, coborînd la rîndul ei, înmîna suveranului o jalbă. Apoi se suia din nou în caretă. Pajul ridica scara, închidea portiera și își relua locul. Vizitiul dădea bici cailor și careta se întorcea acolo de unde plecase"[1].

EXPLICAȚII

Ca participanți activi ai cercurilor de aeromodele, radio-televiziune, automoto (carturi), de creație tehnică, aveți propria voastră invenție, ați trăit întîmplări legate de construirea unei case, a unei gări, a unor minitrenuri, locomotive, tractoare sau vagoane de marfă, ați imaginat poate o navă aeriană (condusă de doi piloți și un inginer de bord) cu o cabină pentru piloți, salon de pasageri. Prin urmare, veți putea descrie o experiență proprie, modul cum

[1] Edgar Allan Poe, *Scrieri alese*, Editura pentru literatură universală, 1963, p. 89.

ați rezolvat probleme dificile de construcție, stări sufletești determinate de succesul sau insuccesul invenției.

Dacă ați decis să descrieți un obiect ce provine dintr-o altă țară, atunci se impune o perioadă de documentare pentru a culege date necesare biografiei inventatorului sau cunoștințe tehnice legate de confecționarea jucăriei (calcule aritmetice și algebrice, principii fizice și mecanice).

ÎNDRUMĂRI

Priviți cu atenție jucăria cea mai dragă sau un obiect din casă util, interesant prin vechime și calitate ori prin modul ingenios de funcționare.

— Gîndind la cel ce a născocit jucăria, scrieți o compunere care să se poată intitula „Istorisirea unui inventator".

— Imaginați date biografice privind inventatorul: epoca în care a trăit, profesia sa, numele.

— După proveniența jucăriei, fixați țara, orașul, timpul acțiunii.

Intriga. Un fapt în aparență banal determină inventatorul să gîndească săptămîni de-a rîndul la modul de funcționare a jucăriei. Apar piedici neașteptate în realizarea ei: trec ore de trudă, survin neplăceri în familie sau în întreprinderea la care lucrează etc.

Din narațiune să se desprindă însușirile morale ale personajului: trăsături pozitive, slăbiciuni.

Descrieți explozia de bucurie la terminarea invenției. (Jucăria pornește în lume.)

ZBOR ÎN TRECUT

EXPLICAȚII

Prin poarta miraculoasă a închipuirii, să pătrundem în istoria foarte îndepărtată a bătrînei Terre, în adînci perioade geologice, marcate de violente schimbări de relief, climă și temperatură.

În aceste condiții, numeroase plante și animale au dus o existență mereu amenințată de pericole, din care au ieșit biruitoare doar speciile mai puternice, mai ușor adaptabile.

În trecut, ca și astăzi, omul a influențat echilibrul biologic prin exterminarea nerațională a multor specii de viețuitoare.

Studii privind istoria îndepărtată a pămîntului menționează dispariția a numeroase specii, unele intervenții nefaste ale omului pentru propria sa existență viitoare.

„În Noua Zeelandă trăia pînă în evul mediu o pasăre mare (DINORNIS) care putea să atingă o mărime de 2—2,5 m. Această pasăre asemănătoare struțului a fost stîrpită de băștinași. De asemenea, în urmă cu cîteva secole, se mai putea găsi în Madagascar o

altă pasăre mare (AEPYORNIS), de cca 3 m, ale cărei ouă aveau un volum de 11 litri (ceea ce ar corespunde cu 150 de ouă de găină). Dar ea a fost vînată pînă la dispariție totală de către locuitorii insulei[1]".

Omul modern se preocupă tot mai mult de protecția mediului înconjurător: studiază modul de viață a animalelor, condițiile de existență, înmulțirea și supraviețuirea unor viețuitoare pe cale de dispariție, ocrotirea și aclimatizarea animalelor, protecția plantelor, grija pentru răspîndirea lor, principiile conservării și reproducerii resurselor naturale.

ÎNDRUMĂRI

Compoziția vă prilejuiește un palpitant zbor în trecut, invitîndu-vă să vă imaginați peisajul unor vechi perioade geologice, varietatea și ciudățeniile speciilor de plante și animale gigantice.

Călătoria fiind neobișnuită, descrieți o Mașină a Timpului construită de voi, cu ajutorul căreia să vă întoarceți cu mii de ani în urmă.

Din întreaga povestire să reiasă: scopul călătoriei, epoca, locul unde v-ați desfășurat cercetările, dacă ați reușit să descoperiți un Gigantosaurus sau un Titanosaurus dacus, concluziile la care ați ajuns în urma expediției în timp.

Explorînd o lume atît de veche, se impune o grijă deosebită pentru protejarea mediului înconjurător, a plantelor și animalelor, știind că distrugerea anumitor viețuitoare ar avea consecințe incalculabile. O mică eroare făcută aici ar deveni disproporționat de mare în curs de milioane de ani.

Măsuri de precauție: călătorii în timp trebuie să poarte căști cu oxigen sau să găsească alt mijloc de protejare a mediului pentru a nu introduce bacteriile din lumea contemporană într-o atmosferă străveche.

Compoziția trebuie să fie o povestire științifico-fantastică în care datele științei, argumentele temeinice să dea lucrării soliditate și strălucire.

Evitați folosirea descrierii ca unic mod de expunere. Într-o lume străveche și ciudată se pot imagina și numeroase momente de tensiune, de surpriză, de uimire.

Documentarea științifică privind viața speciilor dispărute este hotărîtoare pentru succesul lucrării.

[1] Mészáros, I. Petrescu, *Lumi dispărute*, Ed. enciclopedică română, 1969, p. 98.

PARTEA A DOUA

Avînd în vedere experiența acumulată prin efectuarea, în partea întîi, a numeroase compoziții după planuri și explicații ample, partea a doua a lucrării vă propune:

— compoziții pornind de la cîteva sugestii;
— compoziții pe baza unui vocabular dat și a imaginilor foto;
— compoziții avînd ca punct de sprijin cuvinte-cheie;
— compoziții libere creatoare.

În această parte a volumului, compunerile recomandate sînt mai mult legate de realitatea imediată și mai puțin de documentarea în bibliotecă.

În lucrările voastre, veți urmări în continuare dezvoltarea unor însușiri ca:[1]

— sinceritatea, autenticitatea în exprimarea conținutului;
— corectitudinea exprimării;
— claritatea ideilor, sistematizarea lor, originalitatea expresiei.

Fiind vorba de compoziții cu subiecte din realitatea înconjurătoare, este necesară:

a) notarea unor observații (mișcări, poziții, gesturi, aparențe etc.);

b) sinteza observațiilor reținute: trecerea de la notări la compunerea propriu-zisă (alegere, sistematizare).

[1] Robert Dottrens în colaborare cu: Gaston Mialaret, Edmond Rast, Michel Ray, *A educa și a instrui*, București, E.D.P., 1970, p. 146.

„COMPOZIȚII PORNIND DE LA CÎTEVA SUGESTII"

Compozițiile pornind de la cîteva sugestii vor fi realizate prin dezvoltarea propriu-zisă a narațiunii și prin folosirea unui vocabular cît mai bogat și mai nuanțat, potrivit cu subiectul povestirii.

DARE DE SEAMĂ

După ce ați vizitat o întreprindere, faceți în fața clasei o dare de seamă cu privire la condițiile de muncă și la perspectivele pe care le oferă întreprinderea tinerilor angajați.

O PROBLEMĂ TEHNICĂ

Descrieți tehnic unul din aparatele pe care le aveți acasă; explicați cum funcționează un aspirator, un difuzor, un „foehn"[1], un mixer sau alt aparat cunoscut. Menționați unele transformări posibile pentru a mări randamentul sau pentru a face aparatul mai ușor de manevrat.

NĂSCOCIRE

Răspundeți printr-o compunere la întrebarea aparent fantezistă: Ce ai dori să ai, dacă ai fi un automobil? (Un dispozitiv antifurt; o caroserie dintr-un material rezistent la șocuri; să se schimbe culoarea pentru a fi vizibilă în timp cețos și noaptea cînd staționează etc.).

Dorințele pot fi pură fantezie sau realizabile tehnic.

[1] Uscător electric de păr (funcționează cu ajutorul unor curenți de aer cald).

O LUME ÎNTR-O PICĂTURĂ

Descrieți un studiu la microscop și redactați o lucrare, care, prin precizia termenilor, claritate, să aparțină literaturii științifice, sau, folosind cuvinte cu sens figurat, imagini neașteptate, realizați o compoziție care să aparțină literaturii artistice.

AVENTURA CUNOAȘTERII

Fixați itinerariul unei călătorii de cunoaștere, scopul, componența echipajului, funcția științifică și administrativă a fiecăruia (folclorist-etnograf și gospodar; geograf și sanitar; istoric și bucătar, hidrolog-meteorolog). Consemnați rezultatele aventurii cunoașterii.

CARNET DE REPORTER

Treceți cu carnetul de însemnări prin gara din localitatea în care locuiți și notați, în forma unui reportaj, diferite aspecte:

— buna gospodărire a gării, curățenia din sala de așteptare și de pe peron;

— servirea călătorilor prin frecvența sau absența taximetrelor;

— aprovizionarea chioșcurilor, a bufetelor, a restaurantelor;

— inițiative lăudabile... dar de scurtă durată.

GINGĂȘIE

Într-o pădure, biciuit de o ploaie rece și părăsit, un pui de căprioară abia dădea semne de viață.

Imaginați toate întîmplările care i-au adus puiului această nenorocire, cît și urmarea faptului că ați găsit această gingașă vietate cînd încă mai putea fi salvată.

PIONIEREASCĂ...

Întrecere fotbalistică, volei, tenis de masă, hochei, handbal, patinaj, săniuțe; recorduri, performanțe, succese. Relatați despre o competiție sportivă, la alegere, din punctul de vedere și în stilul unui crainic sportiv sau:

— al spectatorilor aflați în tribună;

— al jucătorului din teren.

Știind că a te dedica sportului de performanță înseamnă:

„A munci, în ciuda greutăților, în ciuda oboselii, în ciuda insuccesele, a munci cu pasiune pînă la atingerea țelului visat" (Lia Manoliu), surprindeți această trăsătură a eroilor voștri sportivi.

JURNAL

Notați:

— întîmplări interesante din timpul orelor de curs;

— impresii din recreația mare;

— manifestările deosebite ale unor colegi care se deosebesc prin „autoritatea forței", prin aere de superioritate sau prin prestigiul științei (raportat la volumul de cunoștințe însușite), al prieteniei devotate;

— emoții, bucurii, necazuri, surprize acasă, pe stradă, în magazine;

COMOARA

O zi de vară luminoasă. Un elev descoperă un obiect vechi, de mare valoare. În aceeași zi, el predă obiectul muzeului de specialitate.

Descrieți „comoara", împrejurările în care a fost descoperită, aprecierile muzeografului.

SĂRBĂTOARE NAȚIONALĂ

O mare mulțime de oameni se pregătesc să serbeze ziua de 23 August și să-și exprime atașamentul lor față de patrie și partid.

Înfățișați acest tablou.

GÎNDURI...

Încercați să răspundeți printr-o compunere, la care v-ați gîndit mai mult timp, la unele din aceste întrebări:

— Ce culoare are părerea de rău?

— Ce culoare are biruința?

— Cînd spui cuvîntul *bun*, ce imagine îți trece prin minte?
— Ce înfățișare poate avea minciuna?
— Ce haină poartă așteptarea?
— Ce gust are timpul pierdut?
— Cît de adînci sînt apele somnului?
— Ce glas are invidia?
— Cu cine e rudă prostia?
(Întreabă Călin Gruia în schița „Cuvîntul dat" din revista „Cutezătorii" nr. 45, 1975).

APLAUZE PENTRU...

Scrieți un articol pentru gazeta de perete „Semafor" și exprimați-vă aprecierile cu privire la activitatea grupelor, detașamentelor care s-au evidențiat prin acțiuni deosebite în cadrul Organizației de pionieri.

REGĂSIRE

Un grup de copii erau într-o excursie. Odată cu venirea serii, un nor negru prevestea o furtună puternică. Drumul nu se mai vedea și urcușul era greu. După cîtva timp, șeful grupului a anunțat că rătăciseră drumul.

— Arătați ce a urmat: care dintre copiii aflați în excursie a dovedit stăpînire de sine și curaj în această împrejurare?
— Ce cunoștințe de orientare turistică au folosit pentru a găsi drumul spre cel dintîi adăpost?
— Cum au reușit să se salveze?

„COMPOZIȚII PE BAZA UNUI VOCABULAR DAT ȘI A IMAGINILOR-FOTO"

Compozițiile pe baza unui vocabular dat și a imaginilor foto nu au rolul de a limita sfera de tratare a temei, reducînd-o la un singur aspect, cel al imaginilor impuse, ci invită la născocirea și a altor povestiri cît mai originale, sugerînd, în același timp, direcția, sensul general al subiectului.

REPORTAJ

Zilnic se consemnează atitudinea comuniștilor în diferite probleme ale construcției socialiste, fie prin publicarea unor articole în ziare și reviste, fie prin exprimarea unor păreri la radio sau televiziune.

Temă. Redactați un articol pentru revista școlii, pentru stația de amplificare sau pentru gazeta de perete a clasei, cu titlul „Inițiativa detașamentului", „Acțiunea 56", „O mare pasiune", „Mîndria orașului nostru", „Entuziaștii", în care să se reflecte aspecte din viața Organizației pionierești.

În sprijinul redactării articolului, alegeți, după dorință, termenii sau construcțiile de care aveți nevoie, pentru a exprima cît mai exact unele idei:

— acționînd sistematic
— concepții înaintate
— angajamente asumate
— sentiment tonic de responsabilitate
— cristalizarea unor concepții clare
— perfecționarea muncii de educație
— însușirea unui stil de muncă activ și eficient
— dezbateri
— elaborare
— exigență
— investigație
— fermitate
— concordanță
— combativitate
— randament

Articolul poate cuprinde impresii în urma unei vizite într-o mare uzină. În acest caz trebuie să vă însușiți termenii tehnici potriviți cu specificul obiectivului vizitat. Spre exemplu:

— tablou de comandă
— motoare electrice
— semifabricate
— controlori de calitate
— transportoare
— cuplaje
— laminoriști
— electricieni

CODRU-I FRATE CU ROMÂNUL

Sub titlul general *Codru-i frate cu românul* vi se propune tratarea compunerii în trei variante, avînd libertatea să o alegeți pe cea dorită.

Spre exemplu, în *Basmul pădurii*, grupajul de cuvinte: pitici, zîne, licurici, duhul pădurii etc. sugerează sensul în care va evolua povestea, iar voi, dragi elevi, veți adăuga, desigur, încă multe alte cuvinte, alese cu grijă, astfel încît termenii propuși de noi să nu aibă alt rol decît acela de stimulent.

Basmul pădurii

— povești
— pitici
— zîne
— licurici
— duhul pădurii
— adîncuri
— dumbrăvi de stejar

Pădurea odinioară

— sălbăticie
— străveche
— vremuri de restriște
— haiduci
— refugiu
— doine
— lupte grele
— poteri

Pădurea noastră

— zonă forestieră
— stejari falnici
— conifere
— ocrotire
— export
— monument
— știință
— gospodărire rațională
— terenuri degradate.

REBUTUL

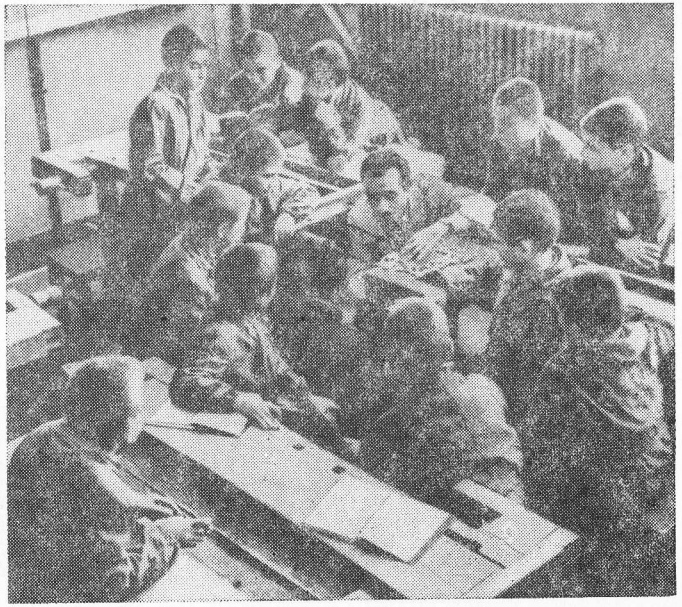

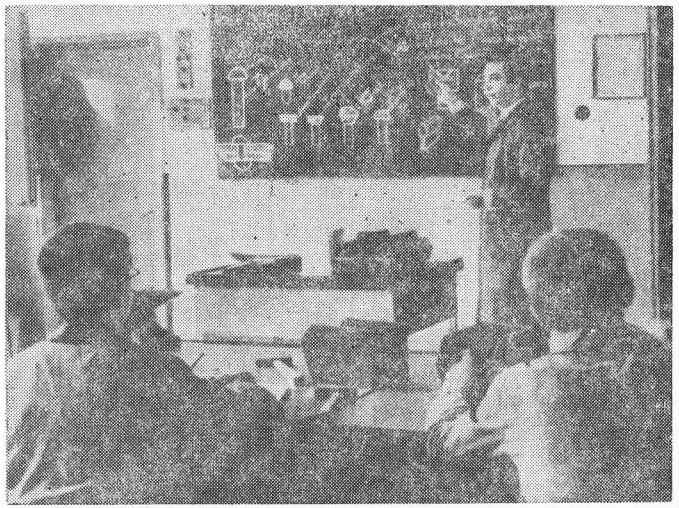

Elevii urmăresc cu atenție explicațiile.

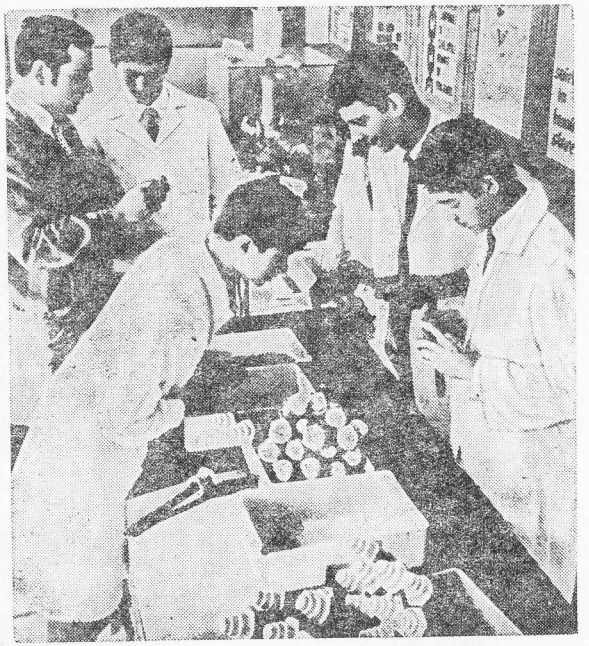

Sfîrșitul zilei de practică. Pe mese sînt strînse lucrările efectuate

EXPLICAȚII

— Descrieți mobilierul și obiectele din prima fotografie.

— Recunoașteți în ce clasă sînt elevii și alegeți-vă dintre ei personaje pentru povestirea voastră.

— Redați dialogul probabil dintre profesor și elevi.

— Puteți deveni voi înșivă eroi ai povestirii, arătînd realizările voastre din atelier, utilitatea obiectelor lucrate.

— Arătați obiectele pe care le-ați executat și întreprinderile care au folosit produsele voastre sau dacă acestea au fost destinate pieții.

— Delegatul uzinei care patronează școala (în ultima fotografie) cercetează calitatea pieselor. S-au găsit piese rău executate. Sînt tocmai lucrările celor ce au stat de vorbă în orele de practică. Toți elevii privesc stingheriți la piesele rebut. În adunarea de detașament, se discută situația creată și se ia atitudine împotriva celor care lucrează superficial.

*

Indicațiile sînt orientative. Compoziția va cuprinde observații directe din numeroase ore de practică, întîmplări trăite, aspecte de muncă aflate în preocuparea detașamentului din care faceți parte.

ZÎMBET TRIST

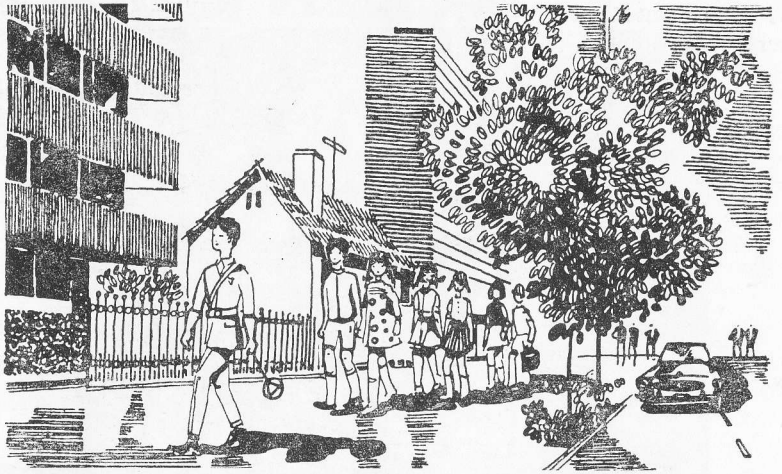

Echipat în uniforma specifică pentru dirijarea circulației, un reprezentant din patrula școlară supraveghează ca deplasarea copiilor să se facă disciplinat prin locurile fără marcaje.

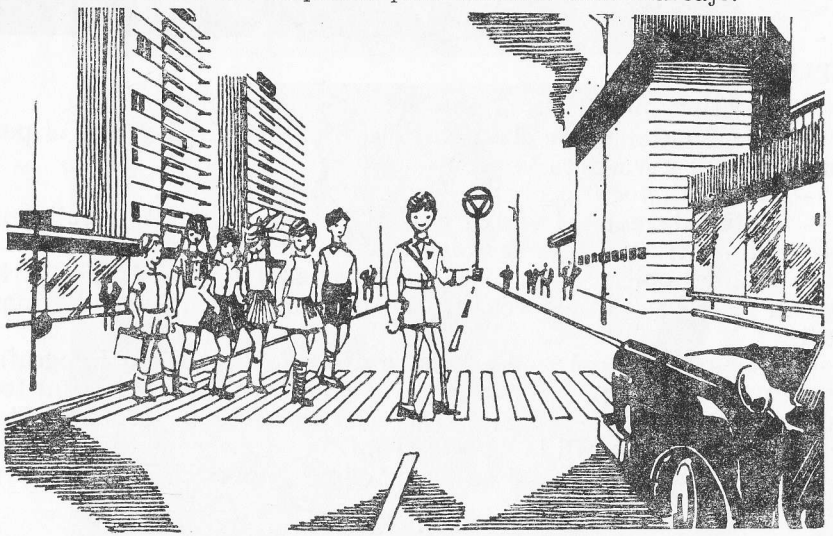

Cu paleta ridicată pe tot timpul traversării, pentru a fi observat de conducătorii vehiculelor, „agentul de circulație" asigură traversarea corectă.

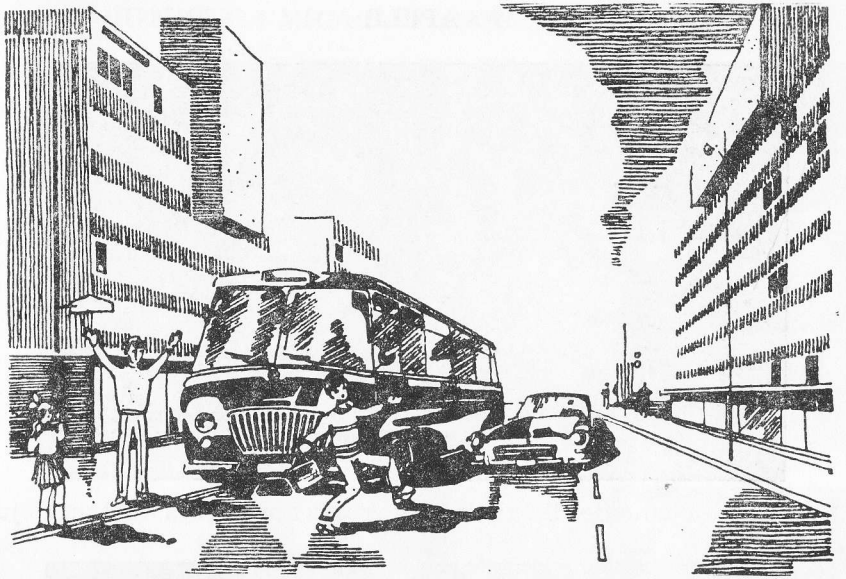

Dar se întîmplă și așa. Traversînd prin fața autobuzului, micul școlar nu a observat o mașină care voia să depășească în acel moment.

INDICAȚII

Pentru realizarea acestei compoziții, vă propunem trei variante:

a) Imaginați o scurtă povestire avînd ca punct de sprijin imaginile foto.

b) Dezvoltați într-o compoziție următoarele idei:

— Un grup de copii se joacă cu o minge care cade în stradă.

— Un băiat fuge prin fața mașinii să ia mingea.

— Șoferul a virat cît a putut, dar n-a reușit să evite accidentul.

— Prietenii de joacă au alergat, au ridicat rănitul și au chemat salvarea.

— La spital. Băiatul are picioarele bandajate, e palid, cu ochii închiși. Colegii de școală îl vizitează.

— După cîtva timp, în parc, sprijinit în cîrje, băiatul privește trist jocul vesel al copiilor.

c) Povestiți o întîmplare la care ați fost martori. Descrieți locul unde ați văzut accidentul, împrejurările în care s-a produs, înfățișați persoana accidentată și măsurile de prim-ajutor. Folosiți indicațiile date la alte compuneri.

APELE

Arătați care elemente din tablou sugerează apropierea unei primejdii.

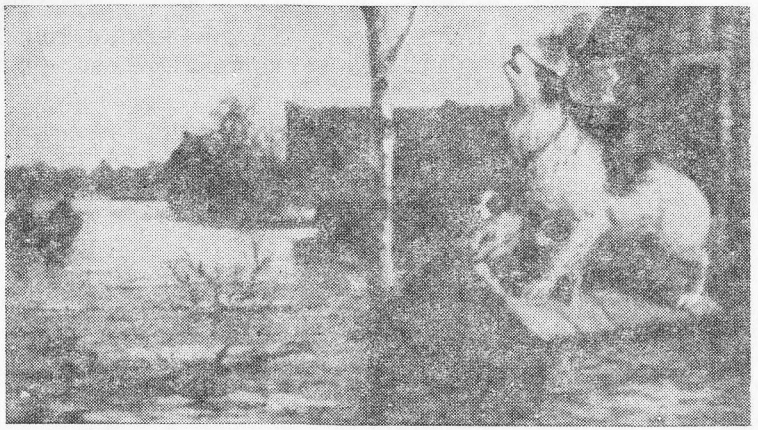

— De ce cîinele dă semne de disperare?
— Ce anume îl împiedică să se salveze — doar cîinii știu să înoate.
— Descrieți felul în care cățelușii se manifestă în fața primejdiei.
— De departe se vede o barcă. Ce credeți, oamenii vin să-i salveze? Voi cum ați proceda? Motivați atitudinea voastră față de aceste animale credincioase omului.

Titluri posibile: *Salvatorii, Primejdie, Cei trei, Omenie.*

BUTURUGA MICĂ RĂSTOARNĂ CARUL MARE

Descrieți cele două fomilii.

Delimitați în acest tablou trei secvențe care ar putea constitui trei subiecte de compunere.

Găsiți un titlu potrivit fiecărei teme, dezvoltați apoi totul într-o compunere cu un singur titlu.

— Cum ați intitula acest tablou?

— Arătați șiretenia și răbdarea pisicii pîndind absența păsării.

— Prin ce mijloace a reușit pasărea să înspăimînte pisica?

Temă. Povestiți cea de-a doua „lovitură" a pisicii.

Găsiți un proverb care să sublinieze morala compoziției imaginate. De exemplu: *Bine faci, bine găsești; rău faci, rău găsești* sau folosiți în lucrare proverbul dat ca titlu, al cărui sens e limpede:

o pasăre mică reușește, prin dragostea ei de mamă, să alunge de la cuib o pisică mare și puternică, scăpîndu-și puii de la moarte.

Notă: Folosiți la această lucrare toate indicațiile care se potrivesc de la compunerea *O familie.*

DORINȚA

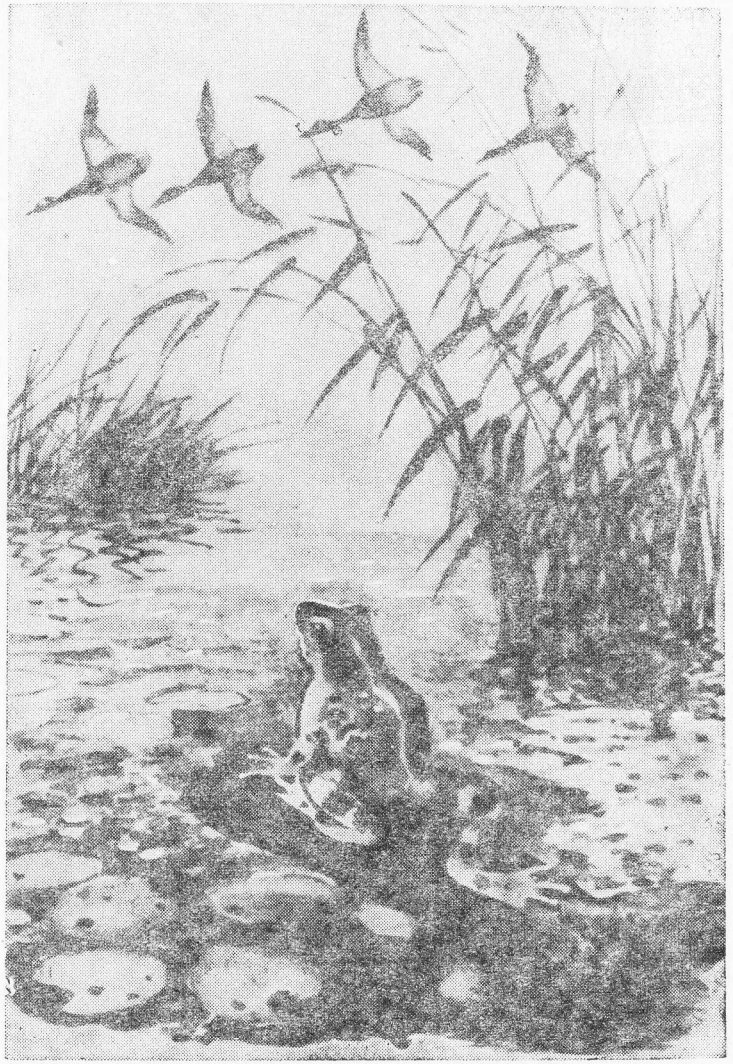

— Cît de frumos zboară rațele sălbatice!
— Dacă aș putea să zbor și eu să văd țările calde!

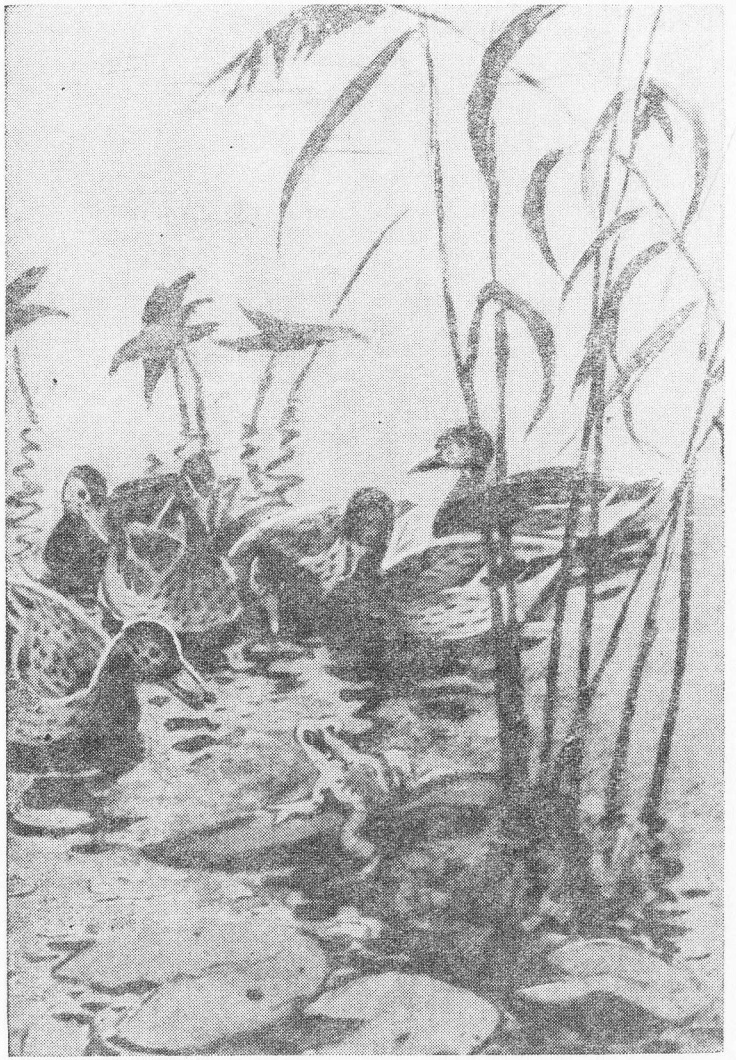

Consfătuire . . .

— Vă dau o veste mare!

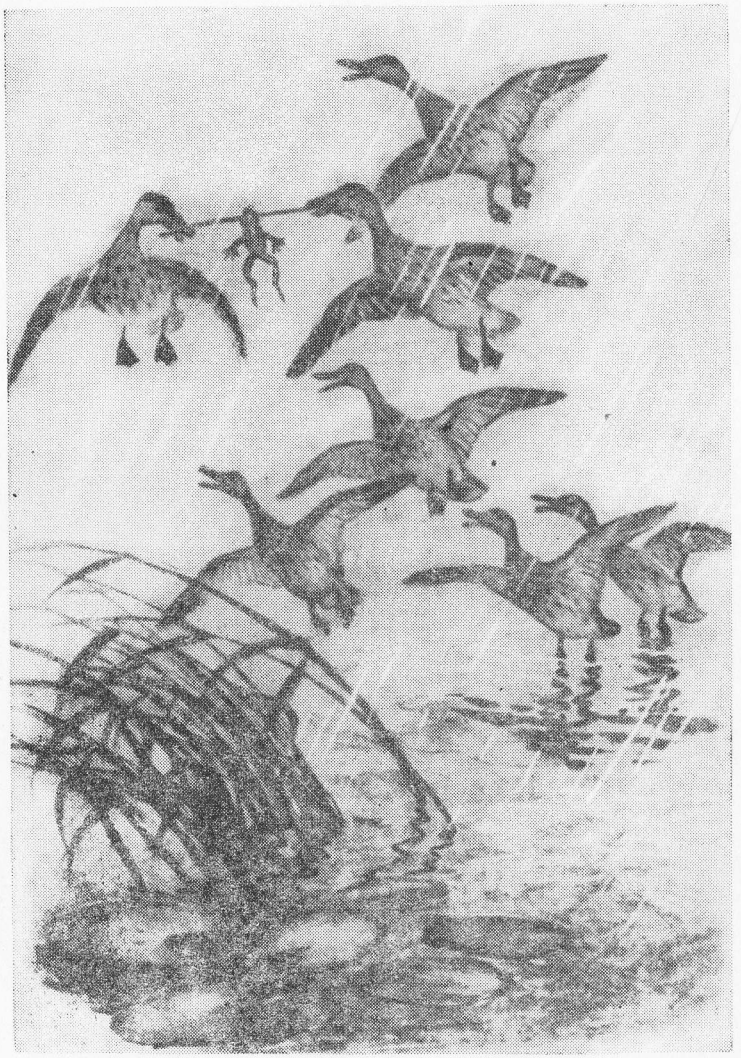

Visul se realizează printr-un mijloc de locomoție original...

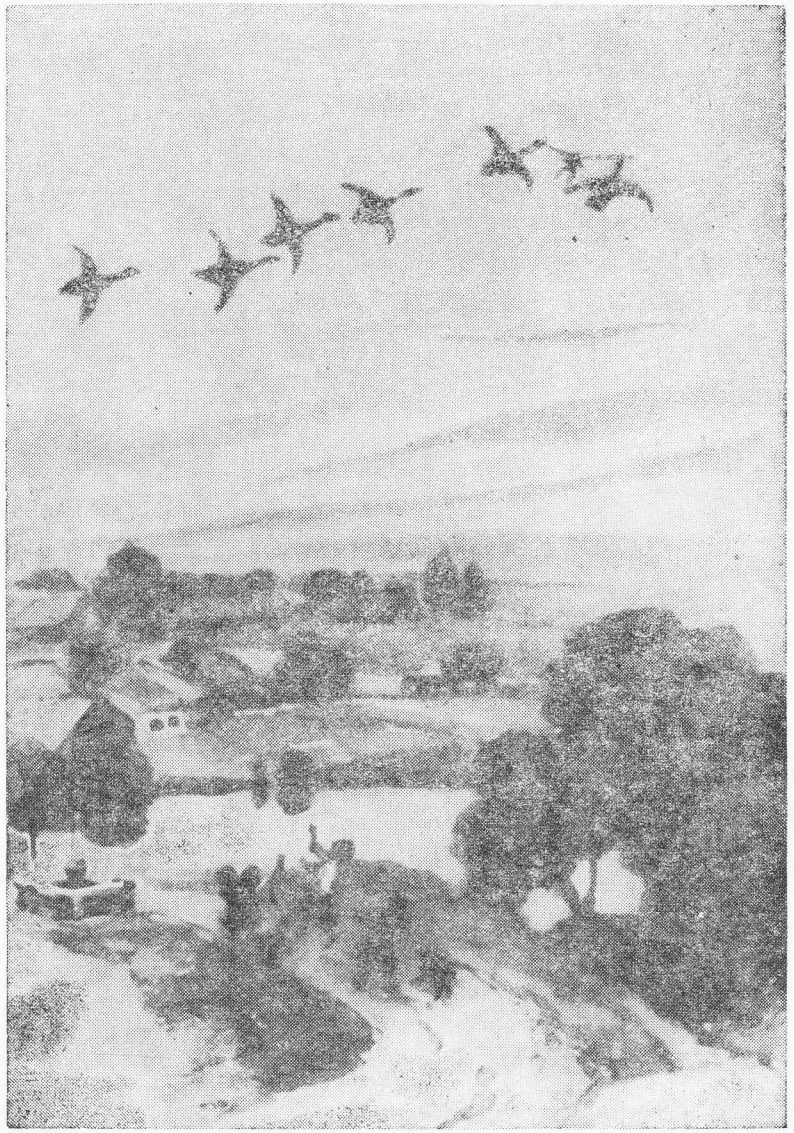

— Extraordinar! Broscuța călătoare!

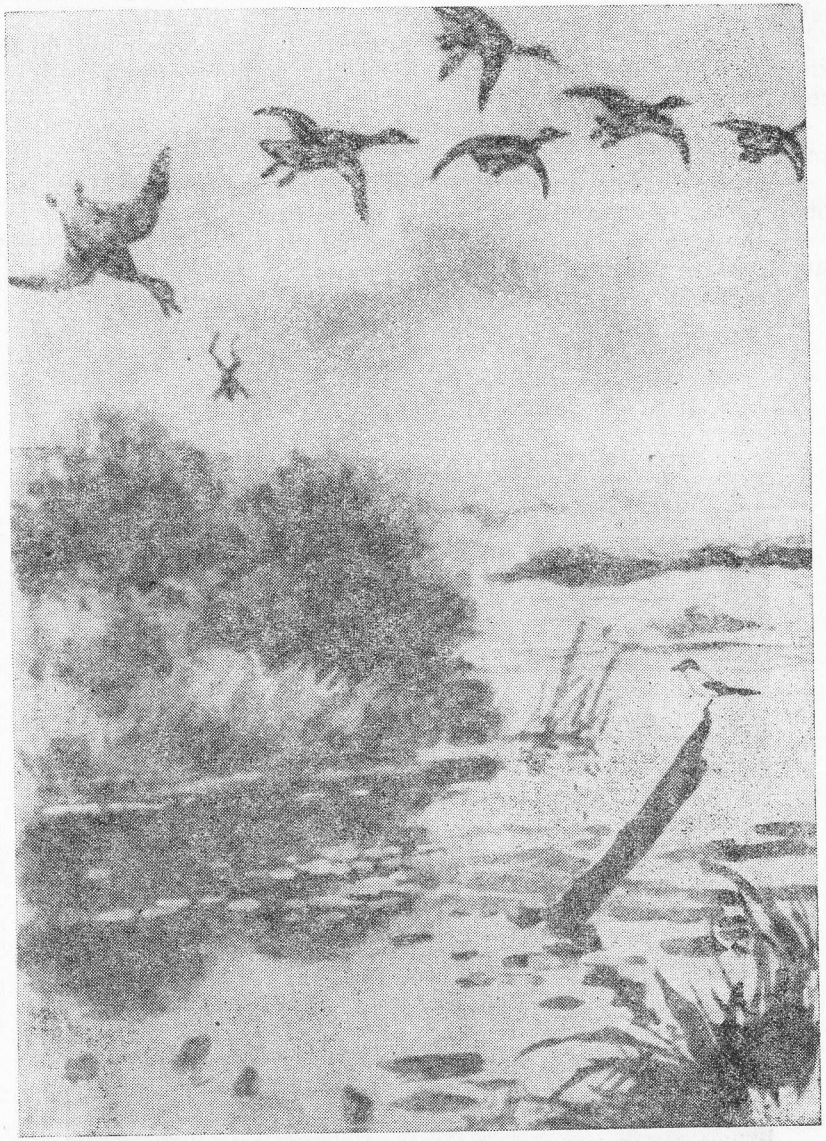

— *Cînd zbori n-ai dreptul să vorbești fiindcă pierzi . . . direcția!*

Notă: O primă posibilitate de dezvoltare a compoziției este realizabilă prin simpla înlănțuire logică a datelor din tablouri.

În varianta a doua se pot introduce mai multe elemente de fantezie, transformîndu-se în basm. Broscuța călătoare nu este o vietate oarecare:

— poate să fi fost cîndva o fată de împărat, pe care un blestem grozav a prefăcut-o în broască;

— poate e împăratul broaștelor, Tinik, care s-a angajat să demonstreze că el va zbura;

— broscuța ar mai putea fi un maestru al sportului care încearcă o mare performanță, dar nu-l slujesc . . . aripile!

— Încercați cele mai originale variante.

ASALTUL CARPAȚILOR

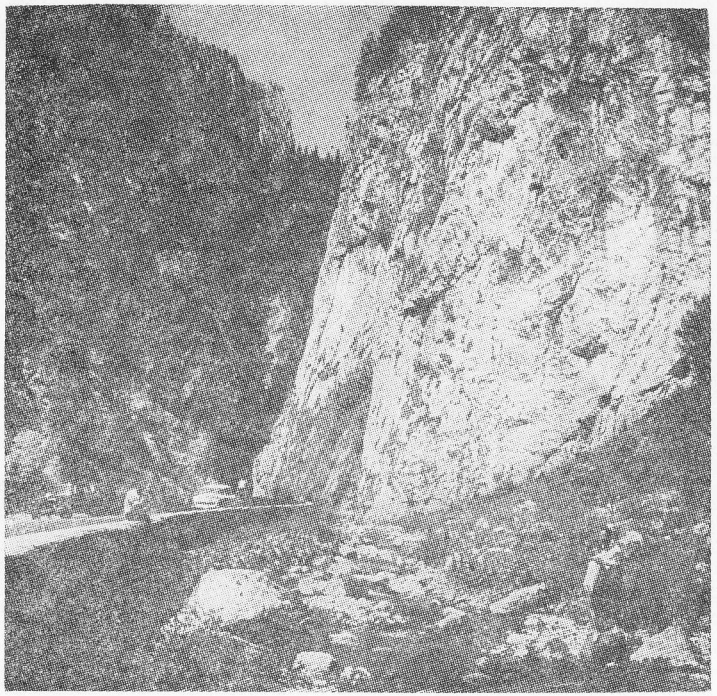

EXPLICAȚII

Devenit tradițional, *Asaltul Carpaților* a înscris sub genericul său numeroase acțiuni pionierești, în care echipajele aflate în drumeție au realizat marcaje turistice pe trasee noi sau au reînnoit marcaje deteriorate.

Vi se cere să descrieți o acțiune la care ați luat parte sau să imaginați un traseu posibil, pe care ați dori să-l străbateți.

Admițînd că vă place geografia, lucrarea va avea un caracter predominant științific, în care, claritatea și precizia descrierii vor fi preocuparea de căpetenie.

a) Dacă în timpul „asaltului" atenția voastră se va îndrepta către ciudățeniile solului din Munții Făgăraș, veți remarca:

— extensiunea rocilor sedimentare;

— roci cristaline sau de origine eruptică;

— depresiuni intramontane;

— clima, vegetația etajată pe altitudine.

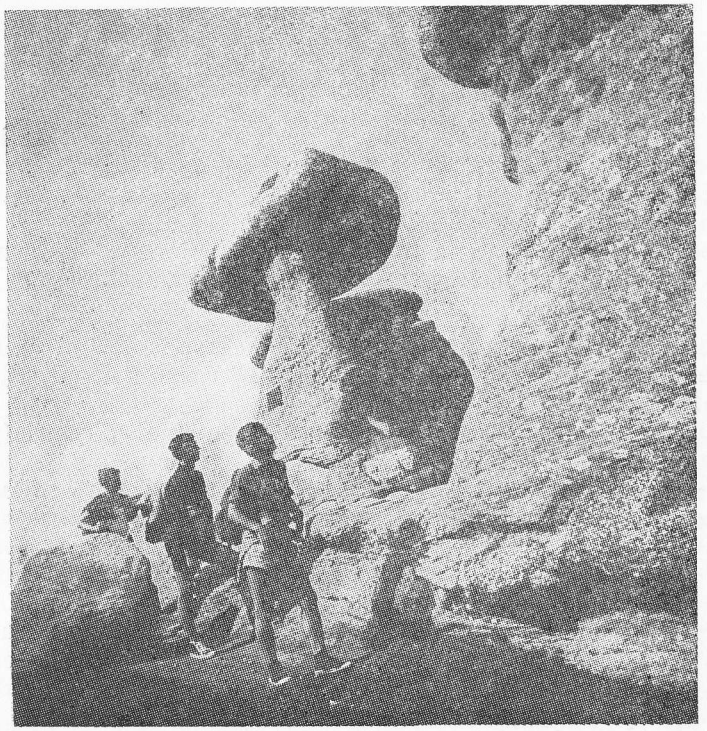

b) O expediție originală poate fi efectuată în zonele cu *forme carstice* (Munții Vulcan, Munții Mehedinți). Atenția se poate îndrepta spre animalele și păsările rare: capra neagră, vulturul pleșuv, cocoșul de munte, ursul brun.

c) Urcînd pe valea Oltului, e interesant de trecut și pe la *castrele romane* construite aici și pe care le întîlnim pînă în creierul munților.

d) Dacă vă îndreptați către Munții Banatului, Munții Poiana Ruscăi și Munții Apuseni, poate să vă atragă un nume cu răsunet: *Detunata*, din Munții Apuseni, o ciudată creastă, aproape perpendiculară, a cărei escaladare pune la încercare curajul, dar și cunoștințele și deprinderile alpiniste.

Fiind vorba despre o lucrare predominant științifică, nu veți pleca la „drum" fără informații bogate și exacte asupra problemei pe care doriți s-o cercetați.

Dacă compoziția se va intitula „Jurnal de călătorie", veți putea îmbina stilul științific cu cel literar.

CONSTRUIM

Nu peste mult timp veți putea, desigur, aplica în practică unul din proiectele îndrăznețe de construire a unor moderne blocuri de locuințe, a unor edificii culturale, străzi și bulevarde, parcuri sau grădini suspendate.

Ceea ce veți construi la maturitate poate începe, în forma unui proiect fantezist, acum, în perioada pionieriei avîntate.

*

Executați macheta unui obiectiv la alegere, folosind ca mod de expunere descrierea construcției dorite, în care să înglobați măiestrie, talent, competență, pasiune.

E bine să începeți lucrul prin alcătuirea unor planuri (nu înainte de a dobîndi unele informații).

A. — plan de sistematizare (zonă de locuit și zonă industrială);
— plan de ansamblu;
— plan de clădire, desen fațadă, secțiuni clădire;
— proiecte de beton armat;
— proiecte de străzi, alei, spații verzi.

B. — Vă veți îngriji de materiale de construcție: panouri, prefabricate (stîlpi, acoperiș, ferestre); sticlă profilată, plăci termoizolatoare, vopsele speciale de izolări contra focului; profile de tablă presată, profile din oțel laminat, aluminiu.

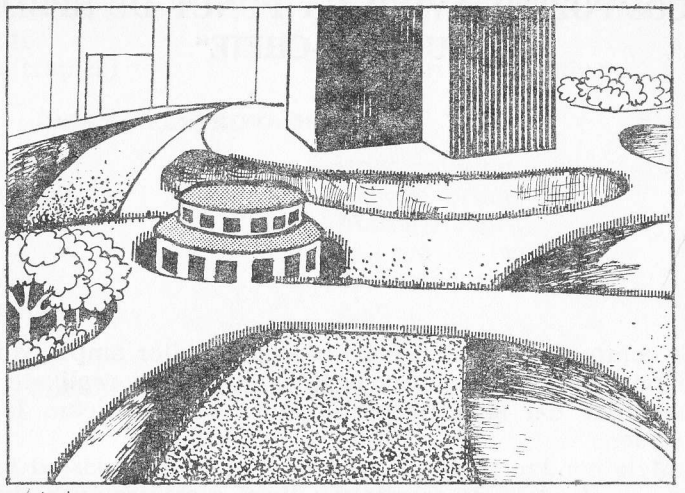

C. — *Vocabular:*
— a cofra
— a decofra
— restructurare a teritoriului
— sistem stradal
— estetică urbană
— a izola
— a dimensiona
— urbaniști
— perimetru construibil
— organizare urbanistică
— sistematizare veche.

*

Pe lîngă documentarea tehnică necesară unei asemenea compoziții, aduceți întreaga voastră putere de visare: covoare de flori, scări monumentale, un oraș în care să te simți fericit, un oraș simbol al continuității între generații.

Indicațiile date sînt, ca de obicei, sugestii.

Orașul a fost deseori subiect de poezie, de poem, de reportaj. Pornind de la personalitatea orașului vostru drag, observați cum se înalță clădirile, cum se desfășoară munca avîntată a constructorilor și apare o arhitectură nouă, ca expresie a geniului creator al poporului nostru.

„COMPOZIȚII AVÎND CA PUNCT DE SPRIJIN CUVINTE-CHEIE"

După compozițiile realizate pe baza planurilor ample, după compozițiile pornind de la cîteva sugestii, după cele realizate pe baza unui vocabular dat și a imaginilor foto, trecem acum la o nouă etapă de lucru.

Cuvintele conduc spre un subiect clar sugerat, lăsînd în același timp o mare libertate de creație. Pe lîngă alcătuirea narațiunii, este necesar să se releve acum nivelul înalt de aplicare a noțiunilor de teorie literară, acumularea unui vocabular bogat, deprinderi temeinice de redactare. Cîteodată sînt propuse două titluri simultan, dar se poate alege un al treilea, după dorință.

ODISEE — NAUFRAGIU

croazieră
Oceanul Pacific
furtună violentă
1 000 km depărtare de țărm
velieră
barcă pneumatică
antene radio
flotilă de baleniere
zile, săptămîni
debarcare

TENACITATE — OMENIE

Munții Carpați
aeronavă
cercetări zadarnice
30 de zile
alpiniști, detectivi
fundul prăpastiei
epavă
supraviețuitori
hrană
recunoștință

FRUCTELE ALBASTRE

seră automatizată
arbuști
creator de plante
raze infraroșii

boabe aromate
fantezie
regim tropical
releu electronic
electropompă
conținut în vitamine

HRANĂ PENTRU OAMENI

investigație
oceanologie
cunoaștere
viață
factori
influență
experiență
uriaș rezervor
materii prime
Marea Neagră
rezervă de hrană
aclimatizări
alge
pești

PLIMBARE CU... BALONUL

sferă
diametru
mișcare de rotire
viteză
decolare
heliu
cabină-nacelă
altitudine
capacitate
transport

ȘOSEAUA LINIȘTII

sărbătoare
plimbări
mers pe jos
șosea
numai pietoni
2 000 km
itinerar pitoresc
masive muntoase
păduri
parcuri naturale

PORTRETUL MEU

statura
realizare
seriozitate
neastîmpăr
învățătură
sinceritate
zburdălnicie
idei
participare
note

PIONIER, FRUNTEA SUS!

adîncurile istoriei
legende adevărate
Podul înalt
Călugărenii
Dealul Spirii
Sarmizegetusa
Posada
Rovine
Mărășești
Oituz

MULȚUMIRE

stradă
pioniere
o geantă
un post de miliție
întîlnire
recunoștință

DESCOPERIRE — RECONSTITUIRE

carte
timbru
pecetea Moldovei
muzeu
legendă-adevăr

HĂRNICIE

vacanță
muncă patriotică
peluze, puieți
detașamente
hectare
diplome

ȘTAFETE

pensie
42 de ani meserie
nopți albe
perseverență
ziariști
sărbătorire
fiul
pasiune

INIȚIATIVĂ

răspunderi
circulație
bătrîni
copii
afiș
tîlc
mesaj
educație rutieră

BERZE, COCORI, RÎNDUNELE — PRIETENII OMULUI

inventar
păsări
număr
teritoriu
frumusețe
cercetare
cuiburi
rămurиș
hrană
căldură

COMPOZIȚII LIBERE CREATOARE

Am intitulat astfel ultima secvență a lucrării, întrucît compozițiile pe care le veți realiza nu mai sînt îngrădite de plan, explicații, sugestii narative, grupaje de termeni.

Vi se recomandă acum (considerînd că regulile de elaborare ale compoziției au fost însușite) ca principal izvor de inspirație activitatea zilnică a oamenilor, aspecte de muncă consacrate înfloririi patriei, succesele obținute prin energia și inteligența creatoare a poporului nostru, propriile observații și emoții. Compozițiile sînt sugerate doar prin titluri grupate pe teme patriotice, morale, despre muncă etc.

DIALOG CU ȚARA

1 — Uzina și omul.
2 — Energiile Oltului.
3 — O personalitate cu mari preocupări pentru înflorirea României Socialiste.
4 — Piscuri noi pe harta țării.
5 — Vis de soare și lumină.
6 — Virtuțile recunoscute ale poporului nostru.
7 — Viitorul țării — viitorul meu.
8 — Patriotismul — flacără nemuritoare.
9 — Marile opere ale epocii noastre.
10 — Copiii — demni urmași ai străbunilor.
11 — Zi și noapte la datorie.
12 — Exigență comunistă.
13 — „Eroi au fost, eroi sînt încă".
14 — Călătorie emoționantă în timpul eroic al patriei.
15 — Reportaj din activitatea socialistă a țării.
16 — Orașul în timpul nopții.

17 — „Made în România“ pe meridianele globului.
18 — Șantierele naționale.
19 — Gînduri și flori.
20 — Acolo.
21 — Bătrînul sat devine oraș tînăr.
22 — Orașul de ieri.
23 — „Priveam Ceahlăul la apus . . . “
24 — Cîmpul de luptă al zilelor noastre.
25 — Floare sădită în România.
26 — Munții, grînele, apele vorbesc.
27 — Privind cu mîndrie-napoi!
28 — Noi am cucerit veșnicia.
29 — O țară, un gînd, un om.

PE TEME MORALE

1 — Durerea unui reproș.
2 — Fă ceea ce spui — promite ceea ce poți.
3 — Examen de conștiință.
4 — Oamenii răspund pentru oameni.
5 — Idealul nostru: progres tehnic și progres moral.
6 — Îndatorire cetățenească.
7 — „Cazul D“ a fost rezolvat.
8 — Cine e de vină?
9 — Forța colectivului.
10 — Urcușuri și coborîșuri.
11 — Bucuria unui triumf.
12 — Zile de neliniște.
13 — Fii optimist!
14 — Fără aplauze.
15 — Respectul cuvîntului dat.
16 — Schimbări nu tocmai . . . miraculoase!
17 — Răspunderea.
18 — O prietenie adevărată.
19 — Datoria de onoare.
20 — A voi înseamnă a putea.
21 — Prestigiul școlarului.
22 — Omul — cea mai de seamă bogăție a lumii.
23 — Frumusețea ascunsă.
24 — Eu . . . și ceilalți
25 — Rețetă pentru victorie.

26 — Primăvara la 14 ani!
27 — Să fii om!
28 — Am sau nu prieteni?
29 — Drumuri . . .

DESPRE MUNCĂ

1 — Atelierul fanteziei.
2 — „Minitehnicus“ în acțiune.
3 — Munca — criteriu de apreciere a omului.
4 — Cu aparatul de foto-reporter pe întinsul patriei.
5 — Acțiunea „2015“.
6 — „Pro“ sau „contra“ stilului de muncă al detașamentului.
7 — Pionierii și aurul verde.
8 — Pasiunea cunoașterii.
9 — Descoperiri în marea carte a naturii.
10 — A nu face nimic nu e odihnă.
11 — Creează-ți singur un ideal.
12 — Portretul unui om de acțiune.
13 — Iubește munca și vei fi fericit.
14 — Bucuria efortului colectiv.
15 — Răspunderea față de muncă este indivizibilă.
16 — Risipitorii . . . timpului.
17 — O frumoasă inițiativă.
18 — Spiritul ordinii și disciplinei muncitorești.
19 — Absențe nemotivate.
20 — Acțiuni de muncă patriotică.
21 — Muzica daltei.
22 — Cu viteza luminii . . .
23 — Omagiu.

ȘTIINȚĂ — TEHNICĂ — FANTEZIE

1 — Reportaj de pe Venus.
2 — Un spectaculos salt spre mîine.
3 — Transporturile interplanetare în mileniul al III-lea.
4 — Uriașa putere de creație a minții omenești.
5 — Enigmele mării.

6 — Calculatorul electronic — o invenție necesară.
7 — Explorarea Universului.
8 — Sentimentul infinitului.
9 — Picătura de ploaie.
10 — Mașina de citit gîndurile.
11 — Ceasul vorbitor.
12 — Mașina de călătorit în Timp.
13 — Cronică marțiană.
14 — Naveta spațială.
15 — Videotelefonul viitorului.
16 — Locomotiva telecomandată.
17 — „Omul invizibil" al mileniului al III-lea.
18 — Dialog interplanetar.
19 — Vizită într-un vulcan.
20 — Aeroportul subteran.
21 — Arhivele pămîntului.
22 — Eu, în Olimp!
23 — La revedere, Făt-Frumos!
24 — Acolo (în mare) o lume vorbește.
25 — Patinele fermecate.
26 — Pierdut în vidul albastru.
27 — Viziune asupra automobilului în viitor.
28 — O călătorie cu atlasul în buzunar.

ANEXE

ÎNTRE CER ȘI APE

Puiul rămase singur. După puțin timp auzi un zgomot: „Ce-o mai fi și asta?" și se lipi repede de pămînt.

Deodată apăru un copil.

Puiul își zise:

„Uite semenul vînătorului; să mă feresc de el" și se ascunse și mai bine. Copilul îl văzu îndată, îl luă și-l mîngîie. Se uită la aripioara fragilă, ruptă și își dete seama că e în pericol. Se gîndi:

„Ce-ar fi dacă aș lua puiul și l-aș îngriji? Poate că familia lui n-o fi plecat." Și într-adevăr așa era. Mama nu-l părăsise. Băiatul îl luă cu grijă și-l duse acasă:

Acolo-l îngriji, îi dete de mîncare și apă.

„Ce noroc a dat peste mine", gîndi puiul.

Peste cîteva zile se însănătoși deplin. Spuse băiatului „la revedere" și plecă să-și caute mama.

Aceasta nu era prea departe. În curînd o găsi.

Avea inima sfîșiată de durere. Cînd îl văzu teafăr, nu-i veni a crede că-i el.

— Tu ești? dragul meu, era să mor gîndindu-mă la tine. Bine că trăiești!

— Mamă dragă, ce fericit sînt că n-ați plecat fără mine!

— Acum, dragii mei copii, să ne pregătim de drum, se adresă ea puilor.

— Bine, mamă, răspunseră puii și își reluară lecțiile de zbor, dar acum în condiții mai grele: pe vînt, ploaie, întuneric și furtună.

Își controlară penele să vadă dacă nu sînt rupte și destul de curate.

În sfîrșit mama îi așeză în rînd. Numără: unu, doi, trei sfrr! au zburat! . . .

De sus își salutau țara:

— La revedere, patrie dragă!

— Noi plecăm, dar la primăvară vom reveni!

— La revedere, încă o dată!

Și s-au pierdut în zare...

În curînd au ajuns deasupra Bucureștiului, au admirat blocurile, casele, parcurile, mașinile, șoselele numeroase și oamenii harnici.

A doua zi, au făcut escală pe puntea unui vas românesc.

Ce s-au mai bucurat bietele păsări găsind o navă din patrie. La fel și marinarii. De bucurie, oamenii le-au lăsat să intre prin camere, le-au dat de mîncare, apă, le-au lăsat să se odihnească.

Văzînd ce bine-i pe vapor, n-au mai vrut să-l părăsească.

Spre norocul lor, acesta mergea tot spre Turcia, care era și țelul lor. Dar, zburînd prin camere, puiul cel mare s-a lovit într-un cui la o aripă. De aceea familia a părăsit nava și s-a oprit cîteva săptămîni în orașul Ankara. Aici au găsit un turn părăsit unde prepelița a așezat puiul rănit.

În fiecare zi plecau după mîncare. După ce îl hrăneau, plecau să viziteze orașul. Puiul cel mare se uita cu ochi plînși după mama și frații lui. În sfîrșit, se făcu bine și începură din nou să zboare către Africa cea călduroasă. Trecură peste Mediterană și ajunseră la Cairo, capitala Egiptului.

Se opriră să se odihnească. Dar puiul cel mare zise mamei:

— Eu mă duc să mă plimb. Și plecă.

Merse pînă la periferia capitalei. Acolo întîlni un vultur.

Puiul își zise: „Ce-ar fi dacă aș omorî vulturul?"

Și își răspunse tot el: „O să devin celebru, pe străzi se vor pune afișe. Un mare eveniment: Ediție specială! Ediție specială! Cel mai mare pui al prepeliței a răpus vulturul!".

În timpul acesta vulturul se apropia. După puțin timp puiul îl văzu. Se așeză voinicește pe picioare și își ridică semeț capul.

Vulturul îl privi batjocoritor.

„Ha, ha, ha, cine se bate cu mine!"

„Măi, așchiuță, măi, te fac praf în doi timpi și trei mișcări"! și vulturul bufni în rîs.

— Tu, pe mine? zise puiul, ți-ai pierdut mințile!

— Hai să ne batem!

— Hai! Și vulturul ateriză. Cînd îl văzu așa mare, puiul încremeni o clipă, dar se dezmetici repede și o luă la fugă... Vulturul după el. Crosul acesta nu s-a terminat însă tragic. Puiul a ajuns în oraș și s-a ascuns, astfel că vulturul l-a pierdut din vedere. Mama l-a dojenit: Ți-am spus eu să mă asculți, că altfel o pățești?

— Iartă-mă, mamă, iartă-mă! și plecă rușinat. După două zile de odihnă au pornit din nou la drum. Trebuiau să traverseze Etiopia ca să ajungă în Africa Centrală. Mergeau repede. Casele, blocurile păreau ca niște cuiburi, pomii ca niște rămurele. Oamenii, din cauza înălțimii, nu se vedeau. De aceea, locul părea pustiu, tăcut ca o piatră. Puiul cel mare rămase în urmă. Așa că, atunci cînd prepelița n-a fost atentă, hață! un erete era cît pe-aci să-l prindă. Norocul a fost mare, iar puiul a rămas fără coadă.

În sfîrșit și-au atins țelul.

Africa Centrală. Și aici se găseau vînători. Într-o zi, puiul cel mare s-a dus după hrană. Mama l-a avertizat:

— Du-te după mîncare, dar să nu intri prin curțile oamenilor.

— Bine, mamă, răspunse puiul, și plecă.

Umblă prin tot satul, dar nu găsi nimic.

— Ia să intru și într-o curte, că n-o fi foc!

Ciuguli ceva de pe la găini, de pe la porumbei și pe urmă se așeză pe acoperișul casei, să se odihnească...

De departe prepelița auzi o detunătură. Un fior îi trecu prin inimă. Alergă în acea direcție. Cu aripile întinse, cu capul aplecat într-o parte, puișorul se rostogolise de pe acoperiș la rădăcina unui palmier.

— Bietul meu pui! și izbucni în plîns.

(Elevul M.G. clasa a V-a)

Studierea atentă a schiței *Puiul* și sugestiile primite prin planul anterior amintit au fost — după cum s-a putut vedea — bine valorificate. Se observă totodată contribuția personală: povestirea *Între cer și ape* se desfășoară gradat, păsările au devenit personaje care vorbesc, gîndesc, săvîrșesc anumite fapte. Dialogul sprinten caracterizează personajele, dînd compoziției farmec.

Morala este aceeași ca și în schița *Puiul* de Ioan Al. Brătescu-Voinești: neascultarea poate aduce copiilor mari necazuri sau chiar nenorociri.

PLEACĂ COCORII

Pleacă cocorii
Spre marea albastră,
Larga fereastră
Spre Sud.

Pleacă cocorii
În șiruri schimbate,
Mereu răsturnate,
Spre Sud.

Pleacă cocorii
Cu aripi întinse
Și penele ninse
Spre Sud.

Pleacă cocorii
Spre țara cea caldă
Și marea ce-o scaldă
Spre Sud.

Pleacă cocorii
Cu gîndul acasă,
La cuibul ce-l lasă,
Spre Sud.

(Elevul Ș.T. clasa a VI-a)

Dacă în lucrarea *Între cer și ape* elevul din clasa a V-a creează o narațiune și urmărește indicațiile date la această temă, în poezia *Pleacă cocorii* nu mai găsim decît sentimente nostalgice (de regret pentru plecarea păsărilor), exprimate în versuri.

DECORAȚIA

În mijlocul pădurii, se înălțau cîțiva stejari falnici. Își purtau cu mîndrie crengile lungi, frunzele verzi și tremurătoare sub adierile calde. Acești copaci străjuiau o poieniță smălțată cu flori. Mai la o parte se găsea un arbore bătrîn, purtîndu-și însemnele timpului în cele trei scorburi ce le avea. Una dintre ele servea ca „apartament" pentru o familie de veverițe, onorabila familie Ghindoi. A doua era o cămară plină cu alune, nuci și frunze, iar a treia era bucătăria. Din prima cameră a apartamentului ieși, căscînd și cu ochii pe jumătate închiși, în acea splendidă dimineață de vară, o veveriță.

Era stimabilul Ghindoi, care se întinse de-i trosniră toate oscioarele și apoi strigă:

— Codița, soțioara mea dragă! Scoală-te!

— Imediat! răspunse nevastă-sa și se sculă din patul său miniatural. Se îmbrăcă cu o rochie albă și își puse șorț curat. Apoi își chemă copiii:

— Alunel! Roșcița! Sculați-vă!

— Da, mamă! sosi îndată răspunsul și cei doi copii apărură în pragul ușii.

Codița pregăti micul dejun și-l servi. Ghindoi sorbi tacticos o ceașcă de cafea de ghindă, iar draga lui soție și odraslele sale mîncară alune. Apoi, Ghindoi o trimise pe Roșcița să-i aducă ziarele de dimineață:

— Du-te și adu-mi de la vecina noastră, cumătra coțofană, ziarul „Sportul pădurii", o rugă el.

— Da, tată! și fata coborî repede la etajul inferior al copacului. Acolo, își urmă vorba:

— Negrina, te roagă tata să-i dai ziarul „Sportul".

Negrina, o coțofană mîndră și țîfnoasă, era vînzătoare de ziare.

— Bine, spuse ea cu o voce cîrîitoare. Poftim. Plata te rog! zise mai departe și cînd primi oul de cuc își linse pofticioasă ciocul.

Roșcița urcă sprintenă la tatăl său și-i dădu ziarul.

Ghindoi trase preocupat un fum din pipă și se adînci în lectura ziarului.

Roșcița se uită la ceas și văzînd că este ora șapte, se îmbrăcă cu o rochie galbenă și-l trase pe frățiorul ei de mînă, zbughind-o amîndoi pe ușă. Alunel, școlar în clasa I, îmbrăcat cu pantaloni scurți și bluză cu picățele, plecă spre școală, iar soră-sa spre facultate. Ea studia silvicultura.

Codiță era coafeză. Ea își puse halatul și își prinse cu o fundă coada. Coborî apoi în salonul de coafură, ce-i aparținea.

Deodată, se sună alarma. Agerina, bufnița, era paznicul de noapte. Tocmai își terminase ultimul rond, cînd văzu un incendiu într-un colț al pădurii. Dădu de știre locuitorilor.

Ghindoi sări în sus ca ars, își puse casca pe cap, se îmbrăcă cu un costum albastru și coborî. Era pompier.

Codița îl rugă:

— Nu pleca, dragul meu. Dacă ți se întîmplă ceva? spuse ea cu voce tremurătoare de teamă.

— Lasă-mă! se sbîrli soțul.

Și plecă spre incendiu.

Codița își șterse o lacrimă, ce i se strecură, fără voie, sub gene și clipi tristă.

Între timp, Ghindoi, împreună cu ceilalți pompieri, reușise să stingă focul. Luptase cu eroism contra flăcărilor, de aceea fu decorat cu ordinul „Stejarul alb".

Ce bucurie pe familia Ghindoi!

Alunel și Roșcița începură să joace bătuta în salonul de coafură al mamei lor. Codița își aranjă cu grijă coada, puse cu migală părul pe bigudiuri și pregăti o masă festivă.

Pe la ora cinci, începu petrecerea în cinstea decorației primite.

Musafirii, ridicînd paharele pline cu renumitul suc de zmeură (de la depozitul de băuturi din Strada Copacilor, colț cu Bulevardul Fagului), rostiră un toast:

— Pentru prosperitatea și sănătatea familiei Ghindoi! În onoarea lui Ghindoi!

Și băură.

Seara, cînd distinșii musafiri plecară, familia Ghindoi se culcă. Ghindoi visă să ajungă șeful pompierilor din pădure și la acest vis zîmbi prin somn; Codița își visă rochia portocalie pentru „balul pădurii", iar copiii visară că jucau ping-pong.

(Eleva E.M. clasa a V-a)

Sprijinindu-se pe îndrumările date la tema *O familie*, E. M. reușește să personifice convingător vietățile pădurii.

Privită cu simpatie, viața familiei Ghindoi pare adevărată: Codița „își șterge o lacrimă", are voce „tremurătoare de teamă", Ghindoi „sare în sus ca ars", „luptă cu eroism împotriva flăcărilor", dorește să devină pompier șef; copiii merg la școală, joacă ping-pong, se veselesc. Este o feerie miniaturală în care se împletește experiența zilnică cu fantezia cultivată de basme. Dialogul este viu, spontan, fraza cursivă.

NICĂ ȘI EU

În cameră era o căldură înăbușitoare. Am deschis fereastra. Pe dată, cu părul răvășit și gîfîind de oboseală, năvăli înlăuntru o... Idee. Se propti țeapănă în fața mea și îmi zise: „Ce-ar fi... dacă ai face o vizită în trecut? Să zicem... prin anul 1888".

M-am opus cu înverșunare. Mărturisesc cinstit: mi-era frică de roboți. Dar Ideea nu-mi da pace. În cele din urmă, m-a convins. Și pentru a-mi spori curajul, mi-a dat o pilulă. Am înghițit-o și, devenind imediat invizibilă, am încălecat pe Idee și am pornit-o spre trecut. Grijulie, am luat cu mine cartea *Amintiri din copilărie*, să-mi țină de urît.

În cîteva secunde am ajuns. Dar totul în fața mea se prezenta foarte nou, neașteptat. Deodată, Ideea se pocni cu palma peste frunte și exclamă cu glas jalnic:

— Am uitat! Vai de mine, ce uitucă sînt! Am plecat fără să iau instalația de care vom avea atîta nevoie!

Și Ideea, umilită de această întîmplare, dispăru. Am rămas singură. Ce să fac pînă se întoarce?

În timp ce-mi puneam această întrebare, o rafală puternică de vînt deschise cartea lui Creangă la *Pupăza din tei*. Și atunci se petrecu minunea: vestitul Humulești ieși dintre filele cărții și se așeză pe o colină, unde a început să se mărească. În cîteva secunde, așezarea și gospodarii au ajuns la mărimea reală. Știind că sînt invizibilă, am început să mă plimb pe ulițele satului.

Cît pe-aci să mă ciocnesc cu Nică, cel care mergea cu mîncare la lingurarii din Valea-Seacă. L-am urmărit. Mergînd în pas voios, Nică ajunse la un tei bătrîn și umbros. Apoi, numai ce-l văd că se urcă în tei, bagă mîna printre ramurile noduroase ale copacului și scoate de acolo o biată pupăză. Băietul nostru însă nu mai văzuse niciodată o astfel de pasăre, așa că se sperie de creasta ei cea rotată. Pupăza, înspăimîntată, se mistui prin cotloanele scorburii. Nică, negăsind-o, pune o lespede în locul unde se ascunsese și pleacă la Valea-Seacă. Atunci, după ce m-am suit în copac, am ridicat lespedea și pupăza își luă zborul rotindu-se de cîteva ori deasupra teiului. Între timp am acoperit locul de unde ieșise. Pasărea descoperi însă o altă scorbură mai sus. Intră în ea. În clipa aceea, a apărut lîngă mine Ideea. Îmi zise:

— Ce-ar fi să-i faci o farsă lui Nică? Am tocmai ce-ți trebuie.

După ce mă lămuri, Ideea dispăru. Am pus în cuib o pupăză aidoma celei adevărate. Era însă o jucărie mecanizată făurită cu multă măiestrie.

Am luat cutiuța cu butoanele de teleghidaj, și am așteptat în apropiere desfășurarea evenimentelor.

Nică a venit încrezător și a luat pupăza. I-a netezit penele s-o liniștească, căci îi auzea inimioara bătînd, și îi zise: „Taci leliță, că te-am căptușit eu".

Cîteva zile, obișnuitul „Pu-pu-pu“ nu s-a mai auzit, deoarece adevărata pasăre revenind în cuibul ei a fost prea speriată ca să mai cînte. După două zile, Nică umbla prin tîrg cu pupăza pe care o luase din cuib crezînd-o adevărată.

Îl urmăream. Tocmai cînd zicea:

— Cît crezi și dumneata că face, am apăsat pe buton și pasărea se desfăcu în două. Uimit, Nică văzu mecanismul din pieptul ei, iar motorașul dădu la iveală un bilet: „Salutare de la copiii din lumea-ntreagă“.

Întors acasă, Nică auzi un „pu-pu-pup“ răsunător. În acest timp, eu și Ideea ne strîngeam mîinile și rîdeam de farsa jucată. Apoi, încălecînd pe prietena mea, ingenioasa Idee, am sosit în vremurile voastre.

Devenind din nou vizibilă, am așternut pe hîrtie minunatele întîmplări prin care a trecut Nică a lui Ștefan a Petrii atunci cînd împotriva lui au fost folosite instalații din anul 1978.

(Eleva M.L. clasa a VI-a)

Aici sugestiile au fost preluate cu totul original. Întoarcerea în trecut nu se putea face decît pe calea fanteziei și aceasta se realizează convingător. Autoarea descrie și aspecte ale vieții reale, reușind să ne poarte prin părțile Humuleștilor, la care adaugă elemente tehnice moderne necesare dejucării intenției lui Nică.

FAPTĂ PIONIEREASCĂ

Merg pe drum și zăpada îmi scîrție sub talpa grea a bocancului. Nu știu de ce sînt trist. Pe lîngă mine trec oameni grăbiți, în grupuri mici și înfundați cu totul în șube. Mai am puțin și trebuie să ies din sat. Poate că de aceea nu mă simt prea bine. Totdeauna m-a întristat bucata asta de drum. Iată și ultima casă. Unu, doi, trei, patru... nouă pași și am ieșit „m-am depărtat de lume“, cum îmi place să spun.

Drept, neobișnuit de drept, linia ferată străbate cîmpia. Traversele negre, ce se ivesc din loc în loc prin zăpadă, barează calea curgătoare a șinelor ce sclipesc ascuțit printre fulgii mișcați de vîntul înfiripat, odată cu înserarea. Alături, poteca șerpuitoare. Merg

și mă gîndesc la drumul ăsta lung. Cum să-l scurtez? Să fug. Fug și cad. M-am împiedicat sau ceva mă sperie? Privirea mi-este atrasă de-a lungul liniei. Să fie oare o părere? Nu! Nu trebuie să-mi fie frică de nimic. Dacă e un om? Trebuie să văd! Pornesc. De data asta de-a lungul liniei. Am ajuns. Iată o mînecă. Oare ce se ascunde aici? Totuși n-am curajul să strig. Strîng dinții, închid ochii și dau la o parte zăpada. O față! Îl dezgrop tot. A înghețat. Ridic mîna dreaptă. Extraordinar! Merge. Nu se poate! Doar e înghețat! Încerc cu stînga. Nici un milimetru. Am înțeles: dreapta e ruptă. Picioarele — stîngul. Caut să-l urnesc din loc. Nu merge. Dintr-o dată văd negru înaintea ochilor. Cadranul fosforescent al ceasului nu mă înșeală. Mai sînt trei minute pînă cînd, din gară... trenul de Constanța...

— Omule, scoală, spune ceva!

Îi prind umerii, îl smucesc. Nu pot. Lacrimile curg șiroaie. Mă ustură obrajii. Mi-e rușine de mine, plîng. Îmi frîng mîinile. Pe obraji am țurțuri. Bag bocancul sub trupul înghețat, împing în sus. Scîrțiie... Am reușit. Mai am un minut. Numai unul. Pun urechea pe șina care arde și ustură. Parcă se aude ceva. Sar în picioare, mă proptesc de cealaltă șină și împing, împing cu toată ființa.

Treizeci de secunde. Văd foarte bine trenul. Plesnesc de încordare. Număr în gînd: unsprezece, zece... l-am rostogolit. Piciorul drept i-a rămas pe șină. Îl arunc dintr-o fulgerare dincolo. Văd figura mecanicului înnebunit de groază. Oare cînd m-am aruncat și eu pe șină? Încă mă rostogolesc. Parcă am simțit atingerea cu fierăria grea a locomotivei. Scrîșnind groaznic din toate încheieturile, trenul se oprește după cîteva sute de metri.

Îmi înfund fața pe pieptul aproape descoperit al omului și plîng. Încerc să-i ascult inima. Trăiește!

Trenul s-a urnit din loc greoi. Am rămas singur, acolo, în imensitatea albă. Și cerul s-a luminat acoperindu-și înaltul cu stele. Mi-era cald. Înăuntrul meu clocotea parcă fierberea a mii de suflete.

*

Sar gardul. Nu am de ales. Intrarea spitalului e bine păzită; portarul inflexibil. Încet. Pătrund pe coridoare. „Reanimarea“... Deschid încet ușa și... în patul acela zace el, omul meu. Caut să-l observ și să rămîn neobservat. Dar, dintr-o dată mă zărește și privirea sa mă pătrunde.

— Băiete, nu cumva tu...
— Da.

Îi urmăresc chipul. Privirea lui mă cuprinde larg. Nu-l întreb nimic. Vedeam șinile lungi, nesfîrșite, trupul înghețat, fără suflare...

Lacrimile șterg imaginile și mîna întinsă cu strîngerea ei caldă mă face să simt viața ce frămîntă în pieptul unui om. Pieptul omului meu...

(Elevul B.F. clasa a VII-a)

Compoziția *Faptă pionierească* a fost realizată după indicațiile date la tema cu același titlu. Prezentată mai întîi în cercul literar al școlii, lucrarea a fost inclusă mai tîrziu în placheta de versuri și proză *Aripi de vis*, publicație a Organizației pionierilor din Capitală. Este util să se compare sugestiile date cu povestirea realizată, în care se poate constata sensibilitate, forță de a sugera prin imagini, de a înfățișa situații inedite, fapte la care autorul lucrării nu a participat în mod real, verosimilul dialogului.

PALATUL SUBTERAN

O orgă strălucitoare, din care vîntul cîntă o melodie... Muzica se lasă în valuri străvezii peste suflete, copleșindu-le. Părea că fluierul vîntului se rostogolise dur, din vîrful unei stînci, ca apoi să se topească într-un rîu stins de note. Nu știu de ce, dar mi se pare c-am mai auzit această melodie, într-una din baladele bătrînești, într-o doină veche, din timpul dacilor. Și atunci, prin față, îmi trecu imaginea unui castel; castel subpămîntean, făurit din stîncă, din tărie de piatră și demnitate.

Interiorul este o creație sumbră a naturii, clădită acolo de mult, de secole. Poarta cetății, imensă, parcă o deschid doar veacurile, oamenii lumină, cititori ai tainelor nepătrunse încă.

Pe peretele din dreapta văd una dintre operele timpului: par oameni! Țărani cu plete lungi, cu cămăși albe și aspre, cu ițari și cu brîie din flori și ape, îngemănate. Ochii le ard, iar fruntea este zbîrcită de undele numeroase care o străbat. Dar pe fețele acestor oameni se citește curajul; curajul de a fi stat în calea unei soarte potrivnice.

Mai departe, într-un colț întunecat, stă o piatră cioplită de ape, cu chip de bărbat.

Întunericul îi acoperă obrazul cu pete de umbră neagră. Dar în ciuda umbrei, pe figura-i calmă, mîndră chiar, se deslușește conturul tăriei, vitejiei și demnității. Părea Decebal. Dar nu avea coroană.

Pe fruntea lui stătea însă scris destinul unei sorți pe care o otravă izbăvitoare nu l-a doborît, ci l-a înălțat, înfruntînd anii. Mai departe, un grup de stalagmite alcătuiesc o horă. O horă a sufletelor, căci fiecare față reprezintă un cîntec al sentimentelor omenești. Prima speranță, căci speranțele sînt păsări albe, zburînd spre infinit; sînt inimile ce aleargă una către celelalte, înfruntînd vuietul cascadelor și înălțimilor. SPERANȚELE NICIODATĂ NU PIER. Am văzut apoi Tristețea.

Cu ochii adînciți în zare, părea că vrea să deslușească ceva acolo, cea de-a doua față. Părea că, din nesfîrșitul ecou al pămîntului, aștepta cineva; aștepta acolo o mamă, sperînd să-și regăsească copiii pierduți, aștepta acolo inima frîntă a unei surori ca fratele drag să revină din bătălie, așteptau buzele unei tinere zîmbetul iubitului, deslușeam, în sfîrșit, tristețea femeilor dace, îngrijind rănile arse de sînge ale răniților. Urma apoi disperarea: disperarea osînditului la moarte ce urcă spre eșafod, disperarea naufragiatului pierdut în necuprinsul mării. Ultima față reprezenta bucuria. Se citeau pe cea de-a patra statuie zîmbetul verii strîns în păru-i plin de flori și albastrul cerului adunat în razele anilor. Erau întruchipările lumii acolo și, dintr-o dată, am văzut tristețe, speranță, bucurie și disperare: tristețea mîndră a dacilor, disperarea ostașilor ce cădeau, umăr lîngă umăr, pe cîmpurile de la Rovine și Podu-Înalt, speranța comuniștilor în zile mai bune și bucuria, bucuria patriei, după Eliberare, răzbătînd și ramificîndu-se în decenii, mereu mai departe, prin veacuri.

(Eleva B.A. clasa a VII-a)

Palatul subteran este un răspuns la tema *O descoperire în peșteră*. E limpede cît de mult s-a depărtat de toate indicațiile, cît de originală e tratarea subiectului.

Eleva își *descoperă* sentimentele patriotice încercînd o evocare a străbunilor noștri, a simțămintelor lor profunde, a războaielor crunte. Vitejia dacilor capătă ceva din trăinicia și neclintirea pietrei în fața catastrofelor naturale; amintirea lor într-un asemenea cadru este emoționantă, deși au trecut veacuri, se împlinesc milenii.

JURNALUL CĂPITANULUI DE PE „DOBROGEA"

1 Mai

După ce cargoul a fost botezat „Dobrogea", după ce s-a spart de carcasa-i de fier o sticlă de șampanie, echipajul nostru, în exclusivitate feminin, a urcat pe navă și fiecare s-a instalat la postul său. De pe puntea de comandă am zărit cheiurile Constanței depărtîndu-se și micșorîndu-se, pînă cînd s-au pierdut în zare.

Visul mi s-a împlinit: sînt comandantul navei și al *primului echipaj feminin din lume*. Cargoul transportă autoturisme românești „Dacia 1300", care sînt expediate în diferite colțuri ale Terrei, unde sînt atît de apreciate.

Timp de 10 ore am navigat pe o mare liniștită și, după ce am traversat strîmtoarea Bosfor și am intrat în Marea Marmara, am pătruns în apele portului Istanbul, puțin după asfințitul soarelui.

Împreună cu cîteva fete din echipaj, am colindat străvechiul oraș de pe țărmul european, am trecut prin cartierele sale Pera și Galata, vizitînd magnificul vestigiu al artei bizantine, biserica „Sfînta Sofia", și apoi monumente din epoca Imperiului otoman, ca moscheea Suleimanie, cu cupolele și minaretele sale și palatul Tek-Kapu-Serai, cu minunatele sale grădini și chioșcuri.

Ne-am întors pe navă și, după organizarea obișnuitului serviciu de noapte, ne-am retras obosite în cabinele noastre confortabile. A fost o zi plină de emoții.

2 mai

Am plecat din Istanbul la răsăritul soarelui, navigînd în apele albastre ale Mării Marmara. Pe la ora 10 am intrat în strîmtoarea Dardanele, pe care am traversat-o în două ore și, printre insulițele mari și mici din Marea Egee, ne-am continuat călătoria. După 10 ore am pătruns în Marea Cretei și apoi „Dobrogea" și-a făcut apariția, aproape de miezul nopții, în apele calme ale bătrînei Mediterane. Continuăm să navigăm, la lumina reflectoarelor, cu viteză redusă.

3—5 mai

În aceste trei zile am traversat Mediterana. Marea a fost liniștită și am putut zări în depărtare coastele Siciliei și ale însoritei Africi. Ne-am oprit la o distanță de 40 de mile de orașul Ceuta.

Seara, cu ajutorul aparaturii de bord, am luat legătura cu familiile și soții noștri din patrie, care sînt în cea mai mare parte marinari. Tot în timpul serii am aniversat ziua de naștere a secundului navei, Anca Dobrescu, un marinar priceput și cea mai bună prietenă a mea. În colaborare cu ofițerul trei și bucătarul, am organizat o mică serbare la care a participat tot echipajul de 100 de femei și

la care o duzină de sticle cu șampanie românească au umplut paharele ridicate în cinstea secundului cu un „La mulți ani" pe buze. A fost minunat — după cum ne-a spus, mulțumindu-ne cu emoție, Anca.

6 mai

În timpul dimineții, am străbătut Strîmtoarea Gibraltar și, pe la ora 9, am ajuns în fața orașului Tanger sau Tanja, cum îi spun marocanii. Manevrele de intrare în port au durat pînă la amiază. Cu toate că eram obosite, eu, ofițerii, precum și o parte din echipaj, n-am putut rezista tentației de a vizita orașul. Așa că, după ce am încheiat la căpitănia portului formalitățile pentru șederea „Dobrogei", aici, am pornit-o de-a lungul bulevardelor mărginite de palmieri, admirînd costumația pe care o parte din locuitori o mai poartă încă, blocurile mici dar și monumentele — mărturii ale unei civilizații străvechi, îmbinîndu-se cu construcțiile moderne.

7 mai

Împreună cu secundul Anca, am purtat o discuție în timpul dimineții cu reprezentantul pentru România al Direcției comerciale din Tanger. Urma ca, în conformitate cu contractul dintre țara noastră și Maroc, să livrăm aici o parte din autoturismele noastre „Dacia 1300" și să primim o încărcătură de citrice și conserve de pește. Tot echipajul a fost mobilizat pentru descărcare și, la venirea serii, autoturismele se găseau la adăpost datorită muncii exemplare a marinarilor femei de pe navă.

Însuși comandantul portului ne-a felicitat și ne-a mărturisit că nu credea că putem face descărcarea atît de repede și bine. M-am simțit mîndră că țara noastră are un asemenea echipaj.

8 mai

Astăzi marinarii cargoului „Dobrogea" au lucrat neobosiți la încărcarea conservelor și citricelor. Am luat legătura cu patria și am transmis că prima parte a misiunii noastre comerciale a fost îndeplinită.

9 mai

Am părăsit portul Tanger dimineața și am început, cu sufletele pline de emoții, traversarea Atlanticului. Am ținut o ședință cu ofițerii pe dunetă și, după discuții furtunoase, am hotărît să ocolim Marea Sargaselor, pentru a ajunge în Cuba, la Havana.

10 mai

Vremea se înrăutățește continuu. Atlanticul ne-a întîmpinat neprimitor. Valuri mari fac tangajul și ruliul să fie puternice. Opt

marinari s-au îmbolnăvit de rău de mare și Anca, care ca orice secund este și infirmier, are multă treabă. Înaintăm cu viteză puțin redusă.

11 mai

Continuăm traversarea Atlanticului tot mai anevoios. Buletinul meteorologic prevestește o furtună puternică și avertizează că la aproximativ 1800 de mile de coasta americană s-ar putea produce cutremure violente.

12 mai

A început furtuna. Vasul își croiește cu greu drum printre valurile foarte mari. O ceață groasă s-a lăsat deasupra oceanului și vizibilitatea e extrem de mică. Reflectoarele luminează în jur pe o rază insuficientă.

13 mai

În timpul nopții s-a produs un cutremur la mai puțin de 200 mile de noi. Washingtonul anunță că epicentrul se mută spre est. Ofițerii au hotărît să deviem mai spre nord-vest.

Pe la amiază ni s-a părut că zărim prin ceață luminile roșii ale unei nave de mare tonaj. Furtuna devine foarte puternică și vizibilitatea scade odată cu coborîrea cetii. Anca a descoperit că busola navei s-a dereglat, așa că nu putem ști exact unde ne găsim.

14 mai

Noaptea nava a suferit un șoc — cred că din cauza cutremurelor din apropiere — și după puțin timp motoarele au încetat să mai funcționeze. Cînd s-a luminat de ziuă, am observat cu spaimă că apa oceanului a devenit închisă la culoare.

— Marea Sargaselor! a exclamat secundul și atunci ne-am lămurit că sîntem în zona pe care doream s-o ocolim, zonă cu acumulări mari de alge. Am coborît în sala mașinilor și de la mecanici am aflat că elicea s-a oprit, probabil împiedicată de ceva. Bineînțeles că erau alge. Eu și Anca Dobrescu ne-am pus costumele de scafandru de la bord și am sărit în apă înotînd printre alge pînă la elicea pe care am reușit cu greu s-o eliberăm din strînsoarea ierburilor marine. În aceeași clipă elicea a început să se învîrtească și de n-ar fi fost secundul care m-a tras la timp printre periculoasele palete, poate că jurnalul meu s-ar fi încheiat la ziua precedentă. Îi sînt recunoscătoare Ancăi pentru gestul ei salvator.

15 mai

Elicea a funcționat bine și am ieșit fără avarii din Marea Sargaselor. Furtuna e tot atît de puternică. În timpul zilei am văzut din

nou luminile roșii ale unei nave care, am toate motivele s-o cred, nu a observat semnalizatoarele noastre de pe catarge prin ceața densă. Spre seară, un al treilea cutremur s-a făcut simțit, foarte aproape și extrem de violent. La cîteva secunde după șocul îndurat de „Dobrogea" în urma seismului, am simțit nava cutremurîndu-se și am văzut un corp uriaș, negru, clătinîndu-se alături de cargoul nostru. Lîngă mine au sosit în fugă doi ofițeri care, gîfîind, m-au anunțat de dezastrul produs:

— Ne-am ciocnit de o navă, posibil un petrolier de mare tonaj. O spărtură s-a produs în carcasă și apa a pătruns în bucătării. N-a murit nimeni, dar două fete sînt rănite și proviziile sînt sub apă.

Pe puntea navei cu care ne ciocnisem, marinarii alergau spre scările ce coboară în hală. L-am zărit pe căpitan și după ce am dat dispoziții pentru astuparea spărturii, i-am strigat în engleză:

— Depărtați nava de a noastră!

— Avem o spărtură a rezervorului de petrol, mi-a răspuns.

Am înțeles că petrolierul nu se putea mișca. Coborînd în sala mașinilor, unde mecanicii așteptau dispoziții, am ordonat să se pună motoarele în mișcare. Ne-am îndepărtat de nava străină și Anca a venit, udă pînă la piele, să-mi spună că au pus o placă de fier la spărtură și că „Dobrogea" mai poate naviga înclinată. Am scos toate conservele de la bucătăriile inundate și le-am depozitat într-o cabină.

16—17 mai

În aceste două zile am înaintat cu viteză redusă, nava fiind înclinată mult și navigînd anevoie. Echipajul s-a hrănit cu conservele în care pătrunsese destul de puțină apă.

18 mai

Vremea s-a refăcut. Timpul e frumos. Dimineața am zărit în depărtare coastele Cubei, dar ne-am continuat drumul și spre seară am intrat în portul Havana, după două ore de manevre greu de executat.

19—21 mai

„Dobrogea" a intrat în reparație. Aș dori să vizitez frumosul port la Havana, cum spun cubanezii, dar trebuie să supraveghez lucrările de reparații — Anca cu 15 marinari cumpără și transportă provizii pentru bucătărie, iar ofițerul trei cu restul echipajului descarcă al doilea lot de autoturisme cu ajutorul unei singure bigi.

22 mai

Reparația și aprovizionarea au luat sfîrșit. Întregul echipaj participă la încărcarea lăzilor cu țigări și cafea și a butoiașelor cu vestitul rom cubanez, depozitate pe rampe de încărcare.

23—24 mai

După munca atît de grea, echipajul a avut două zile de odihnă. Am reușit, în sfîrșit, să văd Havana, cu străzile sale largi, străjuite de palmieri, cu vegetația luxuriantă ce înconjoară zgîrie-norii, cu fabricile de la marginea orașului și magazinele cu tutun havanez, în care plutește acel miros specific atît de apreciat de fumători.

25 mai

Am părăsit capitala Cubei cu nava în perfectă stare, cu maximul de viteză, ocolind insulele însorite ale Antilelor. Cargoul și echipajul au ieșit cu bine din încercările Atlanticului și au pătruns în Marea Caraibilor.

26 mai

La amiază am sosit în Colon, de unde, după ce am îndeplinit formalitățile necesare, am intrat în Canalul Panama, pe care l-am străbătut în mai puțin de două ore. Spre seară am ancorat în golful Panama, la mică distanță de capitala țării.

27 mai

Am început traversarea Pacificului. Oceanul e liniștit, treabă multă n-avem pe navă, așa că ne închipuim ce se mai întîmplă în țară, ce fac cei de-acasă și nu ne putem potoli dorul de patrie decît luînd legătura cu România, cu ajutorul aparaturii speciale.

28 mai — 10 iunie

Pacificul nu și-a dezmințit numele. Am traversat un ocean liniștit, presărat cu puzderie de insulițe, populate cu popoare diferite, unele foarte civilizate, altele aproape sălbatice. Se zăresc în depărtare coastele înverzite ale Filipinelor.

11 iunie

Puțin după răsăritul soarelui am intrat în portul Zamboanga. Din nou formalitățile obișnuite și apoi a început descărcarea autoturismelor. Cînd luna și-a făcut apariția pe bolta albastră a cerului, ultima „Dacie" din lotul pentru Filipine era așezată pe rampa de descărcare.

12 iunie

Astăzi, pînă la ora 12, am depozitat într-un colț al calei o încărcătură mică de cacao. Am părăsit apoi Zamboanga cu căsuțele

ei înconjurate de vegetația ecuatorială atît de bogată și pe filipinezii scunzi și amabili. Ne îndreptăm spre Strîmtoarea Malacca.

13 iunie

Întreaga zi am străbătut Marea Chinei de Sud, printre coloniile de corali, ocolind Insula Kalimantan. Am avut bucuria de a întîlni un vas vietnamez, care în semn de prietenie, recunoscînd steagul ce flutura pe catarg, ne-a salutat coborînd și ridicînd pavilionul său. I-am răspuns făcînd aceleași manevre cu tricolorul nostru, fericite că stindardul României a fost recunoscut și salutat cu respect chiar și într-un colț atît de îndepărtat al Terrei.

14 iunie

Vasul vietnamez ne-a însoțit toată noaptea și pînă astăzi la amiază cînd a rămas în portul Singapore, iar „Dobrogea" noastră a intrat în Strîmtoarea Malacca, pe care o vom străbate în cea mai mare parte în timpul nopții, la lumina stelelor și reflectoarelor.

15—16 iunie

Am ieșit din Strîmtoarea Malacca și am străbătut apele calme ale Oceanului Indian, înaintînd cu toată viteza spre frumoasa Insulă a Fericirii, Ceylon, care este ultima noastră escală în scop comercial.

17 iunie

„Dobrogea" a intrat în portul capitalei Colombo. Din nou formalitățile de descărcare a ultimului lot de „Dacia 1300". Spre seară, în cală nu se mai găsea nici un autoturism și, plină de dorința de a cunoaște, am început să hoinăresc, alături de grupul de ofițeri și marinari care doreau să vadă orașul. Ne-au încîntat bulevardele cu trotuare mărginite de șiruri lungi de palmieri, rochiile lungi și strîmte ale femeilor, armonizînd cu întreaga atmosferă încărcată de farmec a pitorescului Colombo.

18 iunie

Astăzi am încărcat cala navei cu o cantitate mare de cauciuc pe care o vom duce în patrie. Tot azi am părăsit Insula Ceylon atît de frumos denumită de localnici. În timp ce plecam din Colombo, am auzit fanfara cîntînd cîntecele străvechi intonate la fiecare sărbătoare.

19—25 iunie

Părăsind Insula Ceylon am traversat Oceanul Indian și Marea Roșie, pătrunzînd în Marea Mediterană prin canalul Suez, de curînd redeschis, și am urmat apoi același drum ca la plecare, fără să mai facem însă nici o escală. În sfîrșit, navigînd pe apele dragii noastre Mări Negre, am zărit pămîntul românesc.

Am simțit parcă lîngă mine inimile pline de emoție ale secundului, ofițerilor și marinarilor femei și mi-am dat seama că-mi împărtășiseră dorul de patrie și că nimic nu le poate bucura mai mult decît revederea pămîntului natal.

(Eleva E.L.M. clasa a VIII-a)

ȘI...

Am privit ochii tăi
Și am înconjurat o lume.
Am privit palmele tale
Și am coborît în timp.
Am privit zîmbetul tău
Și am găsit fericirea.
Am privit ochii tăi
Și am înconjurat o lume.

(Eleva M.R. clasa a VIII-a)

Ocolul pămîntului sub pavilion românesc e o temă (ca și celelalte) cu posibilități diferite de tratare: ca o obișnuită povestire în proză, ori în forma unui jurnal sau a unei poezii.

În *Jurnalul căpitanului de pe „Dobrogea"*, eleva E.L.M. preia creator sugestiile primite: își fixează un traseu propriu, hotărăște scopul călătoriei, alcătuiește un prim echipaj marinăresc în întregime alcătuit din femei. Știe să creeze momente dramatice în care personajele își afirmă curajul, tăria de a înfrunta pericolele unei lungi călătorii, priceperea de a repara nava în urma avariilor.

Prin notații scurte, într-un stil sobru, ne sînt prezentate întîmplări zilnice de muncă sau descrise localitățile văzute (prin cîteva detalii caracteristice); sentimentul patriotic străbate lucrarea discret, dar convingător.

Aceeași temă a fost tratată cu totul altfel în poezia *Și...*, care se remarcă prin conciziune, maturitate și prin o vizibilă îndepărtare de la toate îndrumările și sugestiile date.

BĂTĂLIA DE LA CAȘEN

Pe deasupra spinărilor domoale, acoperite cu verdele odihnitor al pajiștilor cu miros de levănțică și sunătoare, vîntul aducea un prelung și ușor zăngănit de arme și o neliniște ce plutea undeva în văzduh. Nori plumburii se lăsaseră amenințător, asemenea scuturilor ce începuseră să se zărească de după deal. Un moment de încordare, o încordare mută, sîcîitoare, apoi... o comandă scurtă, urmată de răcnete și o cascadă care creștea, creștea tumultuos — tropotul cailor. Oștirile înaintau vijelios una spre cealaltă, privindu-se față în față. Fiecare se gîndea atunci la niște porți, porțile izbînzii, care trebuiau deschise.

La ciocnirea celor două armate, întreaga fire s-a umplut de larma asurzitoare care scrijelea văzduhul. Se auzeau și se vedeau cai nechezînd, spumegînd și tremurînd încordați; oameni lovind orbește, cu sete, în dreapta și în stînga; chiote tăind văzduhul de adînca disperare.

Argintii sclipeau pentru români paloșele lor; groaznic și ascuțit mai era tăișul pentru dușmani. Caii se smuceau din strînsoare nechezînd, bătînd cu copitele în pămîntul acoperit cu trupuri fără viață, călcate în picioare.

Ștefan, în fruntea armatei sale, strîngea dușmanul într-un cerc de moarte. Spahiii se îngrozeau văzînd că numărul lor scade. Slobozeau strigăte și rugăciuni lui Alah, învîrtind iataganele în văzduh.

Deodată, un lăncer turc cu fața suptă, cu ochii îngropați în orbite, cu priviri tăioase de gîde, pe un cal negru care spumega, nechezînd și bătînd din copite, se apropie de Ștefan, îl privi cu ochi reci și fulgerători, înfipse lancea în pieptul calului, care se ridică în două picioare nechezînd jalnic și se prăbuși suflînd greu. Ștefan căzu, dar se ridică repede, căutînd să țină piept celor ce se năpustiseră asupra lui.

Eram încolțit de un ienicer fioros, dar, observînd căderea voievodului, am prins puteri uriașe și m-am năpustit vijelios prin mulțimea de lănci, săbii și oameni. Calul doborît se smucea, zvîrlea din copite. Mă gîndeam că numai eu îl puteam salva pe viteazul voievod, rămas fără cal. Ochii mi se împăienjeniseră; cu o viteză uluitoare, gîndurile mi se învălmășeau. Vedeam în fața mea imaginea unui tron însîngerat, capul lui Ștefan alături și țara zbătîndu-se în ghearele subjugării. La acest gînd înspăimîntător, m-am cutremurat și, fulgerînd cu privirea mulțimea din fața mea, dădui pinteni calului lovind în stînga și în dreapta, tăind o cărare sîngeroasă, pînă la locul unde Ștefan ținea piept dușmanului. Inima mi se zbătea în piept ca prinsă în ghearele robiei. Descălecai și-mi ajutai stăpînul să

încalece. Văzîndu-l iar pe cal, semeț și puternic ca Ceahlăul, dușmanii se năpustiră care-ncotro ca mistreții încolțiți de vînători. Din porunca domnului, o parte din armata română s-a ascuns după dealuri la marginea unei prăpăstii adînci. Turcii, hăituiți de români, s-au retras înfricoșați după dealuri, unde, cu strigăte de luptă i-au întîmpinat vitejii noștri. Speriați, buimăciți, spahiii căutau un loc de scăpare. Rugîndu-se lui Alah, unii se aruncau în prăpastia înfiorătoare, alții mureau de tăișul spadei sau de vîrful ascuțit al lăncii.

Prăpastia înfricoșătoare, groaznică se căsca nemiloasă. Stîncile golașe făceau să răsune răcnetele de moarte ale celor căzuți acolo.

Era o priveliște jalnică, desfăcîndu-se ca o rană adîncă în spinările line ale dealurilor. Spre seară, vuietul acela înfricoșător, răcnetele asurzitoare au încetat. Colbul și fumul înecăcios, ca de afumătură, se lăsă peste văi.

(Eleva O.M. clasa a VIII-a)

Eleva O.M. a realizat bine tabloul bătăliei, a marcat momentele subiectului acordînd o deosebită atenție desfășurării acțiunii și pregătirii punctului culminant.

Povestirea întîmplărilor la persoana I solicită interesul, se urmăresc cu încordare mișcările personajelor: fie figura lui Ștefan, fie cea a autorului sau a vreunui ienicer turc, luminat pentru o clipă în freamătul bătăliei.

Aglomerarea de verbe creează scene în mișcare, în care se înfruntă luptătorii cu izbînzi mereu schimbătoare, umplînd văzduhul de larma asurzitoare de război.

MIHAI VITEAZUL

...A luptat și a trăit pentru o țară. A luptat și a trăit pentru un popor. L-au întîmpinat porțile aurite ale Pragăi, i-au tăiat calea imensele biserici ale Cetății Eterne și, în sfîrșit, a călătorit prin fastuosul Constantinopol, dar inima lui a rămas întotdeauna aici, în Țara Românească; inima i-a bătut întotdeauna pentru Valachia.

Cînd brațul lui Mihai s-a arătat pentru țară, ea era a turcilor; Carpații își plecau frunțile la picioarele Înaltei Porți, grînele se aplecau la pămînt, doborîte de iataganele turcești, iar boierii sărutau papucii sultanului încununați de aurul trădării. La tunetul glasului său valach, Murat a încruntat sprîncenele, Mihai și-a scos sabia din teacă, iar capetele turcilor au căzut la pămînt. Dîrzenia, hotărîrea și îndrăzneala nesupunerii au mirat capetele încoronate ale Europei și, tot atunci, cerul patriei s-a întunecat de mulțimea spahiilor, pămîntul s-a înroșit de sîngele osmanlîilor. A fost o bătălie a împărățiilor: una puternică, „zguduind din pace adîncă ale lumii începuturi", alta mică, neînsemnată, călăuzită însă de un trăsnet; căci Mihai a fost un trăsnet al libertății. Viața sa a fost plină de zbucium și neliniște; a strecurat îndoieli în eternitatea semilunii; a uluit lumea cu geniul său militar. Mihai a fost uraganul care a zguduit palatele aurite ale sultanilor. A primit puterea, dar a refuzat supunerea. A primit sabia, dar a folosit-o împotriva celor care i-o dăduseră. Pentru că Mihai a fost un semizeu!

(Eleva A B. clasa a VIII-a)

Compoziția *Mihai Viteazul* a pornit de la indicațiile date pentru lucrarea *Insemnele puterii*. Nu regăsim aici decît momentul în care solia turcească oferă domnitorului sabia. Gestul este interpretat corect: primind sabia, Mihai Viteazul o întoarce împotriva celor ce au asuprit poporul nostru secole de-a rîndul.

Este o pagină de sinceră admirație față de un mare erou, reușind să sintetizeze într-un portret măreț trăsăturile dominante ale Voievodului.

CAMERA ALBASTRĂ

Se înserase. Sandru Nicolau își luă servieta de piele roșie și-și mai roti o dată prin încăpere privirea lui albastră. Totul era pus la punct. Geamul se deschisese și acum perdeaua sălta ușor, legănîndu-se în răcoarea vîntului. Închise încet ușa în urma lui. Observatorul se odihnea în liniște. Holurile întunecoase se răsuceau misterios spre scara în serpentine. Coborî, auzind scîrțîitul treptelor uscate, de lemn. Se înfioră. Deodată o umbră săgetă coridorul. Bărbatul se opri cuprins de teamă. Nu era în firea lui. Se liniști, spunîndu-și că fusese doar reflexul figurii lui în lumina ferestrelor. Dar nu era așa și știa prea bine. Trebuia să recunoască faptul că îi era teamă. Ce-ar spune Carola, fata lui, cînd ar afla că se speriase de-o

umbră topită straniu lîngă palier sau de scîrțiitul treptelor? Sigur c-ar rîde de un asemenea tată care se-nfricoșează din orice. Da, un lucru e clar. A muncit prea mult, mult prea mult pentru vîrsta lui. Obosise... Se desprinse din locul în care îl țintuise vedenia. Vîntul șuieră, și ecoul lui lugubru cuprinse holul. Bărbatul își grăbi coborîrea și ajunse jos aproape gîfîind. Se rezemă de peretele scării, așteptînd să-și recapete suflarea. Lumina slabă a încăperii îi diforma trupul, proiectîndu-l hidos peste parchet. Scoase o batistă mare, cu pătrățele și își șterse nădușeala. Mîinile îi tremurau, iar servieta tresărea ritmic. Încet, încercă să facă cîțiva pași. Se mai liniștise, dar FANTOMA PE CARE O VĂZUSE DIN CAPĂTUL SCĂRILOR TRAVERSA PREOCUPATĂ HOLUL, ȘI TRECU PRIN PERETE CU UN VRAF DE HÎRTII ÎN MÎNA... Se prăbuși moale într-un fotoliu, închizînd ochii... Rămase așa, așteptînd cu teamă o nenorocire... Dar nu se întîmplă nimic. Îi era frică să deschidă ochii, ca nu cumva coșmarul să reînceapă. Blestema în gînd toate arhivele, se blestema pe el însuși, nerodul, care putea foarte bine să rămînă în biroul lui liniștit de pe strada Romei, în loc să vină aici să-i spună șefului mărunțel că vrea să studieze lucrările din arhivă. Și Grigoriu, vechiul și iubitul lui coleg de școală, acceptase. Se reculese, gîndind că în fond ceea ce văzuse fusese doar în imaginația lui înfierbîntată de muncă și nicidecum în realitate... Da, cu siguranță așa era... cum putea o umbră, o simplă fotografie să se plimbe, și încă foarte liniștită, prin observator, ca mai apoi să străbată pereții topindu-se aiurea? Se ridică și se îndreptă cu hotărîre spre ușă. Se uită la ceas: acele fosforescente marcau ora șase jumătate... și ora șase jumătate era de altfel o oră foarte liniștită... Deschise ușa, strecurîndu-se repede afară. Se depărtă pe alee privind clădirea masivă și impunătoare. Castanii își foșneau florile lor mari, cu parfum amărui. Îi plăceau castanii... Începuseră să se aprindă firmele orașului înecat de neon. Mașinile treceau săgetînd alb întunericul. Așteptă stopul. Cînd se făcu verde, trecu, gîndindu-se ce plăcut ar fi fost să fie acum acasă, lîngă căldura căminului, cu vreo carte... Se făcuse destul de frig și grăbi pașii. Bulevardul se împrăștia luminos înaintea lui. O umbră despică valurile de oameni, trecu printre mașinile ce alergau vertiginos și se estompă... Astrologul se înfioră. Tîmplele îi ardeau și abia mai putea respira. Oare ce se întîmpla cu el astăzi? Iar îi apăruse vedenia, numai că de data asta... de data asta putea fi vreun întîrziat, care se grăbea să fie cine știe unde.

Nu, hotărît lucru, trebuia să ajungă imediat acasă, să se trîntească în pat cu o compresă peste frunte și cu vreo trei piramidoane. Lumea îl îmbrîncea, scurgîndu-se în jos, spre magazinele

mari, luminoase. Își potrivi pasul cu mulțimea, uitîndu-se încă o dată la ceas. Dar era imposibil! Minutarul arăta tot șase jumătate... Să fi stat? Nu, nu stătuse. Și atunci? Își ridică privirea spre ceasul mare din colțul străzii. Mergea perfect. Aventura acestei zile îl depășise și rămase neputincios, neștiind încotro s-o ia. Cînd se hotărî (și poate trecuse o jumătate de ceas de cînd stătea uluit lîngă orologiu) orele acestuia arătau tot șase jumătate. Dădu din umeri, pierzîndu-se în mulțime...

*

* *

— Cum nu știe nimeni nimic?!!! CUUUUM? Dar e imposibil, înțelegeți? ABSOLUT IMPOSIBIL! Unde au putut să dispară? Directorul se opri cu ochii roșii de furie. Ușa biroului se deschise încet.

— Cine dracu mai este? Tună el congestionat. Sandru Nicolau intră cu teamă. Mărunțelul, ridicat în vîrful picioarelor, se potoli ca la comandă și potrivindu-și ochelarii ce stăteau să cadă se aruncă în brațele bărbatului.

— O-O, dragă colega... ce nenorocire! Spuse el aproape plîngînd. Au dispărut... Au dispărut... se lăsă sfîrșit în fotoliu. Icni înfundat printre hohotele amestecate cu guturai. S-au dus... manuscrisele, hîrtiile secrete... s-au dus... Cu toate datele în ele... Oooo!

Sandru nu înțelegea nimic.

...Ooo! Dumnezeule! se tînguia disperat celălalt... Se aplecă deasupra directorului, uluit peste măsură. Îi întinse batista pe care acesta o luă, mulțumindu-i înduioșat... S-au dus... și aveam acolo fiecare detaliu al proiectului... fiecare descoperire...

Plîngea în hohote, iar cei aflați de față cu greu își stăpîneau mirarea față de miraculoasa transformare a șefului lor. Se retraseră încet, și abia după aceea, Sandru încearcă să întrebe.

— Dar ce s-a întîmplat? Vorbește!

Aștepta din clipă în clipă ca celălalt să izbucnească. Dar nu se întîmplă nimic de felul acesta. Din contră. Directorul se ridică cu demnitate de pe scaun și, ștergîndu-și lacrimile cu și mai mare demnitate, vorbi solemn:

— Trebuie să fim tari! Nu ne vom da bătuți. Ascultă-mă... au dispărut faimoasele documente din Camera Albastră! Sandru înlemni. Camera Albastră era cel mai sigur seif al institutului și fiecare secretar, chiar și Jorj, portarul, știau că deține cele mai importante secrete. Erau scrieri științifice, descoperirile pe care timp de zeci de ani le prelucra Observatorul. Și acum dispăruseră! Își

aminti cu groază de fantoma ce-o zărise ieri. Poate chiar ea să fi sustras hîrtiile... putea trece și prin pereți... văzuse el... Murmură încet:

— Fantoma e de vină... da, da... doar se îndrepta spre Camera Albastră atunci...

Directorul se opri din cugetare privindu-l uimit:

— Ce-i prietene?

Bărbatul nu-l luă în seamă. Gîndi cu voce tare: „Astă-seară o aștept... N-o să-mi scape... O aștept pe palier și cînd o vrea să se topească o prind..."

Directorul se îndreptă amărît la birou. „A înnebunit"... își zise el... „l-a înnebunit pierderea documentelor. Sărmanul!... Trebuie salvat!"

— Dragă Nic, nu dispera, trebuie să fie o soluție.

— Da! Trebuie să fie o soluție... Sigur că trebuie! Sandru tresări. Fantoma... a trecut prin perete. Ea le-a luat. Se repezi pe scări, cuprins de elan. Bărbatul cel mărunțel aleargă după el, strigîndu-l. Îl ajunse lîngă seif. Sandru se aruncase pe covor și se lungise căutînd urmele vedeniei. „Pe-aici a trecut"... șoptea el. Deschise dintr-o smucitură ușa seifului — gol. Nici o hîrtie, cît de mică. Nimic. Se ridică în picioare, trăgîndu-l pe director înapoi la birou. Acesta se lăsa condus, încercînd să-și explice ce s-a putut întîmpla cu prietenul lui. Sandru îl așeză pe fotoliu, vorbindu-i: „Dacă am să-ți povestesc ce-am pățit aseară ai să mă iei drept nebun. Fii liniștit. Sînt perfect normal. Acum fii atent..." Îi spuse totul. Cîteodată mai trecea cu vederea spaima lui, și nebunia cu ceasul o trecu sub tăcere... Directorul îl asculta fără să-nțeleagă ceva anume, mai ales cînd la sfîrșit Sandru îl întrebă:

— Nu știu dacă mă crezi, dar așa a fost... Și acum spune-mi te rog cît e ceasul!

Directorul își privi cadranul dreptunghiular și exclamă supărat:

— Ia te uită! A stat! E șase jumătate, dar nu e asta ora. Se opri, căci astrologul se clătină galben la față, prăbușindu-se pe covor. Directorul luă paharul cu coniac de pe masă și-i dădu să bea. Nu mai pricepea nimic. Sandru deschise ochii și abia putu să articuleze:

— Aseară... Fantoma... cînd a luat hîrtiile... era șase jumătate. Și leșină pentru a doau oară în brațele directorului înlemnit de mirare.

* * *

Trecuseră mai bine de două săptămîni de la miraculosul furt. Vă asigur că nimeni n-a putut vedea vreodată doi oameni mai înnebuniți de durere, decît Sandru și nefericitul director: astrologul avea înfățișarea unui lunatic, nebărberit și obosit peste măsură, iar Grigoriu plutea într-o neștiință totală de cînd cu tragica întîmplare. Se zăvorîseră amîndoi în biroul Camerei Albastre încercînd să dezlege taina dispariției documentelor. Carola, cufundată în tristețe, aștepta un duh binefăcător să vină să-i scape tatăl de chinul acela. Aflase ceva de la portar, un bătrînel mărunt și simpatic, totuși nu înțelegea taina atîtor frămîntări. Și tot ea descoperi: firește, ca fiecare om învățat să-și țină zilnic jurnalul cu fiecare dată și întîmplare neobișnuită, și Sandru avea caietul lui... Cînd îl văzu aruncat între vrafurile de cărți pentru arhivă, Carola sărise în sus cu o nemărginită bucurie. Îl răsfoi filă cu filă, pînă cînd află totul și aproape nu-i veni să creadă...

* * *

Se făcuse noapte tîrziu și Carola aștepta cu inima tresărind la fiecare zgomot să adoarmă întreaga casă. Treptat vocile se potoliră cufundate în somn. Se ridică încetișor de pe marginea patului. În cîteva clipe se îmbrăcase. Aleargă în tăcere pînă la ușă. Mathilda, îngrijitoarea, moțăia pe un scaun. Deschise ușa cu prudență și țîșni afară înainte ca fata din casă să-și dea seama dacă fusese vîntul sau altcineva. O ținu într-o goană pînă la institut. Se opri suflînd greu. Mergea încet, cu frică. Nu, nu de Fantoma ce-i umpluse tatălui ei nopțile de coșmar, ori de Grigoriu. Parcă auzi vocea pițigăiată a acestuia: „A! A! Domnișoară! Dar ce cauți matale pe aici? Deci domnișoara se prefăcuse în stafie să sperie oamenii cuviincioși... Scoate repede documentele. IMEDIAT!" Carola tresări. Da, se putea întîmpla și asta, dar era atît de neînțeles. Ce-ar fi căutat Grigoriu la ora asta aici? Și de unde bănuiala asta ciudată? Carola era de fapt o fată înaltă și îndrăzneață, cu priviri adînci și negre. Își făcu curaj și intră. Liniște adîncă... era întuneric și nu deslușea nimic. Răsuci comutatorul. O lumină palidă, dar totuși o lumină, invadă holul. Se așeză tăcută într-un fotoliu. Deodată văzu CONTURÎNDU-SE PE FOTOLIUL DIN FAȚA EI UMBRA UNUI BĂRBAT ÎNALT și abia se abținu să nu strige de uimire. Articulă înecată de spaimă:

— De... de unde ai venit? Nici o șoaptă. Fantoma stătea nemișcată înaintea ei. Fata tăcu. Îl privea căutînd să înțeleagă ciudatul fenomen. Se ridică în picioare, apropiindu-se de el.

— Spune-mi de unde vii? Umbra țîșni în sus făcînd-o pe Carola să se depărteze speriată. Îl urmări cum se îndreaptă spre lumină și cum apare conturîndu-se forma înaltă a bărbatului din fotoliu. Umbra se topise într-un corp puternic cu haine ciudate, lucioase, fără o culoare anume. Fata tresări. Nu mai repetă întrebarea, ci încercă să se susțină dreaptă lîngă perete. Ciudatul miracol se îndreptă spre ea. Deodată izbucni vocea aceea metalică, dură pe care n-avea s-o uite niciodată.

— Documentele le-am dus înapoi. Făcuseră o greșeală de neiertat. Oamenii nu au voie să facă asemenea erori. Ar fi trebuit să-și dea seama măcar Sandru, tatăl tău. N-a înțeles. În orice caz, acum nu vor mai ști spre ce planetă să-și îndrepte luneta. Mai bine să nu ne descopere. Tăcu. Carola îl privea fără să-și dea seama că nu-i mai era teamă.

— De ce nu mi-ai răspuns cînd te-am întrebat?

— Atunci nu puteam vorbi. Și nu e bine să știți de unde vin.

— Nuuu?! Bine dar tata este astrolog! E doar astrolog! Nu are legătură el cu tine?!

— Ce legătură? Fantoma rîdea, rîdea doar mimînd fiindcă nu se mai auzea nimic și își pierduse formele. Umbra o trase de mînă pe fată și împreună străbătură peretele Camerei Albastre. O aduse în fața seifului și-i întinse lucrările. Carola le luă și citi. Cînd termină își dădu seama. Omul din fața ei nu era om... era... cu totul altă ființă. UN EXTRATERESTRU! Dar nici Carola nu mai era Carola. Era cu totul altă ființă. Devenise o umbră, o simplă umbră. Trecură înapoi. Fata se îndreptă spre lumină și prinse din nou contururi. Fantoma veni după ea.

— Trebuie să-ți vorbesc. Nu este bine. Tata ar putea să facă o criză auzind că documentele s-au regăsit și că totul e cum nu se poate mai bine. Bărbatul încuviință. După cîteva minute, două umbre străbătură salonul estompîndu-se în noapte. Nu vorbeau. Alunecau doar spre lanurile cîmpiilor. Undeva se opriră. Fata păși încet. În fața ei racheta suplă se rotea electronizîndu-se. Aproape că nu-i venea să creadă, deși știa că asta se va întîmpla. Sub pași se strîngea miriștea. Cleioasă, caldă... Umezeala pămîntului se adunase în aerul răcoros. Simți adierea proaspătă și reavănă, și sorbi cu nesaț. Mai era încă vară. Vară cu lună plină și nopți tîrzii... Luna nu apăruse încă. Își desena semicercul sus, lîngă constelațiile îngrămădite să sară lîngă navă. O clipă și cîmpurile se umplură de lumină. Apoi nimic.

* * *

Sandru rămase înlemnit. Asta era prea mult. Mai întîi documentele, apoi Carola... Fata dispăruse. Aleargă înnebunit spre Camera Albastră să-i povestească directorului ce se întîmplase. Îl găsi încremenit lîngă ușa seifului: DOCUMENTELE ODIHNEAU LINIȘTIT ÎNTRE SERTARELE DE FIER, DE PARCĂ NU SE MIȘCASERĂ VREODATĂ DE ACOLO!

— Asta e ne-mai-po-me-nit! Cine le-a putut aduce? Sandru se prăbuși pe speteaza scaunului. Deodată tresări.

— Directore! Directore! Vino aici, vino!

Un bilet pus deasupra mapei roșii explica totul:

„Dragă tată. Documentele sînt la locul lor. Citește și ai să înțelegi ce s-a întîmplat. Nu te speria. Nu s-a întîmplat nimic. Andy este un extraterestru formidabil. Am plecat pe ARIX. Și asta este o planetă formidabilă. În două luni sîntem înapoi...

Cu drag, CAROLA"

(Eleva I.O. clasa a VIII-a)

Camera Albastră, compoziție științifico-fantastică, pornește de la o sugestie dată la tema *Oaspetele din spațiu*, dar se îndepărtează în mod original, tratînd cu maturitate un subiect deosebit de complex. Eleva I.O. dovedește o deosebită capacitate de a descrie întîmplări rupte din viața cotidiană, posibilitatea de a surprinde și interpreta faptele cele mai semnificative. Ea construiește un univers fabulos în care realul se interferează organic cu fantasticul, realizînd o povestire unitară, coerentă, iar fluxul imaginilor se încheagă într-o construcție trainică.

VOCABULAR

NOTĂ EXPLICATIVĂ

Întrucît lucrarea „Joc al fanteziei și inteligenței" cere compoziții cu teme din diferite domenii de activitate, a apărut necesitatea clarificării în primul rînd a termenilor tehnici existenți într-un număr mare în unele compoziții; a termenilor privind teoria literaturii, cărora le-am dat o largă explicare, desigur, a cuvintelor cu sensul dat în textul respectiv sau cu alte sensuri posibile. Au fost folosite următoarele prescurtări:

adj.	=adjectiv	n.	=neutru
adv.	=adverb	pl.	=plural
expr.	=expresie	s.	=substantiv
de ex.	=de exemplu	sg.	=singular
fig.	=figurat	tranz.	=tranzitiv
f.	=feminin	refl.	=reflexiv
loc. adv.	=locuțiune adverbială	vb.	=verb
m.	=masculin		

A

Absúrd, -ă, absurzi, -de, adj. Ceea ce în mod logic nu poate exista; împotriva rațiunii, a legilor naturii; fapte, aspecte, acțiuni fără o bază științifică.

Loc. adv. *Prin absurd* = prin admiterea unui raționament fals sau a unei premize false.

Accés, accese, s.n. Posibilitatea de a pătrunde, dreptul de a merge într-un loc pînă la o persoană.

Cale de acces = drum care face legătura cu o șosea importantă, cu o localitate.

Achitá (a), achit, vb. 1. Tranz. A declara printr-o hotărîre judecătorească că persoana trimisă în judecată penală este nevinovată. 2. Tranz. și refl. A (-și) plăti, a- (și) îndeplini o obligație materială sau morală. Expr. (Refl.) *A se achita de ceva* = a aduce la bun sfîrșit o obligație.

Aclimatizá (a), aclimatizez, vb. Tranz. și refl. A se adapta, a se acomoda o plantă sau un animal la un climat sau la un mediu nou de viață. Refl. Fig. (Despre oameni). A se deprinde, a se obișnui cu condiții noi de viață.

Acuitáte, s.f. Capacitate a organelor de simț de a percepe excitații foarte asemănătoare între ele; ascuțime, agerime.

Acumulá (a), acumulez, vb. Tranz., A aduna, a strînge, a concentra, a înmagazina.

Acuzát, -ă, acuzați, -te, s.m. și f. Persoană învinuită de ceva, contra căreia s-a introdus o acțiune în justiție; pîrît, inculpat.

Alegorie, alegorii, s.f. Procedeu artistic constînd în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete. Această formă de expresie o găsim în ghicitori, fabule sau poezii lirice. De ex. „Cine este animalul care umblă dimineața în patru picioare, la prînz în două și seara în trei?" Este o ghicitoare în formă alegorică în care termenul neexprimat al compoziției (omul la diferite vîrste) trebuie aflat.

Sau într-o poezie lirică: „Cînd primăvara prin livede / Pășește lin cu flori în poală / Tăcutul codru cum o vede / Ca un voinic viteaz se scoală" (*Idilă*, V. Voiculescu). Aici alegoria s-a realizat prin personificarea codrului și primăverii.

Altitúdine, altitudini, s.f. Înălțime a unui punct de pe suprafața pămîntului, considerată în raport cu nivelul mării sau față de un alt punct de pe suprafața terestră.

Aluminiu, s.n. Metal ușor, ductil și maleabil, de culoare argintie, folosit pe scară întinsă în industrie și în tehnică.

Anchétă, anchete, s.f. Cercetare orînduită sau efectuată de o autoritate publică, pentru a clarifica împrejurările în care s-a produs un fapt și pentru a stabili răspunderile.

Apocalíps, s.n. Parte din Noul testament în care este înfățișat în chip alegoric sfîrșitul lumii; viziune fantastică a sfîrșitului lumii în religia creștină.

Apocaliptic, -ă, apocaliptici, -ce, adj. Care aparține apocalipsului, specific apocalipsului; care are aspectul unei catastrofe îngrozitoare.

Aptitúdine, aptitudini, s.f. Însușire psihică individuală, care condiționează reușita îndeplinirii unei anumite activități; aplicație, înclinație.

Ascendént, -ă, ascendenți, -te, adj. Care urcă; suitor. *Gamă ascendentă*=gamă care urcă de la tonuri grave la tonuri înalte. *Linie ascendentă*= linie genealogică care suie de la fiu la părinți, de la nepoți la bunici. Fig. Care se dezvoltă progresiv (de la inferior la superior, de la simplu la complex).

Aspirație, aspirații, s.f. Năzuință, dorință intensă, rîvnă.

Astronomíe, s.f. Știința despre aștri și Univers. Studiază pozițiile, mișcările, formele, suprafețele, structurile, compozițiile, interacțiunile și evoluția aștrilor, structura sistemelor de aștri a Galaxiei și a Universului.

Asumá (a), asum, vb. Tranz. A se angaja să îndeplinească ceva. A lua în mod voluntar o sarcină. *A-și asuma o răspundere.*

Atól, atoli, s.m. Insulă în formă de inel, formată în mările calde din schelete de corali.

Auspíciu, auspícii, s.n. (În practicile superstițioase ale antichității romane). Prevestire făcută de auguri.

◇ Expr. *Sub cele mai bune auspícii*=în împrejurări favorabile. 2. În expr. *Sub auspíciile cuiva*=sub patronajul, sub protecția cuiva.

Avaríe, -ii, s.f. Stricăciune însemnată suferită de o navă, de o mașină, de o construcție.

B

Basoreliéf, basoreliefuri, s.n. Lucrare de sculptură în care figurile ies în relief pe un fond cu care fac corp comun constituind împreună cu el un ansamblu unitar. 2. *Tehnica basoreliefului* (în literatură). În povestirea istorică „Românii subt Mihai Voievod-Viteazul". N. Bălcescu introduce o ierarhie între acțiunile turcilor și ale românilor. El narează faptele vrăjmașilor la timpul trecut, situîndu-le în planuri mai îndepărtate, în timp ce faptele lui Mihai sînt povestite la prezentul istoric, adică în planul unei prezentări directe, mai vii. Astfel întreaga narațiune ia înfățișarea unui „basorelief".

Bibliografíe, bibliografii, s.f. Lista scrierilor referitoare la o problemă; lista operelor unui autor, cu indicarea diferitelor ediții; totalitatea lucrărilor scrise asupra unei anumite probleme.

Bîtlán, bîtlani, s.m. Pasăre mare de baltă, cu gîtul și picioarele lungi, cu penele cenușii și cu un moț de cîteva pene date pe ceafă; stîrc cenușiu.

Blam, blamuri, s.n. Dezaprobare, condamnare publică a unei atitudini; exprimare a unei astfel de dezaprobări.

C

Captív, -ă, ciptivi, -e, adj. Prins și lipsit de libertate; prizonier. ◇ *Balon captiv*=balon legat prin cabluri de un punct de pe sol.

Captivánt, -ă, captivanți, -te, adj. Atrăgător, care cucerește atenția; întîmplări, aspecte, fapte care impresionează puternic, farmecă, subjugă.

Carbonizát, -ă, carbonizați, -e (Despre lemne) transformat în cărbuni prin ardere; (despre alte materii organice) descompus prin ardere.

Carétă, carete, s.f. Trăsură elegantă, închisă, folosită cu deosebire pînă la apariția automobilului.

Cárstic, -ă, carstici, -e, adj. Regiune carstică, regiune construită din roci solubile (calcare, sare, gips) în care circulația intensă a apelor subterane sau de suprafață creează, prin dizolvare, forme caracteristice: lapiezuri, doline, puțuri, peșteri, chei etc..

Cástru, castre, s.n. Lagăr fortificat, care servea ca adăpost și cu punct de sprijin pentru unitățile armatei romane.

Ceremonie, ceremonii, s.n. Ansamblu de reguli, de forme exterioare, protocolare, obișnuite la solemnități; paradă, solemnitate, fast. Totalitatea formelor de politețe folosite în relațiile sociale dintre membrii societății.

Cifrá (a), cifrez, vb. 1. Refl. A se evalua (în cifre) la ... 2. Tranz. A aplica unui text un cifru.

Cineclúb, cinecluburi, s.n. Colectiv constituit (în cadrul unei întreprinderi, școli), în scopul cunoașterii problemelor artei cinematografice, al sprijinirii activității de creație a cineaștilor amatori, al educării estetice a membrilor lui.

Cívic, -ă, civici, -e, adj. Care ține de cetățean, privitor la cetățeni, cetățenesc; atitudine civică=atitudine cetățenească (față de un aspect al vieții sociale); corect din punct de vedere cetățenesc.

Cofráj, cofraje, s.n. Tipar de lemn sau metal, utilizat la executarea pieselor de beton și de beton armat pentru a li se da forma prevăzută în proiect și a susține piesele nou formate pînă la întărirea betonului.

Combativ, -ă, combativi, -e, adj. Care luptă cu dîrzenie și perseverență pentru susținerea unui punct de vedere, a unei idei, a unei concepții.

Compasiúne, s.f.=milă, compătimire.

Complezént, -ă, complezenți, -e, adj. Care este gata de a servi pe cineva, doritor de a face plăcere cuiva; serviabil, amabil.

Concépție, concepții, s.f.=Felul de a vedea sau ansamblul de păreri, de idei cu privire la probleme filozofice, științifice, tehnice, literare etc.

Concís, -ă, concíși, -se, adj. (Despre stil, opere literare etc.) expus pe scurt, în puține cuvinte, concentrat.

Concordánță, concordanțe, s.f. Acord, potrivire. *Concordanță între faptă și vorbă* = respectarea unui angajament luat.

Conflíct, conflicte, s.n. 1. neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord; antagonism; ceartă, discuție (violentă). Exp. *A intra în conflict* (cu cineva) = a se certa (cu cineva). Război. 2. (într-o operă literară) *acțiune, desfășurare a evenimentelor prin ciocnirea intereselor și pasiunilor care însuflețesc* diferitele persoane.

Contradictóriu, -ie, contradictorii, adj. (Despre două sau mai multe fenomene, idei, tendințe) care se contrazic între ele, nu se împacă, sînt incompatibile unul cu altul, nu se potrivesc. Loc. adj. și adv. *În contradictoriu* = (care este) în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva.

Convergént, -ă, convergenți, -te, adj. Care converge, care se îndreaptă spre același punct, spre același scop. *Lentilă convergentă* = lentilă convexă

care adună într-un singur focar razele care o străbat. 2. *Inițierea unor acțiuni convergente* = acțiuni ale mai multor persoane îndreptate spre același scop.

Cotidián, -ă, cotidieni, -e, adj. De fiecare zi, zilnic. *Viața cotidiană* = viață obișnuită, fără nimic deosebit, normală.

Crenél, creneluri, s.n. 1. Fiecare dintre deschizăturile înguste făcute din distanță în distanță, în lungul parapetului unui turn de apărare, al unui castel sau al unei cetăți medievale, prin care se aruncau proiectile asupra inamicului; 2. Deschizătură în pereții unei cazemate sau ai unui adăpost, prin care se pot observa mișcările dușmanului și se poate trage cu armament portativ.

Criminalístică, s.f. Știința care are drept obiect cercetarea mijloacelor și elaborarea metodelor pentru prevenirea infracțiunilor, pentru strîngerea, fixarea și examinarea probelor judiciare în vederea descoperirii infracțiunilor săvîrșite și a infractorilor.

Croaziéră, croaziere, s.f. Călătorie (de plăcere) pe mare.

D

Declanșá (a), declanșez, vb. 1. Tranz. și refl. A (se) dezlănțui; a (se) stîrni, a se porni. 2. Tranz. A provoca prin comandă intrarea în funcție a unui mecanism sau a unui dispozitiv (prin înlăturarea unei piedici). ◇ Refl. Aparat care se declanșează automat. 3. *Declanșarea imaginației* = dezlănțuirea imaginației provocată de anumite impresii trăite sau lecturi care duc uneori la asaltul de idei.

Declarație, declarații, s.f. 1. Mărturisire, afirmare deschisă a unor convingeri, opinii sau sentimente; ceea ce afirmă cineva cu un anumit prilej. 2. *Declarația făptuitorului* (presupus vinovat) relatarea făcută în fața organelor de cercetare penală ale miliției și procuraturii asupra faptelor săvîrșite.

Decofrá (a), decofrez, vb. Tranz. A scoate o piesă de beton din cofraj; a demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă sau o construcție de beton.

Degradáre, degradări, s.f. Acțiune de a (se) degrada și rezultatul ei. 1. Înjosire. 2. Pedeapsa militară care constă în luarea gradului.

(În expr.). *Degradare civică* = pierderea drepturilor cetățenești în urma unei sentințe. 3. Procesul de schimbare în rău; stricare, deteriorare, ruinare.

Dejucá, (a), dejoc, vb. Tranz. A face să nu izbutească planurile sau uneltirile cuiva; a zădărnici.

Deliberá (a), deliberez, vb. 1. Intranz. (Despre membrii unei instanțe judecătorești, ai unei adunări legiuitoare). A chibzui în comun și a discuta (în secret) asupra unei hotărîri de luat sau a unei chestiuni de rezolvat. 2. Tranz. A decide, a rezolva. 3. *Deliberarea instanței* = dezbaterea,

chibzuirea organelor judecătorești asupra unei hotărîri privind faptele și vinovăția făptuitorului.

Delír, deliruri, s.n. 1. Tulburare a conștiinței, manifestată prin halucinații, aiurări etc. caracteristică bolilor mintale, bolilor infecțioase și otrăvirilor. 2. Fig. Stare de exaltare, de frenezie, de entuziasm excesiv.

Demnitár, demnitari, s.m. Înalt funcționar al statului.

Denúnț, denunțuri, s.n. Semnalarea către o autoritate a unei infracțiuni; declarația adresată unui organ de stat privind existența unei fapte incorecte.

Depresiune, depresiuni, s.f. 1. Formă de relief situată la un nivel mai jos decît regiunile înconjurătoare. 2. Dif. Stare sufletească de tristețe (asociată cu neliniște); descurajare, deprimare.

Deteriorát, -ă, deteriorați, -te, adj. Uzat, stricat.

Dezbate (a), dezbat, vb. Tranz. A discuta pe larg și adesea în contradictoriu o chestiune, o problemă cu una sau mai multe persoane; a supune ceva discuției. A examina o cauză, un proces, a judeca.

Directívă, directive, s.f. Instrucțiune generală dată de un organ superior organelor în subordine, cu scopul de a îndruma, a orienta sau a determina activitatea, atitudinea acestora; indicație, normă.

Dislocá (a), disloc, vb. Tranz. și refl. A (se) mișca din loc, a (se) strămuta; a (se) desprinde (din întregul din care face parte). Refl. (Despre straturi geologice). A-și modifica poziția inițială.

Diviziúne, diviziuni, s.f. Împărțire, fragmentare, separație; fragment sau unitate care se obține printr-o împărțire.

Diviziunea muncii = împărțire, în cadrul unei întreprinderi, a procesului de creare a unui produs în mai multe operații parțiale, fiecare operație fiind efectuată de un muncitor sau un grup de muncitori anume specializați.

Dramátic, ă, dramatici, -ce, adj. 1. Care ține de dramă sau de teatru, privitor la dramă sau la teatru. *Genul dramatic* = gen literar care cuprinde opere scrise pentru a fi reprezentate pe scenă. 2. *Momente dramatice* = (Despre întîmplări) bogate în conflicte periculoase, impresionante, zguduitoare.

E

Economíst, -ă, economiști, -ste, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu studierea și analiza proceselor și fenomenelor economice; specialist în științe economice.

Edificiu, edificii, s.n. Clădire mare, construcție impunătoare (adăpostind o instituție).

Elaborá (a), elaborez, vb. Tranz. A realiza, a da o formă definitivă unei idei, unui text; a formula, a redacta.

Electrónic, -ă, electronici, -ce, adj. Care aparține electronilor sau electronicii, privitor la electroni sau la electronică.

Electrotéhnic, -ă, electrotehnici, -ce, s.f. și adj. Știință aplicată care studiază fenomenele electrice și magnetice din punct de vedere al aplicațiilor tehnice. 2. Adj. Care aparține electrotehnicii, privitor la aplicarea tehnică a fenomenelor electrice și magnetice.

Elípsă, elipse, s.f. Omiterea din vorbire a unor elemente care se subînțeleg sau care nu sînt necesare pentru înțelesul comunicării. (În propoziție.) Grădinile nu *aveau* așa minune; codrii, nici ei. (predicatul subînțeles — nu aveau). D. Anghel, Jertfa.

Elógiu, elogii, s.n. Discurs prin care este preamărit cineva; laudă deosebită adusă cuiva, apreciere foarte înaltă, favorabilă.

Enclávă, enclave, s.f. Fragmente de roci înglobate în masa rocilor eruptive.

Entuziásm, entuziasme, s.n. Stare de însuflețire puternică; avînt, înflăcărare; pasiune (în vorbire), exaltare.

Esențiál, -ă, esențiali, -e, adj. Care constituie partea cea mai importantă a unei probleme sau a unui lucru; de prim ordin, fundamental, principal.

Estétică, s.f. Știință care studiază legile artei, problemele privitoare la esența artei, la raporturile ei cu realitatea, la metoda creației artistice, la criteriile și genurile artei. Estetica elaborează criterii specifice practicii artistice, ca: frumosul, tragicul, comicul, sublimul, tipicul.

Estompá (a), estompez, vb. Tranz. A trece cu estompa peste un desen, pentru a potrivi intensitatea umbrelor; a atenua, a diminua, a slăbi intensitatea unei culori sau a unor contururi. Tranz. și refl. Fig. A (se) face vag, imprecis, a (se) învălui, a (se) diminua.

Etnográfie, s.f. Știința care clasifică popoarele lumii, studiază compoziția, originea și răspîndirea lor, urmărește evoluția culturii lor materiale și spirituale, moravurile și particularitățile felului lor de viață, legăturile cultural-istorice reciproce.

Evocá (a), evoc, vb. Tranz. A aduce în conștiință fapte, evenimente, împrejurări trecute; a zugrăvi prin cuvinte imaginea unui lucru cunoscut, dar petrecut demult.

Exaltáre, exaltări, s.f. 1. Entuziasm, încîntare, înflăcărare. 2. (Rar) Slăvire, proslăvire, glorificare.

Escaladá (a), escaladez, vb. Tranz. A se cățăra pe un zid sau pe un munte înalt pentru a trece de cealaltă parte; a sări peste un obstacol.

Excesív, -ă, excesivi, -e, adj. Care întrece orice măsură, exagerat.

Exigență, exigențe, s.f. 1. Severitate, pretenție, cerință; 2. Nevoie, trebuință, necesitate.

Expúne (a), expun, vb. A prezenta prin cuvinte, a face cunoscut; a explica. 2. Tranz. A așeza la vedere; a arăta.

Extensiúne, extensiuni, s.f. 1. Dezvoltare, creștere, amplificare, extindere. Proces prin care un cuvînt își lărgește înțelesul. 2. Faptul de a se întinde (extensiunea brațului, extensiunea rocilor).

F

Fabulós, -oasă, fabuloși, -oase, adj. 1. (Despre sume de bani, prețuri, averi) care depășesc orice închipuire, enorm, extraordinar. 2. Ceea ce ține de domeniul fabulei, în sens de „poveste", al imaginației, al irealului. *Timp fabulos,* adică timp confundat cu cel al legendei. În literatură termenul se aplică unor povestiri, aventuri sau personaje. Găsindu-și izvorul în vechile mituri, fabulosul e un produs al imaginației, canalizată în cazul de față spre enorm, uimitor-incredibil. În Odiseea și Harap Alb, fabulosul se realizează prin îngroșarea, exagerarea trăsăturilor morale sau a împrejurărilor în care se acționează.

Fantástic, -ă, fantastici, -ce, adj. Care nu există în realitate; creat, plăsmuit de imaginație, ireal; În literatura populară, îndeosebi în basm, fantasticul este o prezență continuă, distinctivă, prin care se exprimă idealuri și aspirații sau reprezentări mitologice, dar și tentația omului de a surprinde misterele, forțele ascunse și uneori miraculoase ale lumii. Fantasticul literaturii moderne își trage originile din literatura populară, ca și din scrierile antice și medievale și a cunoscut o dezvoltare intensă din sec. al XVIII-lea, odată cu dezvoltarea interesului pentru întîmplările miraculoase (adică inexplicabile în ordinea rațională) și în general pentru mister. În zilele noastre se va naște o literatură științifico-fantastică foarte abundentă mai ales prin scrierile lui Jules Verne, ale lui H. G. Wells. Accentul cade aici pe justificarea „științifică" a unor acte ce par a ține de fantastic pur, pe specularea literară a unor teorii și ipoteze științifice, uneori chiar confirmate de progresul cunoașterii, dar rezistă în plan artistic în măsura în care ficțiunile respective sînt plauzibile din punct de vedere literar.

Fantezie, fantezii, s.f. Termenul desemnează imaginația creatoare, facultatea de a crea liber, de a produce imagini corespunzătoare sau nu cu realitatea; acțiunea de a fantaza, de a născoci cu mintea, de a inventa, de a imagina e o caracteristică a artistului, dar și a omului de știință. Fantezia creatoare constituie prima trăsătură care deosebește opera de artă de alte produse intelectuale. Fără ea nu s-ar putea concepe imaginea și viziunea poetică, universul, subiectul, personajele unei opere epice sau dramatice. Ea recreează lumea în planul ficțiunii încît ajunge să se confunde cu însuși talentul, cu geniul creator.

Fébră, s.f. 1. Temperatură ridicată a corpului, ca simptom al unei boli; temperatură, căldură. 2. Fig. Emoție, neliniște, încordare.

Feerie, feerii, s.f. 1. Priveliște nespus de frumoasă, încîntătoare, ca în basme. 2. Însemnînd la început „Cheie fermecată", „Puterea zînei", feerie ajunge apoi să denumească un spectacol care îmbină textul poetic cu muzica și dansul, într-un decor fantastic, cu personaje supranaturale (zîne, zmei, Baba Cloanța, animale, păsări măiestre, insecte), utilizînd

efecte scenice speciale pentru crearea atmosferei mitologice, de basm. Spectacole feerice au fost realizate după piesele lui Shakespeare *(Visul unei nopți de vară* și *Furtuna)*, Corneille *(Andromeda, Lîna de aur)*, Carlo Gonzzi *(Prințese din China)*, Vasile Alecsandri *(Sînziana și Pepelea* — „feerie națională în 5 acte", Șt. O. Iosif și D. Anghel *(Legenda funigeilor)*, Victor Eftimiu *(Înșir'te mărgărite)*.

Ficțiúne, ficțiuni, s.f. Creație a imaginației, născocire, derivat din *fingere* — a se preface, a se da drept altcineva. 1. Construcție a imaginației despre care se știe că nu are corespondent în realitate; orice descriere a unui conținut neadevărat, dar făcută într-un mod care să-l sugereze ca fiind real; invenție, plăsmuire a imaginației, urmărind scopul de a plăcea. 2. Latura specifică a creației artistice, calitatea ei de a sugera iluzia unor întîmplări adevărate, cînd de fapt cele înfățișate reprezintă o plăsmuire a *imaginației*, au fost inventate, născocite de autor.

Firésc, -eáscă, firești, adj. 1. Care este conform legilor naturii. 2. De la sine înțeles; normal, obișnuit, natural.

Fizionomíe, fizionomii, s.f. 1. Totalitatea trăsăturilor feții cuiva și expresia particulară a ei; chip.

Expr. *Joc de fizionomie* = mimică. 2. Fig. Caracter distinctiv, înfățișare particulară (a unei epoci) a unei colectivități umane.

Flexíbil, -ă, flexibil, -e, adj. 1. Care se poate îndoi ușor, fără să se rupă; elastic, mlădios. 2. (Despre părți de vorbire) Care își schimbă forma pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. 3. *Inteligență flexibilă.* Care se poate adapta ușor unor aspecte de viață nouă și poate răspunde unor probleme neîntîlnite încă prin găsirea unor soluții proprii.

Formalísm, s.n. Atitudine incorectă în activitate, caracterizată prin respectarea superficială a formalităților în dauna fondului problemelor.

Fosílă, fosile, s.f. Rest sau urmă de organism animal sau vegetal din trecutul geologic al Pămîntului, conservat în rocile sedimentare. Resturile fosile de animale și plante reprezintă documente foarte importante pentru confirmarea procesului de evoluție a viețuitoarelor.

Frenezíe, frenezii, s.f. Stare de excitare puternică, de pasiune, nestăpînită, violentă. Loc. adv. *cu frenezie* = ca în delir; frenetic, pasionat.

G

Galerie, galerii, s.f. 1. Lucrare subterană care permite accesul minerilor la zăcămînt și îngăduie executarea lucrărilor miniere. 2. Balconul din sălile de spectacol situat la nivelul cel mai înalt. Expr. *A face galerie* = a se manifesta zgomotos, în semn de aprobare (în cursul unei întruniri sau al unui spectacol). 3. *Galerie de personaje* = mulțimea și varietatea de personaje ale unei opere literare. Ex. în romanul *Frații Jderi* sau *Neamul Șoimărești*lor (de M. Sadoveanu); figuri de răzeși, oșteni, boieri, domnițe, domnitori.

Genéric, -ă, generici, -ce, adj. Care aparține unei categorii întregi, privitor la o categorie întreagă (de ființe, obiecte, fenomene), care cuprinde toate cazurile de același fel. Termenul desemnează începutul unui film, partea în care sînt înscrise numele autorilor și colaboratorilor operei cinematografice respective. Poate fi intercalat după mai multe imagini. În acest caz, toate scenele dinaintea genericului poartă numele de *pregeneric.*

Géniu, genii, s.n. Cea mai înaltă treaptă de înzestrare spirituală a omului, caracterizată printr-o activitate creatoare ale cărei rezultate au o însemnătate epocală, determină un progres hotărîtor în domeniul respectiv de activitate.

Geologíe, s.f. Știință care studiază modul de formare, alcătuire și istoria dezvoltării Pămîntului.

Gîrbov, -ă, gîrbovi, -e adj. Adus de spate, încovoiat (de bătrînețe).

Gráfic, -ă, grafici, -ce, adj., s.n., s.f. 1. Referitor la metoda de a se reprezenta prin desen (linii, puncte, figuri) o mărime, variația unei mărimi.

H

Hătman, hatmani, s.m. 1. (În orînduirea feudală). Boier de divan în Moldova, însărcinat de domn cu comanda întregii oștiri; mare spătar. 2. Titlu purtat de marii comandanți ai oștilor poloneze și ai oștilor căzăcești; persoană avînd acest titlu.

Hidrologíe, s.f. Știință care se ocupă cu studiul apelor de la suprafața scoarței terestre, în vederea folosirii lor rationale în economie.

Hórbotă, horbote, s.f. Dantelă.

I

Iarmaróc, iarmaroace, s.n. (Reg.) Tîrg ținut la date fixe, bîlci.

Inculpát, -tă, inculpați, -te, s.m. și f. Persoană acuzată de o culpă; pîrît, acuzat, învinuit.

Incursiúne, incursiuni, s.f. Acțiune de cercetare executată prin surprinderea în dispozitivul inamic de către un grup de militari, în scopul obținerii de informații, distrugerii unor obiective, capturării de prizonieri, de documente etc.

Inepuizábil, -ă, inepuizabili, -le, adj. (Adesea fig.) Care nu se termină niciodată, extrem de abundent, de bogat.

Inerție, inerții, s.f. (Fiz.) Proprietate a corpurilor de a-și păstra starea de repaus sau de mișcare în care se află, atîta timp cît nu sînt supuse acțiunii unei forțe exterioare. Fig. Tendința unei persoane sau a unei colectivități de a rămîne în repaus, în inactivitate; stare de indolență, de apatie.

Infractór, -oare, infractori, -oare, s.m. și f. Persoană care vatămă sau pune în primejdie anumite relații sociale, legate de diferite valori sociale pe care ordinea de drept socialistă le apără.

Infracțiúne, infracțiuni, s.f. Faptă care prezintă pericol social, constînd în încălcarea unei legi penale, în săvîrșirea cu vinovăție a unei abateri de la legea penală și care este sancționată de lege.

Ingeniós, -oasă, ingenioși, -oase, adj. 1. Care are mult spirit inventiv, multă agerime de minte; iscusit, îndemînatic, dibaci. 2. Alcătuit, elaborat cu îndemînare, cu măiestrie.

Inițiá (a), inițiez vb. Refl. A (se) introduce într-un domeniu de activitate în care nu a lucrat; a da cuiva sau a căpăta primele cunoștințe. Tranz. A face începutul într-o acțiune, a organiza o mișcare, o activitate.

Investigáție, investigații, s.f. Cercetare, studiere minuțioasă efectuată sistematic, cu scopul de a descoperi ceva.

J

Judiciós, -oasă, judicioși, -oase, adj. Persoană care judecă cu pătrundere și discernămînt. (Despre acțiuni, idei etc.) Bine gîndit, chibzuit, socotit.

Judiciár, -ă, judiciari, -e, adj. 1. Care ține de justiție, privitor la justiție. 2. Făcut prin autoritatea justiției.

Juridic, -ă, juridici, -ce, adj. Care ține de drept sau de legi, privitor la drept sau la legi. *Persoană juridică* = organizație cu patrimoniu propriu și administrație de-sine-stătătoare, care se bucură de capacitatea de a avea drepturi și obligații.

L

Lachéu, lachei, s.m. 1. (În trecut) Valet, fecior în casele marilor bogătași și marilor demnitari (îmbrăcat în livrea). 2. Fig. Termen de dispreț pentru o persoană care servește în mod slugarnic interesele cuiva.

Locomóție, s.f. Deplasare, mișcare dintr-un loc într-altul.

Lógic, -ă, logici, -ce, s.f. și adj. 1. Știință a demonstrației, al cărei obiect este stabilirea condițiilor corectitudinii gîndirii, a formelor și a legilor generale ale raționării corecte. 2. Rațional, just.

M

Máximă, maxime, s.f. Enunț formulat concis, exprimînd un principiu etic, o normă de conduită etc.; aforism, sentință.

Mesáj, mesaje, s.n. 1. Apel oral sau scris (cu caracter oficial) adresat poporului, armatei. Comunicare transmisă prin intermediul cuiva sau a ceva. 2. Semnificația unei opere literare, artistice, sensurile care rezultă din text și prin context.

Monológ, monologe, s.n. Convenție artistică, folosită mai ales în teatru, prin care un personaj își împărtășește direct spectatorilor gîndurile intime sau îi informează asupra unor evenimente petrecute în afara cadrului scenei. Monologul este utilizat și în proză (nuvelă, roman etc.) și în film, ca mijloc de analiză psihologică a mișcărilor sufletești ale unui personaj.

N

Naufrágiu, naufragii, s.n. Accident suferit de o navă, care duce la scufundarea ei sau la imposibilitatea de a-și continua călătoria.

Nefást, -ă, nefești, -ste, adj. Care aduce nenorocire, necaz, supărare, dăunător, fatal.

O

Olfactív, -ă, olfactivi, -e, adj. Care se referă la simțul mirosului.

Omágiu, omagii, s.n. Manifestare (prin cuvinte, gesturi etc.) a respectului, admirației sau recunoștinței față de cineva (sau de ceva). Expr. *Omagiile mele* = formulă de salut respectuos.

Operatór, operatori, s.m. 1. Persoană care supraveghează funcționarea unei mașini de lucru ori a unui aparat sau care efectuează diverse operații cu acestea. Persoana care mînuiește aparatul de luat vederi în timpul filmării; persoana care proiectează filmul pe ecran. 2. Persoana care face anumite operații chirurgicale; chirurg.

P

Paj, paji, s.m. (În orînduirea feudală). Tînăr nobil în serviciul unui senior, al unui rege, al unui principe etc.; copil de casă.

Patrimóniu, patrimonii, s.n. Bun moștenit prin lege de la părinți; avere părintească. Totalitatea bunurilor care aparțin colectivității și care sînt administrate de organele statului. Ex. *patrimonii arhitecturale* = castele, muzee etc.

Percheziție, percheziții, s.f. Cercetare făcută de organe ale puterii de stat asupra unei persoane (bănuite de o infracțiune) sau în locuința acesteia pentru găsirea și ridicarea probelor infracțiunii sau pentru descoperirea infractorului.

Perspicacitáte, s.f. Capacitate de a pătrunde profund și repede înțelesul lucrurilor; agerime, ascuțime de minte, istețime.

Precedént, -ă, precedente, adj. și s.n. 1. Care precedă pe cineva sau ceva în timp și în spațiu; premergător, anterior. 2. Fapt sau caz anterior, care servește ca exemplu sau ca justificare pentru cazurile următoare similare. Loc. adj. *Fără precedent* = așa cum nu a mai fost, cum nu s-a mai întîmplat pînă acum; nemaiîntîlnit, nemaipomenit.

Preponderénță, preponderențe, s.f. Însușirea de a fi preponderent; superioritate în număr, în greutate, în importanță; precumpănire, predominare.

Próbă, probe, s.f. 1. Confirmare a unui adevăr, dovedire, semn, mărturie. 2. Acțiune întreprinsă pentru a constata dacă cineva sau ceva îndeplinește condițiile cerute; încercare; verificare. 3. *Probă judiciară* = dovadă, mărturie prin care se pot susține unele afirmații în fața instanțelor de judecată.

R

Randaménț, randamente, s.n. Capacitate de producție a unui muncitor, a unei mașini, a unui utilaj într-o unitate de timp dată (și în raport cu consumul).

Reácție, reacții, s.f. Faptul de a acționa, răspuns la o acțiune venită din afară; atitudine, manifestare.

Rechizitóriu, rechizitorii, s.n. 1. Cuvîntare a procurorului în care acesta expune, în fața instanțelor de judecată, punctele pe care se sprijină acuzarea. Act elaborat de procuror, prin care acesta cere judecarea (și pedepsirea) unui vinovat. 2. Fig. Acuzare gravă (și violentă).

Redáctor, -oare, redactori, -oare, s.m. și f. Persoană care lucrează în mod permanent în redacția unui ziar, a unei reviste etc. sau care redactează ocazional un articol, un studiu etc.

Redresá(a), redresez, vb. 1. Tranz. și refl. A aduce ceva în poziție normală, a îndrepta. 2. Fig. A aduce pe calea cea bună; a se înviora, a se reface.

Reflécție, reflecții, s.f. Meditare, cugetare, gîndire, reflexie.

Regizá(a), regizez, vb. Tranz. 1. A organiza, a conduce un spectacol din punct de vedere artistic și tehnic: a face regia unei piese de teatru, a unui film. 2. Fig. A pune la cale, a organiza, a conduce (din umbră) o activitate, o operație.

Resórt, resoarte, s.n. Sector, domeniu de activitate; *Autoritate de resort* = autoritate sub a cărei jurisdicție intră o problemă și care are competență de a o rezolva.

Restructurá(a), restructurez, vb. Tranz. A schimba structura unui lucru organizat, a organiza pe baze noi.

Rutiér, -ă, -rutieri, -e, adj. Care ține de drumuri și șosele, privitor la drumuri și șosele. *Transport rutier* = transport care se face pe șosele.

S

Sabotá(a), sabotez, vb. Tranz. A împiedica (prin uneltiri ascunse) bunul mers al unei acțiuni sau frînarea desfășurării normale a unui proces de producție.

Scrin, scrinuri, s.n. Dulăpior cu mai multe sertare suprapuse în care se ține mai ales lenjerie; comodă.

Sediménț, sedimente, s.n. 1. Depozit format prin depunerea corpusculelor solide dintr-o suspensie. 2. Rocă sedimentară formată prin depunerea materialelor provenite din dezagregarea altor roci; depozit de roci sedimentare.

Selecționá(a), selecționez, vb. Tranz. A alege, a tria după un anumit criteriu; a face o selecție.

Sensibilitáte, sensibilități, s.f. 1. Facultatea de a simți, de a reacționa la excitații; acuitatea simțurilor; capacitatea de a percepe senzații. 2. (În artă și literatură). Impresionabilitate deosebită la tot ce trezește emoții artistice. Capacitate de a transmite, de a provoca emoții artistice; receptivitate artistică.

Sentință, sentințe, s.f. Hotărîre a unui tribunal, pronunțată în prima instanță. Hotărîre a unei comisii de arbitraj.

Sesizá(a), sesizez, vb. Tranz. 1. A cuprinde cu mintea, a pricepe, a înțelege; a observa, a descoperi. 2. A înștiința o autoritate despre un caz care trebuie luat în cercetare; a deferi o pricină spre rezolvare autorității competente.

Siderurgie, s.f. 1. (Ansamblu de operații constînd în extragerea fierului, elaborarea aliajelor sale, precum și prelucrarea acestora (pentru laminare și foraje); metalurgia fierului. 2. Ramură a metalurgiei care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui și cu studiul metodelor siderurgiei.

Simból, simboluri, s.n. Semn, imagine. Tot ce reprezintă, în mod convențional sau prin analogie, o noțiune, o idee, un sentiment. (În literatură și artă.) Procedeu expresiv prin care se sugerează o idee sau o stare sufletească și care înlocuiește o serie de reprezentări.

Simpózion, simpozioane, s.n. Discuție organizată pe baza unor scurte expuneri făcute de cîțiva vorbitori și cu participarea publicului, asupra unor teme literare, filozofice, științifice etc.

Sintéză, sinteze, s.f. Metodă științifică de cercetare a fenomenelor, bazată pe trecerea de la particular la general, de la simplu la compus, pentru a se ajunge la generalizare; îmbinare a două sau a mai multor elemente care pot forma un tot.

Sistematizáre, sistematizări, s.f. Acțiunea de a *sistematiza* și rezultatul ei; aranjare, ordonare, clasare (a unui material) după un anumit sistem. Teoria și practica construirii unui oraș sau a transformării lui prin lucrări edilitare.

Sociologie, s.f. Știința care se ocupă cu studiul societății omenești și a fenomenelor sociale.

Solémn, -ă, solemni, -e, adj. Care are un caracter de ceremonie, plin de fast, sărbătoresc; important, grav, serios.

Stalactită, stalactite, s.f. Formaţie calcaroasă de formă conică, pe tavanul peşterilor, rezultată din depunerea calcitului în urma evaporării apelor de infiltraţie.

Stalagmită, stalagmite, s.f. Formaţie calcaroasă de formă conică, pe solul peşterilor, rezultată din depunerea îndelungată a picăturilor care se scurg din vîrful stalactitelor.

Stimulá(a), stimulez, vb. Tranz. A îndemna, a încuraja, a face să crească energia, randamentul; a da avînt.

Strategíe, s.f. 1. Parte componentă a artei militare, care se ocupă cu conducerea superioară a războiului în ansamblul său. 2. Ştiinţa conducerii luptei, prin determinarea direcţiei principale a atacului într-o etapă dată.

Submersíbil, -ă, submersibili, -e, adj. 1. Navă adaptată pentru a se scufunda şi a pluti sub apă. 2. S.n. Submarin.

Succesiúne, succesiuni, s.f. 1. Înşiruire, şir de persoane, de lucruri sau de fapte care se succed. 2. Moştenire. ◇ Expr. *A se deschide o succesiune* = a (se) începe formalităţile pentru atribuirea moştenirii.

Sugéstie, sugestii, s.f. Influenţa exercitată asupra voinţei cuiva; înrîurire şi dirijare a voinţei cuiva. 2. Ceea ce sugerează cuiva: propunere, idee.

T

Tehnologie, tehnologii, s.f. 1. Ştiinţă a metodelor şi a mijloacelor de prelucrare a materialelor. 2. Ansamblul proceselor, metodelor, operaţiilor utilizate în scopul obţinerii unui anumit produs.

Tenacitáte, s.f. 1. Însuşirea de a fi tenace; stăruinţă, perseverenţă, dîrzenie. 2. Proprietatea corpurilor dure de a rezista la rupere.

Tensiúne, tensiuni, s.f. Stare a ceea ce este întins; încordare. Fig. Situaţie încordată; zbucium sufletesc, nervozitate.

Teróare, terori, s.f. Groaza provocată intenţionat, prin ameninţări sau prin alte mijloace de intimidare.
Asuprire bazată pe intimidare, timorare, ameninţare.

Tîlc, tîlcuri, s.n. 1. Înţeles, sens, rost, semnificaţie. Loc. adv. *Cu tîlc* = cu subînţeles, cu rost, cu socoteală. 2. Glumă alegorică.

Tónic, -ă, tonici, -ce, adj., subst. 1. Adj. (Despre unele substanţe) care au proprietatea de a fortifica un organism; întăritor. 2. Fig. *Sentiment tonic*=de încurajare, de încredere, de optimism.

Transpúne(a), transpun, vb. Tranz. A muta, a schimba ceva, dintr-un loc în altul, dintr-o stare sau dintr-o situaţie în alta. Fig. A da expresie (în scris, pe scenă, pe ecran etc.), a reda, a pune pe hîrtie, în versuri, pe scenă etc.

Tumúlt, tumulturi, s.n. 1. Zgomot mare, larmă, zarvă, vacarm. Învolburare, curs repede, tălăzuire a unor ape. 2. Fig. Agitaţie, tulburare, zbucium sufletesc.

U

Urbanist, urbanişti, s.n. Specialist în domeniul urbanisticii.

Urbanístic, -a, urbanistici, -ce, s.f. adj. 1. s.f. Ştiinţă al cărei obiect îl constituie sistematizarea aşezărilor omeneşti existente şi proiectarea de aşezări noi; urbanism 2. Adj. Care ţine de urbanistică, privitor la urbanistică, edilitar.

V

Variántă, variante, s.f. Aspect uşor schimbat faţă de forma de bază a unui lucru, a unei lucrări, a unei acţiuni.

Veliér, veliere, s.n. Navă cu pînză, corabie.

Veneráţie, s.f. Respect adînc, stimă deosebită, preţuire adînc respectuoasă pentru cineva sau ceva.

Notă. Pentru explicarea şi a altor termeni necesari în compoziţii vă recomandăm să consultaţi:

Dicţionarul enciclopedic român, Editura politică, Bucureşti, 1962.

Dicţionarul limbii române moderne, Editura Academiei, 1958.

Dicţionar de termeni literari, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1976.

Dicţionarul explicativ al limbii române, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

CUPRINS

Introducere 3

Partea I

Compoziții după explicații și îndrumări

„Din viața celor care nu cuvîntă“ 13
— Între cer și ape 13
— O familie 15
— Lăbuș 18
— În luminiș 23
— Ședința pelicanilor 26

„În lumea tăcerii“ 29
— Banca povestește 29
— O zi din viața unei frunze 31
— Floarea de zăpadă 34
— Cîntecul pîinii 36
— Copacul 38

„Feerii“ 41
— Vrăjitorul 41
— Somnul fermecat 43
— Nică și eu 44
— Aventurile lui Pinocchio în anul 1983 46

„Cunoaște-te pe tine însuți“ 50
— Uituca 50
— Aniversare 52
— Spune-mi cum muncești, ca să-ți spun cine ești 55

— La spectacol 57
— Zeița stadionului 60
— Cineclubul nostru 63

„Pionierul cetățean“ 66

— Faptă pionierească 66
— Împlinire 68
— O întîmplare 71
— Țara — în casa mea 73
— Prietenii adevărului 74
— Tonik și Jarmila 78

„Din cartea de aur a neamului“ 84

— Străbunul 84
— Bătălia de la Cașen 86
— Însemnele puterii 89
— Prima misiune 91

„Expediții“ 95

— Prima expediție cosmică românească 95
— O descoperire în peșteră 98
— Ocolul pămîntului sub pavilion românesc 101
— Ferma marină 104
— Orașul plutitor 107

„Joc al fanteziei și inteligenței“ 110

— Oaspetele din spațiu 110
— Locuința din stația cosmică 112
— Istorisirea unui inventator 115
— Zbor în trecut 117

Partea a II-a

Compoziții pornind de la cîteva sugestii 121
Compoziții pe baza unui vocabular dat și a imaginilor foto 125
Compoziții avînd ca punct de sprijin cuvinte-cheie 146
Compoziții libere creatoare 149

Anexe

Între cer și ape 153
Pleacă cocorii 155
Decorația 156
Nică și eu 158
Faptă pionierească 160
Palatul subteran 162
Jurnalul căpitanului de pe „Dobrogea“ 164
Și... 170
Bătălia de la Cașen 171
Mihai Viteazul 172
Camera albastră 173
Vocabular 180

La Paix! Bonne enfance!

Vive la Paix! Bonne enfance

La paix.